

**ILISIMATUSARFIK,
GRØNLANDS UNIVERSITET
INSTITUT FOR KULTUR, SPROG OG HISTORIE**



SPECIALEAFHANDLING:

Forsoningsprocessen i Grønland

– en afstandtagen fra kolonitidens eftervirkninger?

Af Eva-Luusi Marcussen-Mølgaard

Afdeling: Kultur- og Samfundshistorie

Vejleder: Ebbe Volquardsen

Afleveringsdato: 16. december 2020

Aqqalunnut Moses Masimmut

Til min lillebror, Moses Masik

To my little brother, Moses Masik

Abstract: The Reconciliation Process in Greenland – creating a distance from the colonization?

Understandings of Danish colonialism—in both Greenland and Denmark—is complicated because the ‘well-meaning colonizer’ narrative is dominant, while, at the same time, the challenges faced by Greenlandic Inuit today are a direct consequence of this colonization. The period after the formal ‘decolonization of Greenland’ in 1953 remains the most intensive ‘colonization’ of Greenland because of rapid modernization and Danification, which resulted in unresolved trauma amongst the Greenlandic people. This history prompted Greenland’s former Prime Minister, Aleqa Hammond, to articulate the idea of a Greenland Reconciliation Commission (GRC) in 2013. This idea was part of Hammond’s wish that Greenland should become Independent ‘in her lifetime’ and thus saw a need for the Greenlandic people to reconcile with the colonial past in the process. When the Danish Prime Minister declined the possibility for participation in the GRC the project became an internal reconciliation process, which set it apart from other Truth and Reconciliation Commissions. The GRC was met with skepticism by both the Greenlandic Inuit and Danish people since its proposal in 2013, to publication of the report in December 2017, and into the following years. My study focuses on the contemporary Greenland from the proposal for a commission in 2013 to the present day (2020).

In my thesis I analyzed the recommendations from the 2017 report from a postcolonial perspective, especially the encouragement toward ‘writing our own history’ while using theories of ‘decolonization of the mind.’ I conclude that the lack of acknowledgement of Danish colonialism’s impact in the recommendations ultimately affects the commissions results. Because of the public’s evident skepticism of the GRC and the lack of political interest in pursuing the recommendations, another chapter analyzes public debate around the GRC from 2013 to 2019. Newspapers and online articles, from both Greenland and Denmark, demonstrate the discourse and mostly critical coverage around the GRC could have negatively affected the commission’s work and the potential. Three years went by without any notable interest in the GRC’s work until, in 2020, the social justice movement *Black Lives Matter* arrived in Nuuk, where activists painted on the statue of a Danish-Norwegian missionary. This protest resulted in an intensive public debate about the statue, colonialism, discrimination, and the racism Greenlandic youth are experiencing today. The analysis found similarities in public discourses around the statue and the GRC. It also concludes that what the GRC and politicians did not manage to accomplish, the youth activist put into words and action. Overall, this thesis concludes the process of ‘decolonization of the mind’ in Greenland will continue until the root causes of colonialism and racism are addressed and redress is achieved, a cause presently lead by Greenland’s youth.

Keywords: *Greenland Reconciliation Commission, Truth and Reconciliation Commissions, ‘decolonizing the mind’, discourse analysis, Greenland-Denmark.*

Indholdsfortegnelse

ABSTRACT: THE RECONCILIATION PROCESS IN GREENLAND – CREATING A DISTANCE FROM THE COLONIZATION? 2

TAK TIL/QUJANAQ 5

FORORD 6

KAPITEL 1. INTRODUKTION 7

1.1 INDLEDNING 7

1.2 PROBLEMFOMULERING 9

1.3 TEORI 10

1.4 METODER/EMPIRI 12

1.5 BEGREBER 14

1.6 LITTERATURREVIEW 17

1.8 ETISKE OVERVEJELSER 17

1.9 AFGRÆNSNING 18

KAPITEL 2. GRØNLANDS FORSONINGSKOMMISSION OG ANDRE LANDES SANDHEDS- OG FORSONINGSKOMMISSIONER 18

2.1 SANDHEDS- OG FORSONINGSKOMMISSIONER 19

2.2. GRØNLANDS FORSONINGSKOMMISSION 23

2.3 DANSK AFVISNING AF AT DELTAGE I GRØNLANDS FORSONINGSKOMMISSION 25

2.4 OFFENTLIGE ELLER ANONYME VIDNEUDSAGN 27

2.5 KRITIK AF SANDHEDS- OG FORSONINGSKOMMISSIONER 28

2.6 DELKONKLUSION 29

KAPITEL 3. GRØNLANDS FORSONINGSKOMMISSIONS BETÆNKNING OG ANBEFALINGER 30

3.1 FORSONINGSKOMMISSIONENS ANBEFALINGER OG MENTAL AFKOLONISERING 33

3.2 DISKUSSION 43

3.3 DELKONKLUSION 45

**KAPITEL 4. DEN OFFENTLIGE DEBAT OM GRØNLANDS
FORSONINGSKOMMISSION..... 46**

4.1 INDLEDNING.....	46
4.2 DEN POLITISKE STEMNING I 2009-2013.....	49
4.3 FORSONINGSKOMMISSIONEN OG ALEQA HAMMOND.....	51
4.4 DE ”UNGE GRØNLÆNDERES” MENING OM FORSONINGSKOMMISSIONEN.....	57
4.5 FORSONINGSKOMMISSIONEN OG FINANSIERINGEN.....	60
4.6 FORSONINGSKOMMISSIONEN OG SPØRGSMÅLET OM UNDSKYLDNING.....	64
4.7 FORSONINGSKOMMISSIONEN OG SELVSTÆNDIGHED.....	66
4.8 FORSONINGSKOMMISSION OG AT SKRIVE EGEN HISTORIE.....	71
4.9 FORSONINGSKOMMISSIONEN UDFORDRER DANSKE SELVBILLEDER.....	76
4.10 MEDIERNES ROLLE I DEN OFFENTLIGE DEBAT OM FORSONINGSKOMMISSIONEN.....	80
4.11 DELKONKLUSION.....	83

KAPITEL 5. HANS EGEDE-STATUE- OG FORSONINGSDEBATTEN..... 84

5.1 HANS EGEDE-STATUEN OVERMALES.....	85
5.2 HISTORISK KONTEKST: OPFØRELSEN AF HANS EGEDE-STATUEN.....	89
5.3 HANS EGEDE-DEBATTEN.....	91
5.4 FORSKELLE OG LIGHEDER MELLEM FORSONINGSDEBATTEN OG HANS EGEDE-DEBATTEN... ..	93
5.5 RETORIKKEN OMKRING HANS EGEDE-STATUEN.....	97
5.6 DISKURSANALYSE AF HANS EGEDE-DEBATTEN.....	102
5.7 DELKONKLUSION.....	105

KAPITEL 6. AFSLUTTENDE DISKUSSION..... 106

7. KONKLUSION..... 109

LITTERATUR..... 112

FORSONINGSKOMMISSIONENS MATERIALER:.....	112
BØGER OG VIDENSKABELIGE ARTIKLER/PROJEKTER/RAPPORTER:.....	113

Tak til/Qujanaq

Jeg vil gerne takke kulturhistoriker, lektor Ebbe Volquardsen, for at vejlede mig igennem min specialeafhandling og for vores udviklende diskussioner. Ikke mindst tak for at introducere mig til og vække min store interesse for postkoloniale teorier.

Tusind tak til Kirstine Eiby Møller, ph.d.-studerende og arkæolog, for at korrekturlæse første udkast af det første kapitel og for at vise hvor jeg kunne komme med forbedringer.

Det samme med antropolog Marie Leine: tak fordi du ville læse hele mit speciale igennem og komme med forslag og kommentarer. Tak til antropologisk arkæolog Cameron Turley for at gennemgå min abstract. I gav specialet et uvurderligt kvalitetsløft. De fejl og mangler der vil kunne findes i specialet er selvfølgelig mit eget ansvar.

Jeg takker for muligheden for at tage på en specialerejse til København for at se Nationalmuseets udstilling ”Stemmer fra kolonierne”, og for at mødes med forskere der har arbejdet med og skrevet om sandheds- og forsoningskommissioner, undskyldningsspørgsmål og/eller Grønlands Forsoningskommission: Idéhistoriker Astrid Nonbo Andersen fra Aarhus Universitet & DIIS, og historikerne Malin Arvidsson fra Lund University og Jens Heinrich fra Ilisimatusarfik (tidligere kommissionsmedlem i Grønlands Forsoningskommission) og forsker i minoritetsstudier Kirsten Thisted fra Københavns Universitet.

I forbindelse med arbejdet ved specialet fik jeg mulighed for at deltage i og lave en præsentation under konferencen *Truth and Reconciliation in the Arctic*, afholdt ved Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS), arrangeret af Astrid Nonbo Andersen. Jeg takker for muligheden for at deltage og for vigtige input fra andre konferencedeltagere.

Tak til de involverede i Saammaateqatigiinnissamut Isumalioqatigiissitaa for personlige samtaler: Mari Kleist (dengang Hardenberg) - den første sekretariatschef for kommissionen, Josef Therkildsen (formanden for kommissionen i den sidste tid), e-mailkorrespondance med Magdalene Møller (den anden sekretariatschef for kommissionen) til besvarelse af spørgsmål.

Tak til Sermitsiaq og Atuagagdliutit, især Linda Rachlitz, for at hjælpe mig med at finde udgivelsesdatoer til artikler der nævner Forsoningskommissionen og dermed indskrænke antallet af aviser jeg skulle bladde igennem til brug i kapitel 4.

Tak til ph.d. Aviaaja Lyberth Hauptmann for samtaler og for at give mig redskaber til at komme igennem specialet.

Tak til undervisere og medstuderende for inspiration og sparring – KS, qujanaq!

Angajoqqaakka Malinánguaq Niels-Pelelu, aqqalora ilaquuttakka ikinngutikkalu qujanaq ilinniarnera tamaat sutigut tamatigut tapersersortuarassinga nukissannillu tuniuarlunga.

Tak til mine forældre Malinánguaq og Niels-Pele, min lillebror, familie og venner for altid at støtte mig, under hele min uddannelse og for at give mig styrke.

Forord

Interessen for emnet kom efter jeg deltog i et fag om afkolonisering, hvor jeg for første gang analyserede Grønlands Forsoningskommissions anbefalinger. Det var første gang at jeg havde et helt semester, hvor pensum bestod af tekster af postkoloniale teoretikere fra forskellige lande og især fra tidligere koloniserede lande. De teorier vi diskuterede gav nogle redskaber til at kunne navigere i de udfordringer der er i Grønland i dag, der kan sættes i relation til (af)koloniseringen, men ofte udløser følelsesmæssige reaktioner ved selve italesættelsen. Det er mit håb, at denne specialeafhandling kan være med til at give forståelse for den komplekse situation vi i Grønland navigerer i til daglig, især i forhold til en igangværende mental-afkoloniseringsproces, så navigationen kan få støtte fra videnskaben, her i form af en analyse af Grønlands Forsoningskommission.

Mange spørgsmål har hele tiden været i baggrunden og nye er dukket op. Min interesse har været at kombinere historievidskabelige og psykologiske perspektiver, da jeg mener, at det vil give mening i en grønlandsk kontekst og være relevant i arbejdet med forsoningsprocessen.

Selve specialet har selv været igennem flere processer indtil den endte med denne nuværende form. Skrivestilen er tilpasset den videnskabelige skrivemåde, med forskere og studerende som målgruppe.

Fordi jeg i specialet berører emner jeg kan genkende på et personligt plan og fordi jeg i min analyse inkluderer mennesker jeg kender og respekterer, har specialet været en udfordring at skrive. Det har krævet mere selvreflektion og ydmyghed end jeg måske ville have brugt i forbindelse med andre emner. Det håber jeg, at du som læser, også vil have.

Atuarluarina/God læselyst!

Eva-Luusi Najannguaq

Nuuk, november 2020

Kapitel 1. Introduktion

1.1 Indledning

Sandheds- og forsoningskommissioner bliver nedsat i forskellige kontekster for at skabe fred og forsoning efter forskellige former for konflikter, og modellen er senere også blevet brugt blandt Oprindelige Folk for at opnå undskyldninger, erstatninger og/eller for at forsone sig med historiske ugerninger som blev påført dem i historiens gang. Grønland og Danmark har en kompleks fortid (og nutid) sammen, set ud fra postkoloniale teorier og teorier om mental afkolonisering. Kolonitiden sluttede formelt i 1953, da Grønland med grundlovsændringen blev indlemmet i den danske stat som et amt. Dette skete efter at FN havde krævet afkolonisering fra kolonimagterne. Der var dog en stor forskel mellem de danske amter og det amtslignende status som Grønland fik (Hansen 2017: 57). Det asymmetriske forhold mellem Danmark og Grønland har været fremtrædende, og stadig er det i dag (Leine 2020). Paradoksalt nok beskrives den såkaldte moderniseringsperiode efter 1953 også som den tid der skabte mest kolonisering i Grønlands historie¹ (Dahl 1986: 18; Sørensen 2007: 111), en iagttagelse, som på mange måder drager paralleller til den latinamerikanske teoriudvikling omkring begrebet kolonialitet, hvormed Anibal Quijano og andre beskriver den tilstand efter et koloniale forholdes formelle afslutning, som dog fortsat er præget af arven fra kolonitiden, ikke mindst hvad angår den sociale orden og hvilke former for viden der anerkendes som legitime (Quijano 2000).

Naalakkersuisut (Grønlands regering) nedsatte Saammaateqatigiinnissamut Isumalioqatigiissitaq (Grønlands Forsoningskommission) i 2014. I december 2017 afleverede den en betænkning. Saammaateqatigiinnissamut Isumalioqatigiissitaq (forkortes herefter til SI) blev nedsat ud fra forståelsen af, at sociale udfordringer er ”afstedkommet af den koloniale arv”. Én af årsagerne for oprettelsen af en forsoningskommission i Grønland var ifølge daværende formand for Naalakkersuisut, Aleqa Hammond (dengang Siumut) de høje selvmordsrater. Ifølge Peter Bjerregaards forskning er selvmordsraten kontinuerligt vokset siden 1960’erne og var på sit højeste i 1980’erne, og den ligger fortsat højt i dag i forhold til andre lande.² Kommissionen er nedsat ud fra iagttagelsen at en stor del af Grønlands befolkning er traumatiseret, en situation der kan ses at have eskaleret fra 1960’erne. Grønland fik Hjemmestyre i 1979 efter en lang politisk kamp. Med implementeringen af Selvstyret i 2009 blev grønlænderne anerkendt som et folk med retten til selvbestemmelse i henhold til

¹ Lars Jensen: ”Forsoningskommission og selvransagelse – ’never the twain shall meet’, *baggrund.com*, 21.12.2014 (sidst åbnet 04.11.20). Link: <https://baggrund.com/2014/12/21/forsoningskommission-og-selvransagelse/>

² Inge S. Rasmussen: ”Selvmord toppede i 80’erne”, *Sermitsiaq*, nr. 11, 14.03.2014, s. 1.

folkeretten. Fra nu af kunne Grønland erklære sig selvstændig, hvis flertallet ønskede dette. Aleqa Hammond (i dag medlem af Inatsisartut for Nunatta Qitornai), havde som det primære mål, at Grønland skulle blive selvstændig ”i hendes levetid”, og som en del af vejen derhen formulerede 2013-koalitionen mellem Siumut, Atassut og Inuit Partiiat, at ”For at lægge afstand til koloniseringen af vort land, er det nødvendigt at der finder forsoning og tilgivelse sted”.³

Specialet tager afsæt i tiden som SI behandler, fra 1950erne til i dag, og fokuserer især på tiden efter. Forsoningskommissionen arbejdede ud fra præmissen, at eftervirkninger fra kolonitiden kan spores i det grønlandske samfund i dag. Dette er også specialets udgangspunkt. Da der endnu ikke eksisterer meget forskning om SI, skal dette speciale også ses som en introducerende afhandling om kommissionen, set ud fra postkoloniale teorier og diskursanalyse. Emnet SI er komplekst, fordi det omhandler traumer fra folk der stadigvæk lever i dag, og fordi det har en politisk baggrund (dvs. var regeringsfinansieret). Desuden berører det grundlæggende identitetsforståelser og fortællinger om nationen.

Jeg blev interesseret i SI da jeg læste betænkningen under min kandidatuddannelse, og havde forinden været vidne til den offentlige debat omkring kommissionens nedsættelse og arbejde. Hvad der vækkede min undren var, hvorfor idéen om forsoning i Grønland udløste så stærke reaktioner, både i Grønland og i Danmark, når de fortællinger, som kommissionsmedlemmerne havde indsamlet blandt den grønlandske befolkning, egentlig virkede genkendelige.

Jeg betragter Aleqa Hammonds regerings forsoningsprojekt i dette speciale som et eksempel på *Transitional Justice*. *Transitional justice* (TJ) er en måde hvorpå lande, som har været igennem menneskerettighedskrænkelser, genfinder stabilitet. Herunder hører sandheds- og forsoningskommissioner som middel til at genskabe fred efter konflikter. Modellen er senere blevet tilpasset til Oprindelige Folk (mere om det i kap. 2). TJ er altså en måde hvorpå et land i *transition* ’kommer videre’ på en retfærdig måde. At TJ anvendes i en dansk-grønlandsk kontekst, skal dermed ses som et forsøg på at anerkende de udfordringer, der er resultatet af det danske moderniseringsprojekt i Grønland. Når Grønland indtager førersædet i forsoningsprojektet, ses dette som et middel på vejen mod selvstændighed, grundet i en forventet *transition*.

SIs betænkning fra 2017 er den seneste videnskabelige udredning⁴, der er blevet til på grønlandsk initiativ med lokale aktører/kommissionsmedlemmer og informanter, der på

³ ”Et samlet land - Et samlet folk”, Koalitionsaftalen af 26. marts 2013, s.13 (se litteraturliste).

⁴ På speciale-valgets tidspunkt (feb. 2019).

en større skala, undersøger eftervirkningerne af moderniserings-/daniseringsperioden. Da min interesse ligger i mental afkolonisering blandt Oprindelige Folk, har det været oplagt at analysere SI og betænkningen i dette lys. For mig hænger historieforståelsen og psykologisk velvære tæt sammen når det omhandler Oprindelige Folk. Der manglede en forklaring på forsoningskommissionens konfliktfyldte modtagelse og en analyse af betænkningens indhold på baggrund af teorier om mental afkolonisering. Dette speciale kan ses som en introduktion til SI, lige fra hvordan den skiller sig fra andre landes sandheds- og forsoningskommissioner, til anbefalingerne og til den offentlige debat, og til hvordan emnet kan sættes i relation til yderligere nutidige debatter om afkolonisering. Med specialet håber jeg at kunne bidrage til og kvalificere diskussionerne om den mentale afkoloniseringsproces og de postkoloniale udfordringer vi møder i Grønland i dag.

1.2 Problemformulering

Specialets formål er at undersøge det postkoloniale Grønlands ståsted i forhold til mental afkolonisering. SI (2014-2017) blev nedsat for at klarlægge kolonitidens eftervirkninger, og planen om en forsoningsproces i Grønland skabte en del debat, både i Grønland og i Danmark, da idéen blev fremført af den dengang kommende, nu forhenværende formand for Naalakkersuisut, Aleqa Hammond. Efter kommissionens anbefalinger blev offentliggjort i 2017, har der ikke været yderligere politisk engagement i den igangsatte forsoningsproces. Specialet undersøger, hvorfor Forsoningskommissionen skabte så stærke reaktioner i begyndelsen, for sidenhen at blive mødt med manglende (politisk) interesse. De spørgsmål specialet vil undersøge er 1) hvordan den grønlandske forsoningskommission fremstår i sammenligning med andre landes sandheds- og forsoningskommissioner, 2) om forsoningskommissionens anbefalinger fra betænkningen kan relateres til postkoloniale teoretikers iagttagelser og erfaringer fra andre tidligere kolonier, 3) hvordan modtagelsen til nedsættelsen af en forsoningskommission i Grønland har været, og 4) hvad der i dag sker ift. mental afkolonisering i Grønland efter at Forsoningskommissionens arbejde officielt er afsluttet.

Undersøgelsen starter med at sammenligne SI med udvalgte landes sandheds- og forsoningskommissioner. Derefter analyseres Grønlands Forsoningskommissions anbefalinger ud fra teorier om mental afkolonisering. Denne analyse udføres på baggrund af kommissionens formål, at den skulle afdække udfordringer i samfundet *"der har afstedkommet*

spændingsforhold som følge af den koloniale arv”.⁵ Dernæst analyseres diskursen i den offentlige debat om forsoningskommissionen for at belyse holdningerne til forsoningsprojektet i Grønland og for at se, om diskursen kunne have påvirket kommissionens potentiale. Til sidst analyseres den aktuelle offentlige debat om Hans Egede-statuen i Nuuk for at sammenligne og se hvordan emnet omkring (af)kolonisering debatteres den dag i dag (2020).

Formålet med specialet er ikke at finde endegyldige svar, men at fremhæve nuancerne i det allerede komplekse emne ud fra et grønlandsk perspektiv. Dette vil jeg gøre ved hjælp af nedenstående teorier, metoder og begreber.

1.3 Teori

Formålet med teorier er at give den analyserende en ramme og en indfaldsvinkel til at omgås empirien. Teorier guider den analyserende med 'videnskabelige briller' som er udarbejdet af personer der har arbejdet enten med samme problemstilling, som man selv prøver at finde svar på, eller på et helt andet videnskabeligt felt. Her gælder det at undersøge, om teorierne vil kunne bruges til at analysere den udvalgte empiri.

Dette speciale tager udgangspunkt i postkoloniale teorier, herunder teorier om mental afkolonisering (Ngugi 1986; Tuhiwai-Smith 2008[1999]; Fanon [1956]1986) og diskursanalyse (Foucault 1972; Mills 1997). Postkolonial teori (Said 1978, 1994; McLeod 2000) bruges i og om lande der har været koloniseret og som lever med eftervirkningerne af koloniseringen, derfor ordet *post*-kolonial. Nogle af de kendte postkoloniale teoretikere er psykoterapeut Frantz Fanon (1925-1961) fra Martinique (*Black Skin, White Masks* [1952]1986), palæstinesisk-amerikanske Edward Said (1935-2003) (*Orientalism* 1978 & *Culture and Imperialism* 1994 [1993]), māori Linda Tuhiwai-Smith fra New Zealand (1950-) (*Decolonizing Methodologies* 1999) og mange flere. Feltet er omfangsrigt og videreudvikles løbende.

En vigtig tese, som specialet arbejder ud fra, er, at et land, der har været koloniseret, stadig kan være 'koloniseret i sindet' (Ngugi 1986), selvom landet er blevet selvstændigt eller som Grønland har fået Selvstyre. En af kolonialismens grundlæggende strategier er at få de koloniserede til at tro på, at de har lavere status end kolonisterne og at få dem til at acceptere denne lavere status. Denne internaliseringsproces er blevet kaldt for mental kolonisering (McLeod 2000: 18). Men hvis der kan foregå en mental afkolonisering, så må der også kunne tages initiativ til en mental afkolonisering, som postkoloniale teoretikere har

⁵ *Kommissorium for Forsoningskommissionen i Grønland*, Naalakkersuisut. Link: <https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Publications/Formandens%20Departement/Forsoningskommission/Kommissorium%20da.pdf>

påpeget. Kenyanske forfatter og teoretiker Ngugi wa Thiong'o (1938-) har i denne sammenhæng præget begrebet *Decolonising the Mind* (1986) der hører ind under denne forståelse.

Idet det anerkender, at der i Grønland i dag stadigvæk er et behov for en bearbejdning af 'kolonitidens eftervirkninger' (se kap. 3.1), arbejder specialet ud fra samme præmis som SI. Jeg vil argumentere for, at man i stedet for 'kolonitidens eftervirkninger' vil kunne tale om "eftervirkninger af koloniseringen." Ordet "kolonisering" åbner op for muligheden for at iagttage, at vestlig epistemologi og vidensproduktion stadigvæk er dominerende i Grønland i dag, ikke mindst på grund af landets position som del af Rigsfællesskabet og de asymmetriske magtforhold, som er indskrevet i denne konstruktion. Konkret kommer dette bl.a. til udtryk i overvægten af danske ansatte i centraladministrationen, som, hvis man argumenterer med Ngugi (1986: 9ff), overfører den vestlige epistemologi til Grønland, f.eks. gennem deres sprog og det vestlige uddannelsessystem, som de er blevet socialiseret med. Således kan det forklares, at personer, der er født efter Hjemmestyrets indførelse og senere, alligevel oplever det, som Quijano (2000) har kaldt "magtens kolonialitet", nemlig at have en selvforståelse, som udvikler sig gennem uddannelsessystemet og den daglige interaktion på arbejdspladserne, og som er blevet påvirket af koloniseringen, og i Grønlands konkrete tilfælde den såkaldte danisering og fødestedskriteriet, som ikke kun forsynede udefrakommende arbejdskraft med en højere løn, men også med en højere status i forhold til den grønlandske befolkning.

Globalt set var selve den politiske afkolonisering af kolonierne ikke givet i første omgang. Imperialmagterne anså deres kolonier som permanente besiddelser, men senere blev afkoloniseringen et krav fra FN, ikke mindst for at forsøge at undgå endnu en verdenskrig. For kolonimagterne kunne selve formen af afkolonisering dog være endnu et middel til at opretholde deres dominans, når man f.eks. prøvede at give magten videre til loyale kræfter blandt de forhenværende koloniserede i håb om, at de stadigvæk ville ønske et samarbejde på de tidligere kolonimagters præmisser flere år frem (Jansen & Osterhammel 2017: 4). Den af Danmark valgte form for afkoloniseringen af Grønland, nemlig at indlemme landet i riget som et officielt ligestillet dansk amt, blev kritiseret af FN. Der blev ikke afholdt folkeafstemning om sagen blandt den grønlandske befolkning, og spørgsmålet om, hvorvidt Grønlands to første Folketingsmedlemmer, Augo Lyng og Frederik Lyng, havde befolkningen på deres side, da de i forbindelse med Grundlovsændringen i 1953 afgav deres erklæring overfor FN, bliver stadigvæk i dag kontroversielt diskuteret (Heinrich 2008: 67; Sørensen 2007: 109f; West og Heinesen 2004: 244).

Til analysen af den offentlige debat om Forsoningskommissionen bruger jeg diskursteori, nærmere bestemt diskursanalysen. Diskursbegrebet blev bl.a. præget af filosofen Michel Foucault (1926-1984) med baggrund i en teori om, at diskurs og magt hænger sammen. Derefter er den blevet brugt i forskellige videnskabelige discipliner og til forskellige faglige analyser. I dette speciale bruger jeg diskursanalysen i kapitel 4 og 5, hvor jeg bruger diskursbegrebet som Sara Mills har beskrevet det i *Discourse* (1997). I forlængelse af Foucault (1972) skriver Mills, at diskurser ikke bare er sæt af ytringer, men at de er regulerede grupperinger af ytringer eller udsagn med interne regler der er specifikke til diskursen selv (1997: 48). Diskurser er, ifølge Mills, regelbundne og internt strukturerede. Dermed synliggør diskursanalysen de støttemekanismer der holder et udsagn på plads. Mills forklarer videre, at diskurser strukturerer vores forståelse af virkeligheden (1997: 48, 51). Ifølge Foucault er diskurser afgrænsede grupper af ytringer der kan defineres. Diskurser er således ikke noget der allerede er sat eller determineret på forhånd. Diskurser kan være historiske, men der kan også opstå brud i diskurser når samfundsforholdene ændrer sig. Dette kalder Foucault for diskontinuitet. Diskurser kommer med egne begrænsninger, opdelinger, transformationer, og diskurser er midlertidige (Foucault 1972: 131). Det spændende ved diskurser er hvad der *ikke* bliver sagt, fordi *alting* er aldrig sagt. Det er ved selve udeladelsen, at der skabes afgrænsede grupperinger af ytringer. Da udtalelser er ukomplette (i forhold til mulighederne), betyder det noget, hvilke formuleringer der bliver gentaget, reproduceret og transformeret – og hvilke der bliver udeladt (Foucault 1972: 135). At analysere en diskursiv struktur handler således ikke om at finde en 'sandhed' eller for den sags skyld en formuleringens oprindelse, men at synliggøre de støttemekanismer der holder diskursen på sin nuværende plads.

Løbende i analyserne og diskussionerne inddrager jeg teorierne fra Foucault, Mills, Ngugi (m.fl.) som underbygning til mine argumentationer. I næste afsnit præsenteres arbejdsmetoder og den brugte empiri.

1.4 Metoder/Empiri

Vejen til at forstå og skrive om forsoningskommissionen har været lang og har krævet en masse research og samtaler. I det følgende opsummerer jeg, hvordan jeg er kommet frem til resultaterne i specialeafhandlingen. Jeg startede med at analysere Grønlands Forsoningskommissions betænkning og anbefalinger ved brug af førnævnte teorier. Dernæst har jeg læst og talt med forskere der havde viden om Grønlands Forsoningskommission. For at se hvordan den koloniale fortid til Grønland formidles i Danmark i dag, tog jeg til Nationalmuseet i København og besøgte udstillingen ”Stemmer fra kolonierne”. Senere lavede

jeg en diskursanalyse af SIs modtagelse ved hjælp af netartikler fra Grønland og Danmark. Resultaterne præsenterede jeg i et oplæg til konferencen *Truth and Reconciliation in the Arctic*, afholdt ved DIIS i København, hvor jeg fik yderligere input og materialer fra de deltagende forskere. Bagefter udvidede jeg min diskursanalyse og undersøgte også debatterne i de trykte udgaver af de grønlandske aviser *Sermitsiaq* og *Atuagagdliutit*. Dernæst undersøgte jeg Forsoningskommissionens materialer der er frit tilgængelige på nettet. Jeg har gennemgået samtlige videoer, kunst, noveller, rapporter, historiske rapporter, lydfiler fra workshop, læst borgermødereferater og besøgt SIs Facebook-side ”Saammaateqatigiinnissaq”. Jeg har også gennemført skriftlige og mundtlige interviews med flere af de personer, der har arbejdet for forsoningskommissionen og på denne måde fået yderligere viden om kommissionens arbejde. Da jeg følte at jeg manglede råmaterialerne for at danne mig et uafhængig overblik over SIs arbejde og således kunne sætte de indsamlede interviews i perspektiv, skrev jeg til Formandens Departement for at få adgang til disse materialer, men det var ikke muligt.

Efter den koloniale arv og en eventuel flytning af Hans Egede-statuen blev diskuteret i sommer 2020, har jeg analyseret den offentlige debat, mest med udgangspunkt i de sociale medier. Jeg lagde selv en debatvideo op på Facebook angående Hans Egede-statuen, der senere gav idéen til kapitel 5. På baggrund af denne video (ca. 12 min. på grønlandsk), modtog jeg forskellige responser, der gav en fornyet vinkel til min forståelse af debatten. Jeg har ikke citeret personerne i specialet, men lavet en generel kategorisering af de forskellige ståsteder debattørerne havde (jf. kap 5).

Som ét af de sidste trin i skriveprocessen begyndte jeg på kapitel to om sandheds- og forsoningskommissioner, men selve indsamlingen af empiri til kapitlet har været i gang siden begyndelsen af specialeskrivningen. De brugte materialer er koalitionsaftalen, kommissoriet, kommissionens rapporter og den endelige betænkning. Til sammenligning med andre landes kommissioner har jeg brugt rapporter og bøger fra og om International Centre for Transitional Justice (ICTJ), Sydafrika, Canada, Norge, Australien og US Virgin Islands.

Kapitel 4, ”Den offentlige debat om Grønlands Forsoningskommission”, skiller sig ud i specialet, på grund af de mange avis- og netartikler der er brugt. Med hensyn til avisartiklerne har jeg fået hjælp af *Sermitsiaq/AG*, som kunne forsyne mig med datoerne af de avisnumre, som indeholder artikler, der nævner ordene ’forsoning’ og ’forsoningskommission’ og på grønlandsk: ’saammaateqatigiinneq’ og ’saammaateqatigiinnissamut’. Artiklerne er fra perioden februar 2013 til september 2019 og blev trykt i aviserne *Sermitsiaq* og *Atuagagdliutit/AG*. I alt 159 artikler, kronikker og debatindlæg (57 i *AG* og 102 i *Sermitsiaq*) har jeg læst i forbindelse med min analyse. Dertil kommer 27 artikler og indlæg fra de danske

aviser *Information*, *Jyllands-Posten*, *Weekendavisen*, *Berlingske*, *Politiken* og *Kristeligt Dagblad*. Netartiklerne har jeg fundet gennem en søgning på www.sermitsiaq.ag og www.knr.gl, hvor jeg har gennemgået 120 artikler. Temaerne, som er behandlet i kapitel 4, er dermed fundet ud fra kildekritisk diskursanalyse af over 300 artikler, indlæg og netartikler der har nævnt den Grønlandske Forsoningskommission. En anden metode jeg har brugt til at danne mig et overblik over befolkningens reaktioner, er at gennemgå Facebook-kommentarer under netartiklerne. Jeg har valgt at bruge disse kilder i et mindre omfang i min analyse, når der viste sig et bestemt mønster. Facebook-kommentarerne er ikke vægtet højt i analysen, men den uredigerede form og reaktionerne til kommentarerne kunne til tider bekræfte eller afkræfte nogle af mine generelle observationer.

Grundet den store mængde af avis- og netartikler brugt i specialet, har jeg valgt at sætte referencerne til artiklerne i fodnoter i håb om en lettere læseoplevelse.

1.5 Begreber

Nogle af de centrale begreber som jeg bruger i specialet og som har en betydning for forståelsen af analyserne, er redegjort for nedenunder:

Forsoning: SI havde i begyndelsen forsoning mellem Grønland og Danmark som formål, men efter dansk afvisning til at deltage i kommissionens arbejde kom SI til at handle om en intern grønlandsk forsoningsproces. SI arbejder med forsoning på fire områder: forsoning med sig selv og sin personlige baggrund, forsoning med egen forhistorie, forsoning grupperne imellem i det grønlandske samfund og som det fjerde forsoning generationerne imellem (Therkildsen et. al. 2017: 16). SI forklarer også at forsoningskommissioner ofte indsættes i lande hvor der har været krig, men at der i Grønland arbejdes med senfølgerne af kolonitiden, hvor ”krigen foregår i det enkelte menneske på en selvdestruktiv måde” (Therkildsen 2017: 8). I den engelske ordbog *Oxford Dictionary*, er ordene *reconcile* (forsone) og *reconciliation* (forsoning) forklaret på forskellige måder, og det der kommer tættest på SIs brug af ordet som en intern proces er følgende definition: *reconcile*: ”to make yourself accept an unpleasant situation because it is not possible to change it”. Denne definition passer til de to første af SI nævnte områder: forsoning med sig selv og med egen forhistorie. Til de to andre områder: forsoning mellem grupper og generationer, er følgende definition af *reconciliation* passende: ”the process of making it possible for two different ideas, facts, etc., to exist together without being opposed to each other” (Wehmeier 2005). En anden forståelse af forsoning er som et kristent koncept på grund af associeringen med det at angre og tilgive (Assmann 2015: 175). Det religiøse aspekt fik bl.a. betydning i forbindelse med den sydafrikanske *Truth and*

Reconciliation Commission, ikke mindst fordi biskop Desmond Tutu var leder af kommissionen.

Forsoningsbegrebet har gennem forskellige kommissioners arbejde vundet indpas i den internationale politiksfære, og det har fjernet det sentimentale skær af ordet, men forsoning må stadig ses som noget særligt, noget mere end tilgivelse eller praktisk konfliktløsning (Vindeløv 2013: 175). I en grønlandsk sammenhæng er ordet 'Saammaateqatigiinneq' brugt i 'Saammaateqatigiinnissamut Isumalioqatigiissitaq', hvilket snarere betyder noget i retning af at "at tilgive hinanden". Det grønlandske begreb vækker desuden de kristne associationer forstået som 'nåde' eller 'at benåde'. Med endelsen -issamut ('for at'), kan det dermed forstås som 'for at tilgive hinanden' eller 'for at benåde hinanden'. Selve ordets betydning og det arbejde den Grønlandske Forsoningskommission var sat til at udføre, gav dermed nogle forståelseskomplikationer perioden igennem. Det danske begreb har 'Grønland' med i navnet, mens det grønlandske snarere kan forstås som "Kommissionen for gensidig tilgivelse" (der kan være flere mulige direkte oversættelser). Denne semantisk-lingvistiske aspekt behandler jeg ikke i dybden, men det må konstateres, at en generel forvirring om 'hvem der skal tilgive hvem' har fulgt kommissionen fra starten.

Koloni: Ordet har givet anledning til flere diskussioner gennem tiderne i forhold til Grønland.⁶ Kolonibegrebet bruges om ikke-selvstyrende områder/territorier, som de betegnes under FN, mens andre argumenterer for, at et tidligere koloniseret land stadigvæk er en form for koloni, indtil det er blevet selvstændigt (Hansen 2017: 34). Begrebet er komplekst i forhold til Grønland, og det kræver et overblik over Grønlands historie set ud fra dansk kolonisering og (grønlandsk) afkolonisering af Grønland. I 1721 begyndte dansk-norske kolonianlæggelser på Grønlands vestkyst med ankomsten af missionær Hans Egede. Danmark oprettede i 1774/1776 et handelsmonopol i disse kolonier for at mindske den internationale handel der foregik mellem grønlandske Inuit og andre europæere (Gad 1969: 530). I 1917 stadfæstedes dansk suverænitet over Grønland, da Danmark solgte deres daværende eneste anden koloni, Dansk Vestindien (derefter US Virgin Islands), til USA (Andersen 2017: 265). Efter suverænitetsstridigheder med Norge omkring Nordøstgrønland, blev det i 1933 afgjort

⁶ Der har været flere historikere der debatterede om Grønland var en koloni efter Thorkild Kjærgaard kom med udlægningen at Grønland aldrig har været en koloni ("Landsmænd", *Politiken*, 12.01.2014 og *Jyllands-Posten* 11.02.2015). Som modsvar til dette er historikere kommet med modargumenter, bl.a.: Inge Høst Seiding og Søren Rud ("Koloniprojektet er et historisk faktum", *Jyllands-Posten*, 27.05.2015) og Astrid Nonbo Andersen "Grønland var en koloni", *Jyllands-Posten*, 25.06.2015. Der er senere udgivet bøgerne "Colonialism in Greenland" af Søren Rud og bogen med den sigende titel "Grønland. Den arktiske koloni" (Gulløv red.) (2017), samt ph.d.-afhandling af Klaus Georg Hansen "Fra passiv iagttagelse til aktiv deltager" (2017) der ligeledes behandler koloni-begrebet i forhold til Grønland (se litteraturliste for reference til bøgerne).

ved den Internationale Domstol i Den Haag, at hele Grønland var en dansk koloni (Rud 2017a: 249ff). Under Anden Verdenskrig og den tyske besættelse af Danmark i perioden 1940-45 lå styrelsen af Grønland ikke længere i København. Dog styredes Grønland stadig af danskere i Grønland (og USA) (Heinrich 2012). I Grønland blev der skabt en centraladministration i Nuuk, dengang officielt kaldet for Godthåb. Efter krigen fik USA ret til at have baser i Grønland på ubestemt tid, blandt andre Thulebasen. Efter krigen blev det vigtigt for FN, at europæiske magters kolonier skulle afvikles, herunder Grønland. Selv for FN var det svært at blive enige om en definition af ordet 'koloni', og den danske statsadministration accepterede modvilligt det faktum at FN regnede Grønland som en koloni (Andersen 2017: 292f; Beukel et.al. 2007: 53). Efter den af FN indledte politiske afkoloniseringspres og kritik af tilstandene i Grønland, frembragt af journalister, samt ønsket om udvikling fra grønlænderne (Heinrich 2012), fremsatte statsminister Hans Hedtoft under et fælles landsrådsmøde d. 4. august 1948 forslaget om den nye Grønlandspolitik, der allerede dagen efter blev accepteret af Landsrådet. Efterfølgende kom det frem, at der havde været uenighed og diskussion internt i Landsrådet og blandt tidligere Landsrådsmedlemmer om Hedtofts forslag (Heinrich 2017: 311). Modernisering og danisering blev igangsat efter landsrådsmødet med Hedtoft, og Jens Dahl har påpeget, at det var moderniseringen, kaldet G50 og G60, som indledtes efter Grønlands status som koloni officielt var afviklet, der paradoksalt nok kunne betragtes som den mest omfattende danske kolonisering af landet (Dahl 1986; Sørensen 2007: 111).

Grønlandske studerende i København var aktive i 1970ernes antiimperialistiske bevægelser, som var med til at bane vejen til indførelsen af Hjemmestyret i 1979, hvor Grønland fik sit eget parlament, Inatsisartut (Landstinget), og sin egen regering, Naalakkersuisut (Landsstyret). Herefter skete der hjemtagelser af flere politiske ansvarsområder, på baggrund af Lov om Grønlands Hjemmestyre af 29. november 1978 (Olsen 2002). Først da Lov om Grønlands Selvstyre trådte i kraft den 21. juni 2009, blev grønlænderne officielt anerkendt som et folk i henhold til folkeretten med ret til selvbestemmelse, og kan nu få selvstændighed, hvis landets befolkning stemmer for det. Som en del af Rigsfællesskabet hører Grønland stadigvæk ind under Kongeriget Danmark, og 30 politiske ansvarsområder bliver administreret af den danske regering i København. Grønlands administrative samfundsopbygning er, mere eller mindre, en kopi af danske modeller og politikker, der løbende reproduceres. Med respekt for de grønlandske forfattere, kunstnere og politikere, der har kæmpet for øget indflydelse siden starten af 1900-tallet til nutiden, er specialet skrevet med dette komplekse forhold til ordet koloni i baghovedet, og derfor kan der ske en overlapning af brugen af ordene kolonialisme og

postkolonialisme i specialet, når den af Grønlands Forsoningskommission behandlede periode efter Anden Verdenskrig til i dag diskuteres.

1.6 Litteraturreview

Astrid Nonbo Andersens ph.d.-afhandling *Ingen Undskyldning* blev udgivet som bog i 2017. Den omhandler de Amerikanske Jomfruøernes, tidligere Dansk Vestindiens, krav på en undskyldning og erstatninger fra tidligere kolonimagter, og hvordan dette krav forstyrrer den danske selvforståelse om at dansk kolonialisme har været forholdsvis mild. Andersen viser hvordan nationalfortællinger bliver til, og synliggør hvordan visse emner udelades i denne konstruktionsproces. Denne bog og en anden artikel af Andersen, "Greenland Reconciliation Commission: Moving away from Legal work" (2019), har inspireret dette speciale og givet grundlag for nogle af de anførte argumenter. Kirsten Thisted's artikel "Kolonialisme og Forsoning. Dansk-grønlandske relationer i en selvstyretid" (2014), var den første trykte analyse der blev udgivet efter SIs nedsættelse og gav dermed en introducerende forståelsesramme til analysen lavet i specialet.

Anden tidligere forskning, som dette speciale læner sig op ad, omhandler mest den canadiske sandheds- og forsoningskommission. Her vil jeg nævne Ronald Niezens *Truth and Indignation: Canada's Truth and Reconciliation Commission on Indian Residential School* (2017), og Chelsea Vowels' *Indigenous Writes: A guide to First Nations, Métis & Inuit Issues in Canada* (2016).

Ikke mindst Grønlands Forsoningskommissions medlemmers kronikker, interviews og arbejde informerer dette speciale, især udtalelser fra Jens Heinrich, Aviâja Egede Lynge, Klaus Georg Hansen, Josef Therkildsen, Ida Mathiassen, Dorthe Kathrine Olsen og Amalia Lynge Pedersen.

Omkring dansk kolonihistorie i Grønland har følgende bøger givet en baggrundsforståelse: Søren Ruds *Colonialism in Greenland* (2017), Hans Christian Gulløv et.al. (red.) *Grønland. Den Arktiske Koloni* (2017) og Axel Kjær-Sørensen *Denmark-Greenland in the Twentieth Century* (2007).

1.8 Etiske overvejelser

Grønland er et samfund hvor vi er relativt tætte. Vi kan ikke undgå at støde ind i hinanden en gang imellem og vi ved ofte hvem hinanden er. Til denne specialeafhandling har jeg inkluderet flere personer i mine analyser, som jeg på én eller anden måde kender eller er bekendt med. Det har været min hensigt at bringe kompleksiteten i lys på en troværdig måde, og det betyder at jeg inkluderer personer ved navn. Dette gør jeg dog kun når der er tale om offentlige

udtalelser eller publikationer. Jeg tror ikke på, at man kan være helt objektiv i det man skriver, fordi man er et tænkende individ med egen baggrund og værdier. Der har været masser af selvransagelse igennem processen med at skrive specialeafhandlingen, om hvorvidt ting skal inkluderes eller udelades, og det er i sig selv, mener jeg, en vigtig og stor del i at formidle videnskabelige undersøgelser.

Jeg har selv deltaget i debatten om Hans Egede-statuen, hvor jeg er kommet med min personlige udlægning. Disse personlige vinkler på emnet bruges dog ikke i specialet. Det var mit mål at finde en passende måde at behandle emnet på, hvilket har været udfordrende, men ikke umulig.

1.9 Afgrænsning

Hensigten med specialet er at skabe et overblik over og en dybere forståelse af SI, både modtagelsen af den og selve indholdet i arbejdet, og sammensætte dem i en samtidsvurdering. Dette speciale behandler ikke de enkelte begivenheder, som forsoningskommissionen tematiserer, i dybden, såsom de juridisk faderløse, mobning, tvangsflytning eller børnene der blev sendt til Danmark som eksperiment under daniseringen, selvom de nævnes kort. Det er ikke specialets hensigt at lave historiske udredninger, min korte gennemgang af kolonihistorien og det moderne Grønland skal fremme forståelsen. Fokusset er hovedsageligt på tidsperioden 2013 til i dag (2020). Specialet skal ses som en kortlægning af tanker der flourerer før, under og efter SIs nedsættelse, med fokus på mental afkolonisering, set ud fra et grønlandsk perspektiv.

Kapitel 2. Grønlands Forsoningskommission og andre landes Sandheds- og Forsoningskommissioner

For at forstå baggrunden for SI, vil specialet begynde med en introduktion til sandheds- og forsoningskommissioner med fokus på SI og de lande kommissionen blev inspireret af. SI var en regeringsnedsat kommission, der arbejdede fra 2014 til betænkningens udgivelse i 2017. SI er inspireret af idéen om forsoning både fra Sydafrika og Canada, men ligner i sin udformning mere den Canadiske sandheds- og forsoningskommission, *Truth and Reconciliation Commission of Canada* (TRC) (2008-2015). Selvom SI er inspireret af andre landes sandheds- og forsoningskommissioner, er den tilpasset grønlandske forhold og er grundlæggende anderledes på markante områder. Dette kapitel starter med at forklare hvad sandheds- og forsoningskommissioner er og hvordan de er blevet brugt af Oprindelige Folk. Derefter fremhæves SIs særegenhed ved sammenligning af andre udvalgte landes sandheds- og

forsoningskommissioner. Til sidst introduceres SI, og kapitlet afsluttes med en diskussion af tidligere sandheds- og forsoningskommissioner.

2.1 Sandheds- og forsoningskommissioner

Sandheds- og forsoningskommissioner (SF) nedsættes i lande hvor der har været konflikter. Regeringer har nedsat disse kommissioner for at bearbejde f.eks. borgerkrige og folkedrab, når der har været brud af menneskerettigheder eller ved et styrelsesskift fra diktatur til demokrati. Juridisk hører disse konfliktmæglinger ind under *Transitional Justice* (TJ). Én af de mest kendte sandheds- og forsoningskommissioner er Sydafrikas *Truth and Reconciliation Commission* (TRC), nedsat af Nelson Mandela og biskop Desmond Tutu efter apartheidstyrelsens ophør. Formålet med TRC er ofte at kunne forsoner befolkninger efter konflikter, og normalt arbejdes der med TJ relativt kort tid efter større brud på menneskerettigheder er sket; de skal forstås som et fredsopbyggende og konfliktforebyggende tiltag (Seils 2017: 2f). Der er en tendens i forskellige dele af verden til at diskutere historiske uretfærdigheder, fordi der eksisterer en idé om, at stater bør påtage sig et moralsk ansvar for deres fortidige handlinger (Andersen 2017: 13). Sara Ahmed har i sin forskning brugt Australiens officielle undskyldning til *The Stolen Generations* i 2008 som casestudy. Ahmed refererer til Elazar Barkan, når hun påstår, at der er opstået en ny *civility*, en form for formel høflighed, i international politik. Med dette betegner hun en ny offentlig moralitet, en voksende politiske villighed, og til tider ivrighed efter, at tilstå og undskylde for ens historiske skyld (Ahmed 2004: 113, Barkan 2000: xxviii). I Skandinavien har den norske konge i 1997 undskyldt for fornorskningen af samerne. Ligeledes kom der i 1998 en undskyldning i Sverige for koloniseringen af Sápmi, og i 1999 udtalte den danske og grønlandske regering en undskyldning for tvangsflytningen af Inughuit i forbindelse med anlæggelsen af Thule Air Base. SF-kommissioner blev dog først oprettet i Skandinavien efter den Canadiske TRC. At TJ bliver anvendt i tidligere koloniserede lande, der i dag er stabile og demokratiske, er således en yngre udvikling. I forhold til Grønland ligger 'transitionen' i, at Grønland efter Selvstyreloven af 2009 fik mulighed for at kunne blive et selvstændigt land, og dermed var kommet i en "transitionel fase" (Andersen 2019: 215). SF-kommissioner, TJ og RJ har det tilfælles, at alle disse tiltag handler om at søge en form for 'retfærdighedsløsning' efter historiske overgreb.

International Centre for Transitional Justice (ICTJ) har i rapporten *Strengthening Indigenous Peoples' Rights through Truth Commissions* (2012) uddybet tilpasningen af TJ-modellen til Oprindelige Folk i Canada, så TJ passer bedre til Oprindelige Folks oplevelser og rettigheder. Den canadiske TRC har dermed banet vejen for sandheds- og

forsoningskommissioner med oprindelige folk, herunder Grønlands Forsoningskommission, selvom der er større forskelle de to lande imellem. Den canadiske TRC havde baggrund i søgsmål og krav om erstatning, kendt som *Indian Residential School Settlement Agreement*, for de oprindelige folk, der har været sendt til kostskoler som børn og fået traumer (Niezen 2017: 1). Den måde der blev indsamlet vidnesbyrd på af den canadiske TRC har derimod inspireret andre landes kommissioner. Hvad der overordnet kendetegner SF-kommissioner blandt Oprindelige Folk er, at der i disse tilfælde ofte har været tale om længevarende koloniseringsprocesser og assimilationspolitikker, der havde til formål at assimilere børnene fra minoriteterne til den dominerende (hvide) befolknings, dvs. majoritetens, kultur og levemåde. Den længevarende påvirkning de Oprindelige Folk er blevet udsat for og den lange periode, der ligger mellem hændelserne og erindringstidspunktet, gør, at fortællingerne er baseret på hukommelsen (Niezen 2017: 5). Som en form for aktiv erindringspolitik baseres fortællingerne på nutidige behov for bearbejdning af fortidens hændelser.

Idéen om bearbejdning af historien har sin oprindelse i den tyske *Vergangenheitsbewältigung* (fortidsforvaltning), et koncept der blev til efter Anden Verdenskrig og sigter på at undgå at fortiden lever videre i form af ubearbejdede traumer og følelser (Assmann 1999; Thisted 2014: 163). Dipesh Chakrabarty bruger begrebet *historical wounds*, historiske ar, til at beskrive, at der først skal sættes ord på de traumer, som blev udløst af historiske hændelser, før årsagerne til traumerne kan italesættes. Konceptet 'historiske ar' forener således historie og erindring og udfolder sit eget liv (Assmann 2015: 176f; Chakrabarty 2007: 78).

En anden 'retfærdighedsløsning' er *Restorative Justice* (RJ) der, i forhold til TJ, fokuserer på ofrenes behov, genopbygning og restaurering af forhold, og har en bredere funktion. SI er unik i sin form fordi den endte med at udelukkende handle om en intern forsoningsproces, og var inspireret af både TJ, RJ og idéen om 'fortidsforvaltning'.

Ifølge Kirsten Thisted er det fortidsforvaltningsdelen, det der fylder mest i SIs arbejde, siden den interne forsoning med svære hændelser fra fortiden stod i fokus (Thisted 2014). Idéhistoriker Astrid Nonbo Andersen, der forsker i erindrings- og historiepolitik, mener derimod, at SIs overordnede filosofi hælder mere til RJ, siden SIs fokus var tilpasset en lokal kontekst der snarere fokuserede på det skete og på befolkningens behov end på eventuelle gerningsmænd. Denne fremgangsmåde viser ifølge Andersen visse ligheder med den måde Inuit traditionelt har håndteret konflikter på: re-integrering i stedet for straf (Andersen 2019: 235).

En forskel mellem andre landes SF-kommissioner og TJ-praksisser i Grønland er, at der i det grønlandske tilfælde udelukkende var tale om en forsonings-, ikke en sandhedskommission. På SIs hjemmeside kan man læse, at sandhedskommissioner oftest har undskyldninger og erstatningskrav til formål, og at SI i sin form minder mest om en *Historical commission*, uden krav om erstatninger.⁷ En anden forskel er, at den interne proces under det første år af kommissionens arbejde kom til at omhandle Østgrønlændernes oplevelse af diskrimination fra Vestgrønlønderne (Statusrapport 2015), en problematik, som af uvisse grunde dog ikke kom med i den endelige betænkning i 2017 (Andersen 2019: 237f).

Siden SIs nedsættelse kom der flere andre kommissioner til i Skandinavien. Norges Sandheds- og Forsoningskommission, nedsat af det norske Storting, arbejder med fornorskning og uret begået mod det samiske folk. Sandheds- og Forsoningskommissionen forklarer dens berettigelse med at vold mod Oprindelige Folk skal vurderes ud fra intention og effekt – der behøver derfor ikke nødvendigvis være tale om anvendelse af fysisk vold. Sandheds- og Forsoningskommissionen samarbejder med Samisk Kirkeråd og arbejder ud fra forståelsen af at assimileringen af samerne har været et overgreb.

I både den canadiske og den norske kolonisationsproces har kirker, ikke mindst gennem deres kostskoler, spillet en afgørende rolle, mens det for Grønlands vedkommende er den danske regering og Landsrådet i Grønland, der ses som de overordnede ansvarsholdere i perioden SI arbejder med (1950-). Udover assimileringen (modernisering/danisering) blev flere andre emner behandlet af SI, bl.a. tvangsflytninger, koncentrationspolitikken, fødestedskriteriet og de juridisk faderløse, personer født uden for ægteskab i Vestgrønland før 1963 og før 1974 i Nord- og Østgrønland, som indtil 2014 ikke havde ret til at kende, arve eller bære faderens navn (Noahsen 2016). Fordi der, da SI blev nedsat, allerede forelå forskning om disse emner, og f.eks. tvangsflytningen af Inughuit allerede behandlet juridisk, er det ifølge Astrid Nonbo Andersen forståeligt, at der ikke blev inkluderet jurister i SI, hvilket er endnu en grundlæggende forskel til de andre sandheds- og forsoningskommissioner (Andersen 2019).

SI beskæftigede sig med fire hovedkategorier af forsoning: 'med sig selv og egen baggrund', 'med egen historie om ting der er sket', 'grupperne imellem i det grønlandske samfund' og forsoning 'generationerne imellem'. SIs fokus på intern forsoning skiller sig ud fra andre kommissioners arbejde. Til sammenligning gik f.eks. Australiens forsoningsarbejde ud på et bedre samarbejde mellem: 'Oprindelige Folk og resten af Australien', 'Oprindelige Folk og regeringen, og 'mellem Oprindelige Folk og *communities*' (Social Justice Report 2010

⁷ Grønlands Forsoningskommissions hjemmeside: www.saammaatta.gl – se under Forsoning (åbnet 11.10.20)

(2011): xiii). Forskellene viser, at forsoning gennem RJ er et bredt koncept, som kan tilpasses til de konkrete behov.

Selvom SI formelt behandlede interne konflikter, så kom dens arbejde alligevel ofte til at omhandle Danmark og forholdet mellem grønlandere og danskere. Sammenlignet med de sydafrikanske, australske og canadiske forsoningsprocesser, kan der i det grønlandske tilfælde ses en vis tilbageholdenhed med at sige tingene lige ud. Et eksempel på dette er en diskussion, som fandt sted ved en konference holdt i Ilulissat, arrangeret af SI i samarbejde med Socialpædagogisk Seminarium: En dansk forsker i forsoning, Thomas Brudholm fra Københavns Universitet, holdt oplægget ”Forsoning og uforsonlighed”. I sin diskussion af begrebet ’forsoning’ kom Brudholm ind på Hannah Arendts kontroversielle koncept om ”The banality of evil” og argumenterede i denne sammenhæng mod at dæmonisere gerningsmændene (eller kolonimagten) og for at se dem som mennesker i stedet. En australsk forsker i forsoning, Anne Pattel-Gray der også var inviteret til at holde oplæg, konfronterede Brudholm idet hun mente, at man ikke kan intellektualisere følelser. Ifølge hende er det legitimt at ”*demonize perpetrators, because they did not see the human. Our parents, grandparents lived this.*”⁸

Eksemplet viser at det betyder noget hvilke ord der bliver brugt om forsoning, historien og nutiden, fordi ord viser forskellige vinkler. I Canada talte man f.eks. om *cultural genocide* i forbindelse med Residential Schools, mens SI så ud til at balancere mellem at italesætte uretfærdigheder og samtidigt opbygge ejerskab over historien. Det er blevet tydeligt i den grønlandske kontekst, at der er en tendens til ’at sætte folk på plads’, når de kommer med offentlige udtalelser af en mere kritisk karakter, hvilket til tider opfattes som radikalt (mere herom i kap. 4 og 5). For den canadiske TCR var det ikke uden betydning, at én af kommissionsmedlemmerne, Marie Wilson, var journalist. Hun kunne bruge sit kendskab til medielandskabet til at få formidlet resultaterne af kommissionens arbejde udadtil og til på den måde få journalister til at dække selv de følelsesmæssigt tunge emner.⁹

Fælles for de ovennævnte sandheds- og forsoningskommissioner er, at de behandler handlinger og oplevelser fra fortiden, der er uforløste og som stadig kan mærkes i nutiden og som dermed nødvendiggør regeringsfinansierede forsoningsprocesser. Formålet med dem alle sammen er at nå frem til en forløsning og bedre forhold. Nogle af landenes

⁸ Oplæg under en tværfaglig konference: ”Fortid, Nutid og Fremtid – Forsoning, Læring og kulturel diversitet”, afholdt 1.-2. april 2017. Link til lydfile: <https://saammaatta.gl/da/Ilulissani-Ataatsimeersuarneq/Lydfiler-under-Konferencen-i-Ilulissat>

⁹ Marie Wilson forklarede dette under konferencen *Truth and Reconciliation in the Arctic*, DIIS, 17.09.2019.

minoriteter kræver erstatninger og/eller undskyldninger, og kommissionerne kommer med anbefalinger der skal ende i konkrete politiske tiltag.

2.2. Grønlands Forsoningskommission

Selve idéen om, at en forsoningsproces kunne bruges i en grønlandsk kontekst, blev fremført for første gang i 2004, ti år før SIs nedsættelse. Psykiater Fatuma Ali, som havde arbejdet i Nuuk, begyndte dengang at diskutere sammenhængen mellem psykiske lidelser og den koloniale fortid i Grønland.¹⁰ Ali satte idéen for, at man i Grønland kunne have gavn af en forsoningsproces. Dengang blev der holdt forsoningsseminarer og etableret ”forsoningsgrupper” i Nuuk og København. Det var dog i et begrænset omfang. Næsten et årti efter det første forsoningsseminar fremsatte Aleqa Hammond (S) idéen om en forsoningskommission i Grønland, denne gang tænkt som en del af vejen mod grønlandsk selvstændighed. Idéen om en forsoningskommission i Grønland affødte en del debat (jf. kap. 4). I avis- og netartikler kan det læses, at Nelson Mandela og Sydafrikas *Truth and Reconciliation Commission* dannede inspirationen til en forsoningsproces i Grønland. Overfor *Nordic Labour Journal* fortalte Aleqa Hammond i april 2013, hvordan hun blev inspireret af Nelson Mandelas selvbiografi *Conversations with myself* og at hun flere gange måtte græde mens hun læste den: “*The book made me aware of how important it is to put a people’s mental liberation process into words and action. And you need a government behind this process which understands why it is important.*”¹¹ Således fik den mentale frigørelsesproces plads på den politiske agenda i Grønland. Hammond fik flest stemmer til Inatsisartut-valget i 2013, hvorefter hendes parti, Siumut, dannede en koalitionsregering sammen med Atassut og Partii Inuit. I koalitionsaftalen *Et samlet land – Et samlet folk* står der bl.a.:

”Om kolonitidens indvirkning

*For at lægge afstand til koloniseringen af vort land, er det nødvendigt at der finder forsoning og tilgivelse sted. Der udarbejdes en handlingsplan for dette.”*¹²

Ordene ’forsoning og tilgivelse’ blev brugt, men det var stadig uklart i selve koalitionsaftalen hvad disse indebar og hvem der skulle forsones med hvem. Dette skabte en del mediedækning og kommentarer.

SI blev nedsat med et fireårigt budget á 2,4 mio. kroner årligt (2014-2017) i Finansloven og havde eftervirkningerne af kolonitiden som dens overordnede tema. Selve

¹⁰ Fatuma Ali: ”Traumer i relation til Grønland”, *fatumaali.dk*. Link: <http://www.fatumaali.dk/?Artikler> (åbnet 09.10.20)

¹¹ Mads Dollerup Scheibel: “Greenlands new leader inspired by Mandela”, *Nordic Labour Journal*, 16.04.2013, link: <http://www.nordiclabourjournal.org/artikler/portrett/portra-it-2013-1/article.2013-04-09.8439111751>

¹² ”*Et samlet land - Et samlet folk*”, Koalitionsaftalen af 26. marts 2013, s. 13.

kommissionsarbejdets indhold skulle formes efter befolkningens ønsker og behov. Moderniseringen af Grønland, perioden 1945-1979, hvor daniseringen tog sig ud mest intensivt, blev fokuset i forsoningskommissionens arbejde, og forsoning blev som nævnt en intern proces. SI fastsatte at deres arbejde skulle forstås på følgende måde:

- ”At bevidstgøre befolkningen om Grønlands historie og dens indvirkning på nutiden
- En forståelse af fortiden for at komme videre mod en fælles fremtid
- En langsigtet proces til forandring af samfundet
- (Gen)opbygning af relationer
- En proces med anerkendelse af at erindre og lære af fortiden
- At forsoning både [er] et mål og en proces” (Therkildsen et.al. 2017: 17).

Kommissionsmedlemmerne anså forsoning som en overordnet proces, hvor formålene med arbejdet var bredt formuleret. Hensigten var, at der skulle skabes dialog og indblik om landets historie, så samfundet kunne lære af konsekvenserne omkring egne handlinger og herefter skabe bedre rammer for fremtiden (Therkildsen et.al. 2017: 10). At lære af konsekvenserne af egne handlinger er et perspektiv, som lader til at høre ind under en postkolonial forståelsesramme, hvor det gælder at synliggøre de koloniseredes stemmer og deres aktive medskabende roller i historien. Til sammenligning nævner ICTJ forskellige former for forsoning, herunder at forsoning med sig selv og den personlige historie er én af vejene frem for ofre (Seils 2017: 5). I Aleqa Hammonds optik handlede forsoningen ligeledes om forsoning med egen historie.¹³

De fleste af SIs oprindelige medlemmer havde en akademisk baggrund. Hammond sagde til *Weekendavisen*, at der i Forsoningskommissionen skulle sidde en historiker, en psykolog, en antropolog og en sociolog.¹⁴ Kravene til sammensætningen var, at majoriteten af medlemmerne skulle bo i Grønland, og at kommissionen skulle bestå af fire til seks medlemmer der blev udpeget af Naalakkersuisut. Desuden skulle medlemmerne have relevante faglige og personlige kompetencer (Therkildsen et.al. 2017). Ved kommissionens nedsættelse den 11. juli 2014 var medlemmerne historiker Jens Heinrich, folkeskolelærer Ida Mathiassen, socialantropolog Aviâja Egede Lyng, etnograf Klaus Georg Hansen og psykolog Amalia Lyng Pedersen. Som æresmedlem blev antropolog Karla Jessen Williamson udpeget. Medlemmerne var regionsmæssigt, sprogligt og uddannelsesmæssigt godt fordelt, og der var blevet lagt vægt på, at de ikke skulle have en partipolitisk baggrund. I starten var der ingen formand, men senere blev dette set som en nødvendighed. Et år efter, i oktober 2015, var tre af medlemmerne gået af og nye medlemmer var trådt til: tidligere næstformand for fagforeningen

¹³ ”Jeg taler ikke om overgreb”, *Sermitsiaq*, 14.03.2014, s. 12.

¹⁴ Marianne Krogh Andersen: ”Koloniale sår”, *Weekendavisen*, 10.01.2014, s.2.

SIK Josef Therkildsen, som blev formand for SI, uddannelseschef i Qeqqata Kommunia Anna Heilmann og gymnasielærer og kulturhistoriker Dorthe Katrine Olsen. Der var ikke længere en psykolog blandt kommissionsmedlemmerne, selvom det ellers havde været intentionen, at der skulle være samarbejde med psykologer.¹⁵ Det fremgår ikke af SIs videre arbejde, i hvorvidt der har været samarbejde med psykologer. I 2017 var tre medlemmer gået af, og komponist og musiker Ísâvara Petrusen blev medlem. Efter tre år var der udover æresmedlem Karla Jessen Williamson kun ét af medlemmerne, Ida Mathiassen, tilbage, der havde været med fra begyndelsen. På stillingen som kontorchef for SI har der ligeledes været udskiftning. Først blev den besat med Mari Hardenberg (i dag Kleist), senere hen med Steen R. Jeppson og Magdalene Møller, alle dimittender fra Afdeling for Kultur- og Samfundshistorie ved Ilisimatusarfik. Kontorcheferne havde kontor i Selvstyretårnet og fik hjælp af studentermedhjælpere fra Afdeling for Kultur- og Samfundshistorie ved Ilisimatusarfik, hvor nogle af dem brugte de indsamlede materialer til at skrive deres afsluttende eksamensopgaver.¹⁶ Naalakkersuisut nedsatte en politisk følgegruppe i august 2014, hvis medlemmer blev udpeget af de politiske partier i Inatsisartut. Følgegruppen havde mulighed for at kommentere, anbefale eller stille forslag om mulige initiativer, emner og temaer, men kommissionen havde friheden til at bestemme om de ville følge disse (2017: 13). Medlemmerne af SI fik ikke løn, men rejserne blev betalt, og udover dette modtog de et honorar for deltagelsen i møderne (Andersen 2019: 222). Selve betænkningen *Qanga pisut paasivagut. Ullumi pisut akisussaaffigaavut. Siunissaq pitsaanerusoq sulissutigaarput/Vi forstår fortiden. Vi tager ansvar for nutiden. Vi arbejder for en bedre fremtid* (2017), blev skrevet eksternt, og endte derfor mest med at være et referat af kommissionens aktiviteter (Andersen 2019: 223).

2.3 Dansk afvisning af at deltage i Grønlands Forsoningskommission

I begyndelsen var Aleqa Hammond åben overfor ideen, at Danmark skulle være repræsenteret i kommissionen.¹⁷ Men efter den daværende danske statsminister Helle Thorning-Schmidt afviste en dansk deltagelse, blev det stadfæstet at forsoningsprocessen blev intern. Under et rigsmøde med Hammond i København sagde statsministeren til pressen: *”Vi har ikke behov for forsoning, men jeg har fuldt respekt for, at det er en diskussion, der optager det grønlandske folk. Vi vil følge diskussionen nøje herfra.”*¹⁸

¹⁵ Red.: ”Medlem udtrådt af Forsoningskommissionen”, *sermitsiaq.ag*, 30.10.14, link: <https://sermitsiaq.ag/medlem-udtraadt-forsoningskommissionen> (åbnet 09.10.20)

¹⁶ Ivaana Holm (cand.mag.), Vivi Noahsen (cand.mag.) og Angutivaraq Tønnesen (BA).

¹⁷ Inge S. Rasmussen: ”Det handler ikke om at finde en syndebug”, *Sermitsiaq*, 28.02.2014, s. 14-15.

¹⁸ Nola Grace Gaardman: ”Vi har ikke behov for forsoning, men jeg har fuld respekt for, at det er en diskussion, der optager det grønlandske folk”, *Jyllands-Posten*, 13.04.2014, s. 4.

Astrid Nonbo Andersen har forsket i, hvordan Danmark som tidligere slavehandelsnation og kolonimagt på Jomfruøerne, i dag US Virgin Islands, forholder sig til organisationen CARICOMs (Caribbean Community)¹⁹ krav på erstatninger. *"Dele af befolkningerne i Caribien har en klar fornemmelse af de negative strukturelle langtidseffekter af flere hundrede års kolonitid stadig er til at føle på (...)"* (Andersen 2017: 12). Ifølge Andersen handler diskussionen om de nutidige samfundsproblemer på Jomfruøerne og de forhenværende kolonimagters ansvar for dem ikke kun om at genoprette, men om en insisteren på respekt, anerkendelse og ligeværd (op.cit.:13). Danmark har dog ikke engageret sig på dette område. Set ud fra hvordan Danmark ikke vælger at forholde sig yderligere til CARICOMs krav, virker det måske ikke overraskende, at den danske regering heller ikke engagerede sig for en grønlandsk forsoningskommission, selvom der ikke var krav om erstatninger fra Grønlands side. Alligevel fylder Danmark en del i forsoningskommissionens arbejde, set ud fra borgermøder og andre materialer som kommissionen har fremlagt. Andersen skriver, at Danmark fylder en del i den sociale identitet på Jomfruøerne, mens Jomfruøerne fylder mindre i dansk historiebevidsthed (Andersen 2017: 14). Det samme kan siges at gælde med hensyn til Grønland.

At SI blev en intern proces, uden dansk deltagelse, er ifølge Thisted godt, fordi hvis diskursen var blevet styret af Danmark, så ville den kunne have fået samme karakter som forsoningsprocessen i Australien, der, som affektteoretikeren Sara Ahmed (2004) har vist, var fællesskabsbyggende for majoriteten på minoritetens bekostning. Set ud fra et affektteoretisk perspektiv om ansvar og skam ville dette skyldes, at den, som påtager sig ansvar, kommer i en overskudsposition, mens dem der skammer sig, let efterlades med skammen (Thisted 2014: 170; Ahmed 2004; Kladakis 2012: 32; se også kap. 4.7). Idet forsoning i Grønland blev en intern proces, blev der skabt en anden dynamik.

Andre aktører har til gengæld fremhævet vigtigheden af dansk deltagelse i forsoningsarbejdet internt i Grønland og eksternt med Danmark. Fatuma Ali skrev således i sin blog omkring den danske 'tilbageholdenhed' til at italesætte kolonitiden, dog nogle år før SIs nedsættelse:

*"Og meget vigtigt er det, at danskere tager aktivt del i forsoningsprocessen og det siger jeg fordi jeg mange gange under diskussioner om kolonitiden har mødt megen blokering fra danskernes side. Danskerne går i forsvarspositioner, selvom de ikke er ansvarlige for hvad deres landsmænd har foretaget sig i Grønland."*²⁰

¹⁹ CARICOMs hjemmeside: www.caricom.org (åbnet 10.06.2020)

²⁰ Fatuma Ali: "Traumer i relation til Grønland", *fatumaali.gl*, (uden dato) link: <http://www.fatumaali.dk/?Artikler> (åbnet 06.11.20)

For både Ali og Hammond har den interne proces været vigtig. Samtidig ønskede de sig dog også en dansk deltagelse i forsoningsprocessen. Tidligere SI-medlem og historiker Jens Heinrich har ligeledes flere gange givet udtryk for sin skuffelse over den manglende danske deltagelse i processen.²¹

2.4 Offentlige eller anonyme vidneudsagn

Mens der i Sydafrika og Canada blev lagt vægt på såkaldte *live-testimonies*, direkte vidneudsagn, der blev filmet eller optaget, og senere vist på storskærme og brugt i forbindelse med produktionen af dokumentarfilm, foregik dataindsamlingen i Grønland mere anonymt. Der er anonymiserede referater fra borgermøderne der kan læses i statusrapporterne fra 2015 og 2016, mens de indsamlede dybdeinterviews ikke er tilgængelige.²²

Udtalelserne fra Canada, der indeholdt personers egne fortællinger om oplevelserne med Residential Schools, blev udført i offentlig form, så at den canadiske offentlighed kunne høre og læse hvad der er blevet begået mod de Oprindelige Folk og for dermed at undgå at historien ville gentage sig (Niezen 2017: 11). Formanden for SI, Josef Therkildsen, har brugt samme argument i forhold til at fortidige hændelser skulle italesættes. I Canada blev selve det at inkludere offentligheden vurderet som en kraftfuld metode (Niezen 2017: 14). Dem der valgte at stå frem i Canada, kunne vælge om deres vidnesbyrd skulle kunne bruges til videre læring om emnet, og deltagerne kunne vælge om deres billede, stemme og/eller navn kunne bruges. På den måde blev meget af materialet fra Canadas TRC tilgængeligt på nettet, så offentligheden har adgang til det. Der er således mulighed for, at høre vidnesbyrdene direkte fra de såkaldte *survivors*, i stedet for kun at have adgang til det forskere og journalister videreformidler (Vowel 2016: 172). I Canada har der været projekter for at fremme læsningen af TRCs betænkning og for at arbejde videre på TRC's 94 *Calls to Action*. I den forbindelse filmer unge canadiere sig selv mens de læser dele af betænkningen og uploader videoerne på YouTube.²³ I Grønland var der ikke megen inkludering af unge i forsoningsarbejdet, og de indsamlede materialer er p.t. heller ikke tilgængelige for hverken befolkningen eller forskere.

²¹ Jens Heinrich: "Forsoning i Grønland", *Berlingske*, 29.08.2014.

²² Jeg kontaktede Formandens Departement (Naalakkersuisut) angående de interviews SI-medlemmerne udførte, for at høre om muligheden for at bruge dem til videreforskning i fremtiden. Jeg fik svaret at råmaterialerne ikke var tilgængelige p.t., både fordi ingen i departementet kendte til hvor de befinder sig nu, og uvidenhed om der en beslutning om de må gøres tilgængelige og fordi der ikke længere var ansat nogen i departementet der har været involveret i den administrative del af kommissionens arbejde. E-mailkorrespondance 31.08.-02.09.2019 med en afdelingschef i Formandens Departementet.

²³ Zoe Todd: "Read the TRC report", *YouTube*, 07.06.2015 (åbnet 24.06.2019), link: https://www.youtube.com/watch?v=vW4lQfOf13I&list=PLxPr_RIsvg9JJWoiRx2kl2v24r_pu7JbR

SI producerede seks korte videoklip, som er det der kommer tættest på offentlige vidneudsagn.²⁴ Grunden til, at så forholdsvis lidt materiale fra interviewene er offentligt tilgængelig, indikerer, at SI har vægtet anonymitet højt.

2.5 Kritik af sandheds- og forsoningskommissioner

Ifølge Joanna Rice, der arbejdede for ICTJ og har et kritisk perspektiv på forsoningskommissioner, hentyder selve ordet 'forsoning' i forbindelse med Oprindelige Folk til, at man vender tilbage til tidligere forhold, som har været baseret på sameksistens og gensidig respekt. Som Rice ser det, er der dog ikke nogen Oprindelige Folk i dag, som husker et forhold med kolonimagten, der er værd at vende tilbage til. Rice ser forsoningskommissioner som nyttige redskaber i splittede samfund, hvor der er to parter, der har påført hinanden uretfærdigheder og nu er villige til at stoppe dem. Dette er dog ikke tilfældet i forbindelse med de ujævne magtforhold mellem Oprindelige Folk og majoritetsbefolkningerne, hvorfor Rice sætter spørgsmålstegn ved, om forsoningskommissioner nytter noget til at bearbejde historien i sådan en konstellation. Hun mener, at det i forhold til Oprindelige Folks rettigheder og status, ligefrem kan være kontraproduktivt, når der f.eks. gives undskyldninger, da det at give en undskyldning ikke koster majoritetsbefolkningen noget, mens Oprindelige Folk har meget at tabe, når den dominerende gruppe forstår "forsoning" som en invitation til at glemme fortiden og sætte en slutstreg under de historiske uretfærdigheder. Alligevel kan en sandhedskommission, pga. dens officielle form og inkludering af en regering, være med til at skabe opmærksomhed om emnet og udfordre nationale narrativer omkring Oprindelige Folk og de dominerende befolkningsgrupper, dvs. det koloniale forhold (Rice 2011). I overensstemmelse med Thistedts affektteoretiske analyse af ansvar og skam i forbindelse med forsoningsprocesser når også Rice i sin kritik frem til den konklusion, at den dominerende befolkning nemt kan komme ud af en forsoningsproces som "vinder", mens minoriteten risikerer at stå tilbage uden at processen har haft en særlig positiv effekt på den. Set ud fra sådant et perspektiv, må det vurderes som positivt, at forsoningsprocessen i Grønland blev et internt anliggende (Thisted 2014), selvom Danmarks rolle i det frembragte emne hele tiden lå i baggrunden under kommissionens arbejde (Andersen 2019).

Også i Sydafrika har der været kontroversielle diskussioner om den forsoningsproces, som landet gennemgik i starten af 1990erne. Mens Mary Ingouville Burton, tidligere kommissionsmedlem af den sydafrikanske TRC, mener at der uden Sydafrikas TRC

²⁴ Videoerne kan ses i saammaatta.gl, link: <https://saammaatta.gl/da/Aktiviteter/Projekter/Dokumentarfilm/Inooqataanermi-unammillernartut-2>

ville have været en lang kamp om magten og opstået en destruktiv konflikt, som ville have forhindret Sydafrikanere i at komme overens med hinanden (2016), siger politolog Rekgotsofetse Chikane, at Sydafrikas TRC bare endte med at hjælpe den hvide befolkning med at komme af med dens dårlige samvittighed, fordi der ikke skete nogen ændringer i forhold til uligheden mellem sorte og hvide i Sydafrika. Chikanes pointe er, at der under apartheidregimet og under TRC i det mindste var et håb om en mulig ligestilling i fremtiden, men at dette håb ikke længere er der, mere end tyve år efter TRC afsluttede dens arbejde (Chikane 2018).

Ronald Niezen, som har forsket om den canadiske TRC, påpeger at der kan være ulemper forbundet med vidnernes åbne fortællinger om de uretfærdigheder de har oplevet. At historiske traumer bliver videregivet som intergenerationelle traumer til de følgende generationer blev tydeligt under den canadiske proces. Det kan komme til udtryk gennem f.eks. PTSD-symptomer såsom misbrug af alkohol og hash, selvmordstanker, depression, angst, lavt selvværd, vrede og det, at have svært ved at genkende og udtrykke følelser. Ifølge Niezen er der en risiko for at dem der fortæller om deres traumer bliver re-traumatiseret, især når de ikke bliver tilbudt psykologhjælp (Niezen 2017: 111-114). Dette kunne også have været en mangel i den grønlandske Forsoningskommission. Niezen problematiserer yderligere det han kalder for *victim centerism*. Idet der gennem den måde den canadiske TRC indsamlede sine data på først og fremmest blev skabt sympati for ofrene, kom fokuset væk fra gerningsmændene. Denne centrering af ofrene/overleverne (*victims/survivors*), mener Niezen, var en af svaghederne ved den canadiske TRC, der gjorde at man bevægede sig væk fra at holde institutionerne ansvarlige for deres handlinger (Niezen 2017: 166ff). Et andet kritikpunkt ved forsoningskommissioner er, at ofrene/overleverne i sidste ende kan ende med at være taberne i processen, f.eks. når Oprindelige Folk vælger at ofre retfærdigheden for at bevare fred, dvs. at forsones sig med *status quo*.²⁵ Denne risiko er genkendelig med hensyn til den grønlandske kontekst, netop fordi der i Grønland kan ses en udbredt tilbageholdenhed i forhold til at ansvarliggøre traumernes årsager, selvom italesættelsen af kolonitidens eftervirkninger og at det at tage ejerskab for ens egen historie har været gennemgående temaer under kommissionens arbejde.

2.6 Delkonklusion

Selvom SI har været inspireret af andre landes forsoningskommissioner, udskiller den sig fra dem på nogle væsentlige punkter. SIs arbejde har således været karakteriseret af, at der var tale om en intern proces, hvor gerningsmænd og ofre ikke kunne identificeres entydigt. Derfor stod

²⁵ Stanford Encyclopedia of Philosophy: "Reconciliation", 11.05.15 (revideret 02.08.19), link: <https://plato.stanford.edu/entries/reconciliation/> (åbnet 09.10.20)

hverken erstatninger eller undskyldninger i fokus af kommissionens arbejde, særligt i starten. SI var bredere anlagt og havde fokus på en generel historiebevidsthed. Fra dens nedsættelse til udgivelsen af den endelige betænkning udviklede SI sig løbende, hvilket bl.a. skyldes den hyppige udskiftning af kommissionsmedlemmer. Selvom udskiftningen ikke førte til større ændringer af kommissionens fokus, har den dog alligevel affødt en vis skepsis i befolkningen.

En anden forskel ved SI var, at der ikke var jurister involveret i processen. Forklaringen på dette var, at der allerede var blevet forsket i de fleste af de behandlede emner, og at de ligeledes, som f.eks. tvangsflytningen fra Uummannaq/Thule, havde været behandlet juridisk (Andersen 2019).

Overordnet kan det siges, at SI var en del af en global bevægelse, hvor historiebevidsthed behandles ud fra et ønske om at komme videre. Brugen af TJ blandt Oprindelige Folk går tilbage til det canadiske eksempel, og SI kunne lade sig inspirere af canadiernes brug af TJ, ikke mindst fordi Grønland gennem dets status som tidligere koloniseret land viser visse ligheder med den canadiske situation. På grund af dens indholdsmæssig brede format og dens fokus på den interne forsoning hører SI mere under RJ, hvor det er 'ofrene' der er i fokus. Kommissionen prøvede ikke at afgive en dom, eller udpege en skyldig for problemerne i dag. Den forsøgte ikke at rejse erstatningskrav, men ville fremkalde en intern bearbejdning af historiske hændelser og deres eftervirkninger. Udgangspunktet var således ikke juridisk. Derfor kan SI ses som et aktivt valg om at tage ejerskab over fortiden, nutiden og fremtiden, som det fremgår af titlen af den endelige betænkning: *Vi forstår fortiden. Vi tager ansvar for nutiden. Vi arbejder sammen for en bedre fremtid.*

I det næste kapitel uddybes SIs arbejde, hvor betænkningen og anbefalingerne analyseres med afsæt i teorier om mental afkolonisering.

Kapitel 3. Grønlands Forsoningskommissions betænkning og anbefalinger

I dette kapitel analyseres Grønlands Forsoningskommissions anbefalinger i forhold til udvalgte teorier om mental afkolonisering. Formålet er at belyse SIs præmis om, at den koloniale arv nødvendiggør en intern forsoningsproces. Formuleringen 'kolonitiden' kom med i koalitionsaftalen af 23. marts 2013, hvor hensigten var at lave en handlingsplan for den 'nødvendige forsoning og tilgivelse' og for at "*lægge afstand til koloniseringen af vort land.*"²⁶ I Finansloven for 2014 står der, at arbejdet vil inkludere en række aktiviteter, som kan synliggøre og bringe kolonitidens virkninger overfor det grønlandske folk og dets kultur frem.

²⁶ "*Et samlet land - Et samlet folk*", Koalitionsaftalen af 26. marts 2013, s.13.

Dette gøres, ifølge Naalakkersuisuts hensigt, for at skabe mulighed for, at disse virkninger kan diskuteres og bearbejdes (FL 2014: 133). I selve kommissoriet står der, at der skal arbejdes ud fra følgende indfaldsvinkler: de *'interne sociologiske problemstillinger'* og den *'historiske udvikling og kulturel interaktion i Grønland samt mellem Grønland og Danmark'*. Målet med kommissionens arbejde var, at:

”skabe dialog og indblik omkring den socio-historiske udvikling i Grønland, således at man som samfund tager ved lære af konsekvenserne omkring egne handlinger for derigennem at skabe bedre rammer for fremtiden” (Therkildsen et.al. 2017: 48).

Forsoningskommissionen arbejdede ud fra en forståelse af, at historiske forløb og begivenheder har stor betydning for, hvordan det grønlandske samfund fungerer i dag, både positivt og negativt (Statusrapport 2015: 28). Selve betænkningen skal, ifølge kommissionsmedlemmerne, *”gerne kunne tolkes som folkets røst og ikke mindst forstås som folkets forslag til fremtiden.”*²⁷

Før analysen starter vises her et overblik over SIs arbejde i tal, for at give et billede af omfanget af dets arbejde, og for at vise hvordan ovenstående mål blev udført. Forsoningskommissionen:

- Gennemførte telefoninterviews med 989 tilfældigt valgte personer (udført af *HS analyse*).
- Lavede dybdegående interviews med 57 personer.
- Holdt i alt 33 borger- og debattmøder i 18 byer og bygder. Deltagere var i alt ca. 850 personer.
- Udgav to statusrapporter (2015 & 2016), bestilte tre rapporter der analyserer koncentrationspolitikken, fødestedskriteriet og sprog, og til sidst afleverede én betænkning (2017). Udover det ovennævnte var der logo- og novellekonkurrence, videoklips, debatskabende kunst, produceret soundtrack m.m.
- Kom med syv anbefalinger til Naalakkersuisut.

I den endelige betænkning var konklusionen følgende:

”Det grønlandske samfund har i løbet af en kort årrække været igennem en voldsom udvikling, og samfundet er i dag præget af postkoloniale spændinger. Som en tidligere koloni er samfundets udvikling i høj grad præget af et tankesæt, der er en direkte følge af kolonihistorien, og det har sat sit præg på folket og samfundets udvikling” (Therkildsen et.al. 2017: 8).

Det var ud fra denne konklusion, at kommissionsmedlemmerne udarbejdede deres syv anbefalinger:

²⁷ ”Grundlaget for Forsoningskommissionens arbejde”, *AG*, august 2018, s. 28. Link til artiklen: <https://saammaatta.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Forsoningskommission/Artikler/Selvstændighed%20DK.pdf> (åbnet 07.09.2019).

1. Grønlands historie – set med vores øjne
2. Videnscenter for historie og forsoning
3. Forsoningsfond
4. Et fælles værdisæt
5. En styrkelse af det grønlandske sprog
6. Ønske om undskyld
7. Frit forudgående og informeret samtykke (Therkildsen et.al. 2017: 44ff).

Dette kapitel tager udgangspunkt i SIs konklusion: At den grønlandske befolkning oplever udfordringer, der må forstås som eftervirkninger af den koloniale arv. Disse eftervirkninger, forstået her som postkoloniale spændinger, kan modarbejdes gennem samfundsmæssige tiltag. Disse tiltag mener jeg kan læses som et bidrag til en mental afkoloniseringsproces som en række postkoloniale teoretikere har beskrevet. Dette kapitel vil anvende udvalgte teorier på den grønlandske situation som denne blev beskrevet i SIs betænkning og anbefalingerne. Fokuset vil ligge på SIs anbefalinger og en udforskning af, om der er genkendelige tanker og observationer at finde hos udvalgte teoretikere og historikere, der har skrevet om mental afkolonisering. Formålet er at vise, at ”afstandstagen til den koloniale arv, for at skabe sammenhæng og udvikling på landets egne præmisser” ikke er en erkendelse der er særegen for den grønlandske situation, men at andre lande, der gennemgår afkolonisering, kommer med lignende forklaring og løsningsforslag – en erkendelse der i en grønlandsk kontekst stadig ofte overses og derfor er vigtigt at italesætte.

Teoretisk tager kapitlet (og specialet generelt) udgangspunkt i idéen om behovet for en ’mental afkolonisering’ i tidligere koloniserede lande, herunder Grønland. De i kapitlet brugte teorier blev dog ikke til på baggrund af forskning om sandheds- og forsoningskommissioner. Jeg vil her undersøge, om udvalgte teorier om mentalafkolonisering kan bruges i forbindelse med SI. Hvad jeg mener gør disse teorier brugbare er, at de fokuserer på postkoloniale eftervirkninger. En overordnet forståelse af disse eftervirkninger indenfor dette teoretiske felt kan bl.a. findes hos den kenyanske forfatter og postkolonial teoretiker Ngugi wa Thiong’o (1986). I værket *Decolonising the Mind* (1986) argumenterer Ngugi for behovet for mental afkolonisering i tidligere koloniserede lande. Ngugis tilgang har sprog som det grundlæggende element. Han argumenterer for, at en mental afkoloniseringsproces sker ved at bruge eget sprog, fordi sprog bærer kultur og en bestemt verdenssyn i sig. Selvom denne tilgang tager sit afsæt i sprog, så deler den det teoretiske felts overordnede tilgang til mental afkolonisering: at et land stadig kan være påvirket af den postkoloniale relation (eller den koloniale arv), selvom landet har fået selvstændighed (eller Selvstyre som i Grønland). Kapitlets analyse sker på baggrund af denne præmis, nemlig at der findes en sammenhæng

mellem fortiden og de følelser der er i nutidens Grønland. Denne vinkel er også at finde hos antropolog og tidligere kommissionsmedlem Aviâja Egede Lynges udtalelser om behovet for (mental) afkolonisering (Therkildsen et.al. 2017: 8; Lyng 2010: 68). Således byder dette teoretiske felt og min analyse af SIs anbefalinger, som er den grundlæggende empiri i dette kapitel, på en ramme for en dybere forståelse af de af SI fremlagte løsningsforslag, især det første, som handler om at genfortolke og -fortælle Grønlands historie ud fra grønlændernes perspektiv.

I dette kapitel vil jeg vise hvordan det at læse SIs arbejde, anbefalinger og løsningsforslag yderligere kan give os en forståelse af, hvordan den koloniale historie i Grønland kan forstås – og hvordan mental afkolonisering som proces udspiller sig i dag.

3.1 Forsoningskommissionens anbefalinger og mental afkolonisering

SIs anbefaling nr. 1: ”Grønlandshistorie – set med vores øjne”, er en anbefaling om, at der skal laves en national strategi og handlingsplan for, at grønlændere kan fortælle deres egen historie. Ifølge kommissionen skal lokalhistorien rundt om i landet inddrages (Therkildsen et.al. 2017: 44). Som bekendt er det meste af den grønlandske historie skrevet af ’folk udefra’.²⁸ I forhold til ’Grønlandshistorie - set med vores øjne’ kan et relevant spørgsmål være, hvem dette ’vores’ er for SI. SI arbejder ikke med en klar definition af hvem befolkningen er og den skrev flere gange, at den vægtede inklusion og sammenhæng på tværs af grupper og regioner. Hvis man ser på den overordnede kontekst, kan denne anbefaling forstås som, at de personer/områder, der ikke har haft en stemme i grønlandshistorien og således ikke har kunnet bidrage til skabelsen af en national fortælling skal være repræsenteret i denne. Anbefalingens overordnede mål er, at ”skabe et fælles udgangspunkt om hvem vi er (...)” (ibid.). Dette kan ifølge kommissionen opnås ved at undersøge Grønlands historie gennem en ny, inkluderende og lokalt forankret vinkel. Ifølge den tyske historiker Dietmar Rothermund er det kun dem der deler *national memory*, der kan give autentiske indsigter i nationalhukommelsens kompleksitet²⁹ (Rothermund 2015: 4). Det er folket selv der har været aktører og ’medspillere’ i historien og som dermed bedst kender til virkelighedens kompleksitet, og dermed kan give en ny, udvidet, beskrivelse af nutidens forhold. Rothermund nævner skolepensum som et eksempel på

²⁸ ’Folk udefra’ er en betegnelse der bruges generelt, men her kan den forstås som f.eks. historikere eller antropologer/sociologer der skriver om Grønland og sætter den overordnede tone for hvordan kultur- og samfundshistorien skal forstås/omgås, uden at udfaldet direkte vil påvirke forskeren selv, fordi vedkommende relaterer sig til en anden nationalfortælling, f.eks. den danske og/eller den universalistiske/eurocentriske Vestlige epistemologi.

²⁹ Min egen oversættelse. De fleste referencer har jeg selv oversat i specialet eller beholdt de originale betegnelser.

processerne, gennem hvilke et lands *national memory* skabes; dem som udvælger hvad pensummet, og dermed *national memory*, skal indeholde, kalder han for *memory lobbyists*, erindringslobbyister (op. cit.: 6). I lighed med dette påpeger historiker Howard Zinn i en amerikansk kontekst og ift. historieundervisning, at alle har brug for at lære historie, så nye generationer kan inspireres til at modsætte sig de måder, hvorpå dem, som har magten til at definere historieskrivningen, erindringslobbyister i Rothermunds forstand, prøver at forme og have indflydelse på tankegangen i samfundet (Zinn 1993: 41). Dvs. at ved at være med til at forme historien kan man blive bedre rustet til *ikke* at blive (blindt) påvirket af en bestemt ensidig udlægning af historien. I Grønland findes der f.eks. ingen kanon over, hvilken viden og hvilke fortællinger der skal være inkluderet i grønlandshistorien. Kommissionens anbefaling om 'at skrive egen historie', kan dermed ses som at være starten på at have indflydelse på den *videreførte viden* til den næste generation, med udgangspunkt i egne erindringer.

Anbefaling nr. 1 nævner også, at den danske stat skal bidrage til nyvurderingen af historien ved at stille arkivalier til rådighed. Set med postkoloniale teorier kan de danske arkiver klassificeres som kolonimagts materialer, siden de er skrevet ud fra kolonimagts vinkel. Hvis de skal kunne bruges til at skrive Grønlands historie 'set med vores øjne', bliver det således til tider nødvendigt, at læse materialet imod dens intention og rykke i forgrunden, hvad der evt. gemmer sig mellem linjerne, dvs. at foretage en såkaldt '*kontrapunktisk læsning*', en kildekritisk læsestrategi, som litteraturforskeren Edward Said har introduceret (Said 1994; Botofte og Jensen 2006: 58ff). På den måde bliver det muligt at synliggøre de koloniseredes stemmer, selvom de ikke aktivt har været med til at producere materialerne. Ofte er kolonimagts materialer nemlig de eneste skrevne kilder man har om fortiden i tidligere koloniserede samfund. En kontrapunktisk læsning kan dog synliggøre, at grønlændere faktisk er medproducenter af historien, selvom historieskrivningen ofte tildeler Oprindelige Folk rollen som tilskuere. Forestillingen om Oprindelige Folk som tilskuere til historien lader dem fremstå som ofre for samfundsmæssig ændring og ikke dens aktører. Således bliver Oprindelige Folk gjort til modernitetens modsætning, som de aldrig kan være en del af, og man fratager dem deres mulighed for at blive set som historiske medaktører. Oprindelige Folk vil på den måde ende med altid at stå 'udenfor' historien, da de ikke får plads i fortællingen som medproducenter af historien (O'Brien 2017). Derfor har det af betydning at revurdere historien set fra de koloniseredes perspektiv. Dog gælder det at være opmærksom på, at der ikke kun findes et entydigt perspektiv, men mange forskellige.

I løbet af 2020 har der været en del debat om Hans Egede-statuen i Nuuk. Debatten udfordrede den gængse nationale historieforståelse på flere punkter, bl.a. gennem en

aktiv kritik af fortællingen om at kristendommen, personificeret gennem Hans Egede, har 'reddet' Inuit. Især den yngre generation var aktivt med til at udfordre fortællingen ved at gøre opmærksom på, at der findes andre perspektiver på historien (jf. kap. 5). Debatten synliggjorde at der i Grønland findes forskellige synspunkter på historiens udlægning og dens betydning for nutiden. En central skillelinje viste sig at være, om man ser en sammenhæng mellem koloniseringen og nutidens samfundsmæssige udfordringer eller ej. Ifølge Linda Tuhiwai-Smith beskriver historie ikke en lige linje, som følger en ensrettet udvikling jo længere tid der går. Dermed er idéen om "civilisering", forstået som dygtiggørelsen af en gruppe til at gennemgå en fremadrettet udvikling, ikke et uskyldigt eller neutralt koncept, men må ses som grundet i en vestlig historieopfattelse (Tuhiwai-Smith 2008[1999]: 30f). Når denne forestilling bliver internaliseret, dvs. overtaget, af de koloniserede kan det føre til, at man bliver blind for muligheden, at der følger problemer med koloniseringen eller kristningen, da der ikke er plads til problemer i det fremskridtsfokuserede narrativ om "civilisering" og "udvikling". Forsoningskommissionen arbejdede som sagt ud fra forståelsen at udfordringer fra fortiden har en relation til udfordringer i dag. Anbefalingen om at skrive egen historie nævner alligevel ikke inklusionen af den komplekse koloniseringshistorie. I stedet foreslår den, at der i Grønlands historieskrivning f.eks. skal inkluderes "hvalrosfangst i Sisimiut eller hvidhvalfangst i Qeqertarsuaq". Kommissionens fokus er på, at "bringe generationerne sammen og skabe stolthed over hvor langt vi er nået" (Therkildsen et.al. 2017: 44). Hvis den grønlandske historieskrivning skal kunne rumme de komplekse og flervinklede perspektiver på landets historie, ville det have givet bedre mening, hvis anbefalingen havde taget afsæt i selve udgangspunktet for nedsættelsen af kommissionen, nemlig eftervirkningerne af kolonitiden.

Politologerne Heribert Adam og Kanya Adam har kritiseret idéen om at skabe en fælles historie, da man samtidigt risikerer at skabe et "mytisk" kollektiv, som skal kunne enes om denne fortælling. Ved at skabe en fælles fortælling om historien, kan man ikke undgå at fortrænge visse perspektiver på den, hvilket vil afstedkomme nye konflikter. I stedet anbefaler de en pluralistisk fortolkning af historien, der vedvarende skal forhandles (Adam & Adam 2000: 37). De argumenterer yderligere for, at det er vigtigt at italesætte menneskerettighedskrænkelser og handle på tilsvarende måde: "*If the victimized see no one being held accountable, they may seek revenge on their own and continue the cycle of violence*" (ibid.).

Psykolog og tidlige medlem af forsoningskommissionen Amalia Lyng Pedersen, forklarer på sin hjemmeside sin narrative tilgang til psykoterapien, der har baggrund i forståelsen af, at der i Grønland i høj grad bruges fortællinger som "samværsform", hvilket hun

betragter som væsentlig del af landets ”kulturelle arv”.³⁰ Samfundsfortællingerne påvirker dermed folks kulturelle identitet. Pedersen skriver, at ”vi [...] igennem generationer [har] undergået store forandringer som folk og som land. Vi har mange gode historier, men vi kan også bære på historier, som er uhensigtsmæssige for vores liv.” Pedersen bruger narrativ terapi til at frembringe alternative fortællinger i selvopfattelsen af sine patienters historie og dermed skabe positiv forandring.³¹ Et andet eksempel på et sådant skift i selvopfattelsen eller udlægningen af en traumatisk situation er det i Canada udbredte brug af ordet *survivor* i stedet for *victim* for dem der har været tvangsanbragt i kostskoler. Dette må i denne forståelsesramme ses som et vigtigt psykologisk skift for ’de overlevende’. Desuden viser ordvalget ære og respekt for de mange børn der ikke har overlevet følgerne af deres tvangsanbringelse i kostskolerne.

Anbefaling nr. 1 ”Grønlandshistorie – set med vores øjne” baserer sig altså på et forsøg om at skabe en ny historie om Grønland, fortalt af grønlandske stemmer. Det er dog ikke klart hvem dette ’vi’ er, og jeg har vist i det ovenstående hvordan det at erstatte én form for historieskrivning med en anden ikke er uden problemer. Ved at inddrage forskellige perspektiver på sprog, national pluralistisk historiefortælling og egen-fortællinger fra andre kontekster og fra mental afkoloniseringsteori, foreslår jeg at det i Grønland vil give mening med en mere aktiv erindringspolitik end den der udlægges i anbefaling nr. 1. Dette for at fortiden vedvarende kan bearbejdes og nuanceres, og at der kan skabes lignende psykologiske skift og begreber gennem den måde historien og nutiden formidles på.

Anbefaling nr. 2, ’Videnscenter for historie og forsoning’ kan ses som en videreudvikling og konkretisering af den første anbefaling. Formålet med videnscenteret er, ifølge kommissionen, at udvikle metoder til forsoning med fortiden, så den næste generation ikke bliver re-traumatiseret. Til dette anbefaler forsoningskommissionen, at der skabes nye begreber om den koloniale arv som har deres oprindelse i den grønlandske mytologi og den traditionelle helhedsforståelse af krop, ånd og sjæl (Therkildsen et.al. 2017: 44). Ifølge betænkningen er en af de udfordringer borgerne har udtrykt at de føler eftervirkninger af fødestedskriteriet, hvor grønlandsfødte fik lavere løn og dermed dårligere levevilkår end danske ’udsendte’, selvom de udførte samme arbejde og havde samme kvalifikationer. Denne praksis befæstede hierarkiet fra kolonitiden, og modsagde i praksis idéen om ligestilling, som Grønland skulle få med implementering af dets status som amt i 1953. Fødestedskriteriet fremkaldte hos mange en følelse af mindreværdighed, som har efterladt sine spor i i psyken.

³⁰ Udviklet af socialrådgiver Michael White. Terapiformen er brugt bl.a. blandt Aboriginer i Australien.

³¹ Citatet er hentet fra hjemmesiden *psykologi.gl*, link: http://psykologi.gl/?page_id=56 (åbnet 11.08.2019)

En anden traumatisk oplevelse, der tit bliver nævnt i forbindelse med SIs dataindsamling, er den såkaldte koncentrationspolitik, hvor en del borgere blev tvunget til at flytte til større byer og mange familier blev splittede. Borgerne fortalte til kommissionen, at de oplevede at blive mobbet og set ned på efter tvangsflytningen til de nye steder. Mange af de tvangsflyttedes efterkommerne, skriver kommissionen, kan mærke *"eftervirkningerne fordi deres forældre ligesom mistede fodfæste i livet."* Betænkningen nævner at denne type eftervirkninger kaldes et 'inter-generationelt traume' i international forskning (Therkildsen et.al. 2017: 37). Ved at anerkende disse former for traumer, læner anbefalingen sig op ad andre sandheds- og forsoningskommissioners konklusioner, som har det tilfælles, at de fremhæver vigtigheden af at 're-traumatisering', dvs. en videreførelse af traumer, skal undgås og traumernes årsager italesættes gennem erkendelse af deres kompleksitet. Denne form for anerkendelse og bearbejdning af traumer må siges at være en vigtig komponent af forsoningsarbejdet og TJ både i den grønlandske og i den internationale kontekst.

Anbefalingen nævner, at videnscentret skal placeres på Ilimmarfik. Et interessant punkt i anbefalingen er, at nye begreber angående den koloniale arv skal udvikles og have *"fæste i den grønlandske realitet, hvor der specielt lægges mærke til den grønlandske mytologi, og tager udgangspunkt i den traditionelle helhedsforståelse af krop, ånd og sjæl"* (Therkildsen et.al. 2017: 44). Desværre uddybes denne tanke ikke yderligere, men kan formodes at skulle forstås i forlængelse af anbefaling nr.1, som fremhæver betydningen af oprindelsen af folks verdensforståelse og selvopfattelse.

Ideen om en forsoningsfond, som er genstand for anbefaling nr. 3, handler om støtte til udviklingen af teorier og behandlingsmetoder som kan være med til at 'heale' befolkningen og skal udarbejdes sammen med den. Målet er, at den enkelte skal kunne forsones sig med sin fortid, så at han/hun kan tage ansvar for eget liv og ikke opfatte sig selv som et offer. (Therkildsen et.al. 2017: 45). I betænkningen hedder det, at:

"selvom Grønland ikke har været med i en krig, så har senfølgerne af kolonitiden betydet, at krigen foregår i det enkelte menneske på en selvdestruktiv måde. Misbrug af rusmidler, vold, selvmord, seksuelt misbrug og fravær af ansvarsfølelse er tydelige symptomer på dette" (Therkildsen et.al.2017: 8).

SIs forståelse af forsoning, som den bl.a. kommer til udtryk i anbefaling nr. 3, hæfter sig, delvist til forskel fra idéen om *restorative justice* (jf. kap. 2), ikke ved selve erkendelsesprocessen af at have været i en offerposition, og muligvis derfor lader bearbejdelsen af fortidige hændelser til at spille en mindre central rolle. I stedet fokuserer på at synliggøre styrkesider, der har potentiale til at bidrage til udviklingen af en positiv selvopfattelse. Jeg har tidligere gjort

opmærksom på, at bagsiden af forsoningsidéen kan være, at dem, som skal forsones sig med fortiden, kan føle sig presset til at skulle tilgive (Thisted 2014: 162; Brudholm 2008). Dette lader dog ikke til at være tilfældet her, da anbefalingen er udformet efter borgernes udtrykte ønske om at have redskaber til rådighed til at bryde den onde cirkel, som resulterer i følelsen af at have fået frataget status som aktiv initiativtager og i det hele taget ikke at have været til gavn i samfundet (Op.cit.: 43).

Den fjerde anbefaling, 'et fælles værdisæt', er baseret på ønsket om at kunne give "alle børnene i vores samfund en god start på livet." Værdisættet skal udarbejdes af et etisk råd, og det nationale værdisæt skal være inkluderende og rummelig for alle borgere, uanset "*køn, seksuel orientering, alder, uddannelse, udseende, bosted, sprog og politisk tilhørsforhold*". Målet er at skabe sammenhængskraft i samfundet (Therkildsen et.al. 2017: 45). Denne anbefaling udspringer af, at der er mange forskellige grupperinger i samfundet. Der er sproglige forskelle, mellem dansk og grønlandsk, og mellem det standardiserede vestgrønlandsk og Inughuits Inuktun og østgrønlandernes Tunumiisut/Tunumiit oraasiat. Andre forskelle omhandler levevis, f.eks. mellem traditionelle fangere, fåreholdere, offentligt ansatte, uddannede, ikke-uddannede m.m. Desuden er der store forskelle på folks indkomst og partipolitisk tilhørsforhold (op.cit.:41). Betænkningen understreger at mange ældre føler sig oversete og at mange børn bliver svigtet (ibid.). Derfor ser kommissionen behovet for at skabe et fælles værdisæt.

Tilblivelsen af en tidlig grønlandsk nationalidentitet dateres ofte tilbage til 1800-tallet, hvor ikke mindst oprettelsen af en landsdækkende avis på initiativ af daværende inspektør for Sydgrønland H.J. Rink, *Atuagagdliutit* i 1861, siges til at have haft afgørende andel i, at grønlænderne begyndte at se på sig selv som ét folk. Nogle forskere, som f.eks. lingvisten Karen Langgård, har argumenteret for at en grønlandsk nationalidentitet er endnu ældre. Ifølge hende gives der allerede udtryk for det i avisens allerførste udgave fra 1861, hvor grønlændere omtaler Grønland som "Nunarput", "Vort Land" (Langgård 2011: 323). Sidenhen har den grønlandske nationalidentitet været i konstant udvikling og forandring, og både anbefaling nr. 1 om at skrive egen historie og nr. 3 om at skabe et fælles værdisæt opfordrer til en videreudvikling af den. Som argumenteret for i min analyse af de første to anbefalinger, betyder det noget, hvorfra ens verdensforståelse har oprindelse, og hvilke aspekter af historien man fortæller og videregiver. Ved at skrive historien på ny, både som samfund og individ, opstår der en revideret (national)identitet. Således skabes et samfunds fælles værdier f.eks. ved at vælge (og fravælge), hvad der skal undervises i i skolerne. Frantz Fanon har i *Black Skin, White Masks* (1952) anskueliggjort konsekvenserne af at have været i en koloniseret objektposition. Han fremhæver

de destruktive effekter af internaliseringen, overtagelsen af kolonimagtens værdier og synspunkter, der gør at de koloniserede får et negativt syn på sig selv som mindreværdige i forhold til kolonimagten, et syn som ubevidst videregives fra generation til generation og således kan udfolde sit destruktive potentiale, selv når den koloniale relation for længst er officielt afsluttet (McLeod 2000: 20f). Set i sådant et lys kan en udarbejdelse af et fælles værdisæt modarbejde internaliseringen og reproduktionen af den koloniserende tankegang.

Den femte anbefaling, en styrkelse af det grønlandske sprog, er et forslag om at løse udfordringen af sproglig diskriminering, som borgerne har givet udtryk for eksisterer. Manglende danskkundskaber gør, at mange ikke har kunnet eller kan tage den ønskede uddannelse eller få det ønskede arbejde. De føler sig som andenrangs borgere. Borgerne beretter om, at dansk sprog og tankegang sætter dagsordenen til møder, når der er en eller flere dansksprogede med (Therkildsen et.al. 2017: 39). Anbefalingen for at nå frem til en løsning til dette er en styrkelse af det grønlandske sprog. Ifølge SI skal dette gøres gennem en indsats fra hele samfundet, både i de private hjem og i de offentlige institutioner. SI opfordrer alle borgere til at være med til at sikre god kommunikation og gensidig respekt i et flersproget samfund (Therkildsen et.al. 2017: 45). Sprogspørgsmålet har været diskuteret i Grønland i mange år. Til trods af at flertallet af befolkningen i Grønland er primært grønlandssproget, kræves der også i dag gode danskkundskaber for at få adgang til videregående uddannelser.

Ifølge Ngugi wa Thiong'o er det afgørende at kunne forstå sig selv, hvis man vil forstå verden og ens ståsted i den. For afrikanere, siger Ngugi, der selv stammer fra Kenya, er de afrikanske sprog et redskab til at nå frem til centret af egen verdensforståelse, mens de, når de anvender det engelske sprog, i hans kontekst kolonimagtens, kun bevæger sig i periferien af den. I Ngugis argumentation er sprog mere end kun et kommunikationsmiddel. Det er en bærer af kultur, og dem der lærer og primært anvender et nyt sprog, internaliserer også det kulturelle tankesæt, som sproget er en del af (Ngugi 1986: 13). I Kenyas koloniale situation er engelskkundskaber ifølge Ngugi *"the ticket to higher realms. [...] English became the main determinant of a child's progress up the ladder of formal education"* (op.cit.: 12).

Det samme problem nævnes af forsoningskommissionen, bare at det danske sprog i Grønland spiller den rolle som engelsk spiller i Kenya. I årene efter Grundlovsændringen af 1953 var det en udbredt holdning i de grønlandske landsråd at beherskelsen af det danske sprog var vejen frem. Man så reelt ingen alternativer til dette, siden Danmark havde haft monopol på handlen i og den kulturelle påvirkning af Grønland siden 1776. Diskursen dengang var at 'vejen

til udvikling' var at blive 'norddanskere' ved danisering³² (Heinrich 2016: 97). Især indflydelsesrige aktører, der, som forfatter og et af Grønlands første Folketingsmedlemmer, Augo Lynge (1899-1959), tilhørte en ny grønlandsk elite, gav udtryk for denne position, som skal forstås på baggrund af, at den danske administration før Anden Verdenskrig, med lidt modvilje, var efterkommet disse grønlanderes ønsker om samfundsmæssig modernisering og undervisning i dansk, hvilket de dengang anså som et middel til at opnå ligestilling. Kultur- og samfundshistoriker Marianne Jensen argumenterede for, at moderniseringen af Grønland, implementeret som følge af G50-betænkningen (Grønlandskommissionens betænkning af 1950) har bidraget til postkoloniale spændinger i nutiden (Jensen 2020: 7). Jensen påviser ved analyse, at Landsrådet ikke har haft nogen indflydelse på opbygningen af Grønlands Tekniske Organisation (GTO) (op.cit.: 44f) og anlægsprogrammerne (79). På den måde bliver det klart, at selvom en udvikling var ønsket fra nogle af de grønlandske politikeres side, så blev selve formen og implementeringen af moderniseringsprojektet udført ud fra kolonimagts præmisser, dvs. fra en Vestlig verdensforståelse.

Sprogets rolle har været til debat blandt grønlanderne mindst siden 1930'erne, hvor grønlandere diskuterer den livligt i forskellige bidrag i den landsdækkende avis *Atuagagdliutit* (Marcussen-Mølgaard 2016). Selvom Selvstyreloven af 2009 stadfæstede grønlandsk som landets officielle sprog, bliver dokumenter i centraladministrationen, i uddannelsessystemet og de nationale nyhedsmediers redaktioner stadigvæk den dag i dag oftest skrevet på dansk og derefter oversat til grønlandsk. Hvis man argumenterer med Ngugi, er det der sker en videre-overførsel af viden og verdensforståelse på den tidligere kolonimagts præmisser.

Hvad der ikke nævnes i anbefalingen er forholdet mellem vestgrønlandsk og de to andre sprog, Inuktun og Tunumiisut. Den tager heller højde for at der i de fleste mindre byer og bygder primært bruges grønlandsk i lokaladministrationerne. Når det så er sagt, bliver det alligevel tydeligt ved læsningen af betænkningen, at det danske sprogs dominans får mange borgere til at føle sig som andenrangs-borgere, fordi de føler, at de ikke har mulighed for at bidrage til samfundet, siden det grønlandske sprog ikke er prioriteret tilstrækkeligt i uddannelserne og på arbejdspladserne.

Udfordringer som unge har givet udtryk for, er, at uddannelsessystemet ikke rummer de elever der har styrker indenfor andre områder end de boglige. Mange børn og unge har udtrykt at de føler sig fremmedgjorte i uddannelsessystemet, da det ikke afspejler den

³² Jens Heinrich: "Forsoningskommissionen og fortiden som koloni", 28.11.2014, link: <https://baggrund.com/2014/11/28/forsoningskommissionen-og-fortiden-som-koloni/> (sidst åbnet 15.11.2020)

grønlandske kultur og det grønlandske sprog og samfund (Therkildsen et.al. 2017: 41). Både i folkeskolerne og på gymnasierne i Grønland undervises der i både landets officielle sprog, grønlandsk, og i dansk og engelsk. Alligevel gør den dominerende brug af dansk på gymnasier og i andre uddannelsesinstitutioner, i undervisningsmaterialer og eksamener, at det bliver en udfordring og til tider forhindring for flere primært grønlandsktalende elever at tage og gennemføre videregående uddannelser. Ngugi argumenterer for, at det at blive undervist i et andet sprog i skolen, kan føre til en fremmedgørelse, som bliver yderligere forstærket ved, når dette andet sprog bruges som undervisningssprog i kulturformidlende fag som historie, geografi og musik og på den måde får mulighed for at påvirke elevernes verdensforståelse endnu mere (Ngugi 1986: 16). Kolonimagts verdenssyn bliver dermed endnu en gang centreret. Ngugi forklarer videre, at børn som får deres indlæring på det dominerende fremmedsprog, lærer at se på sig selv og deres ståsted i verden 'udefra', dvs. gennem det lands kultur, hvorfra det dominerende fremmedsprog udgår (op.cit.: 17). Forsoningskommissionens anbefaling om, at der skal ske en styrkelse af det grønlandske sprog, kan, hvis vi sætter det i perspektiv med Ngugis iagttagelser, skabe et andet syn på verden og individets plads i den: et syn der centrerer et grønlandsk udgangspunkt og verdenssyn.

Camerounske historiker Achille Mbembes gav i sin tale *Decolonizing Knowledge and the Question of the Archive*, holdt i Cape Town i 2015, udtryk for et noget anderledes syn på sprog og uddannelse. Ifølge Mbembe burde universitetet hverken være 'eurocentrisk' eller 'afrocentrisk', dvs. hverken centreret omkring et 'vestlig' eller et 'afrikansk' verdenssyn. Den position, som Mbembe giver udtryk for knapt 30 år efter Ngugi skrev sit kendte essay og som dermed skal læses i en mere nutidig kontekst, sigter mod en globaliseret tilgang til viden (2015). Når forsoningskommissionen i sin anbefaling kræver en styrkelse af grønlandsk, dog ikke på bekostning af undervisning i de andre sprog, læner den sig der dermed snarere op ad Mbembes argumentation end den som Ngugi gav udtryk for i 1986.

Anbefaling nr. 6, ønske om undskyld, hænger sammen med det emne, som Grønlands Forsoningskommission i offentligheden har været mest associeret med. (jf. kap. 4.4). Før kommissionens nedsættelse og i starten blev det fra officiel side udtrykt, at en undskyldning ikke var formålet med kommissionen. Flere sandheds- og forsoningskommissioner har beskæftiget sig med statslige undskyldninger som en måde at komme videre på. Undskyldninger rummer et element af anerkendelse, men som de symbolske handlinger de er har de også fremkaldt kritik (jf. kap. 2.5). Staters og institutioners undskyldninger har været brugt især fra 1990'erne; den danske stat har sammen med Grønlands regering givet en undskyldning til Inughuit fra Uummannaq/Thule for deres tvangsflytning i forbindelse med

anlæggelsen af Thule Air Base i 1953. Forsoningskommissionen har erfaret, at der er borgere, især fra den ældre generation, der har udtrykt, at *”det vil være på sin plads at de får en undskyldning for den behandling, de har været udsat for i udviklingens navn”* (Therkildsen et.al. 2017: 46). Sådan en undskyldning kunne tænkes at gives for bl.a. tvangsflytninger, eksperimenter med skolebørn, der blev sendt til Danmark i en meget ung alder, og for de tiltag som udløste ’følelsen af at være andenrangs borgere i eget land’. Kommissionen anbefaler at, Naalakkersuisut *”tager initiativ til en debat om dette spørgsmål internt i Grønland, så hele befolkningens holdning til dette spørgsmål bliver belyst”* (ibid.). Balanceringen mellem erkendelsen af at have været direkte eller indirekte medproducenter af fortiden på den ene side og anerkendelsen af de eftervirkninger som tidligere koloniserede samfund går igennem på den anden side, har været en udfordring for kommissionen, ikke mindst fordi rammen for deres arbejde blev et rent internt forsoningsprojekt.

Undskyldningsspørgsmålet har dog været bragt op før i lighed med andre tidligere koloniserede lande. I den seneste tid har folketingsmedlem Aaja Chemnitz Larsen (IA) tematiseret undskyldningsspørgsmålet i Folketinget med hensyn til de grønlandske børn der blev sendt til Danmark som del i daniseringen i 50’erne og 60’erne (Bryld 1998). Den 8. december 2020 gav statsminister Mette Frederiksen en undskyldning til de grønlandske børn der har været udsat for assimileringprojektet efter udredningen om det såkaldte eksperiment blev forelagt (Jensen et al. 2020). Antropolog Marie Leine har lavet en diskursanalyse omkring undskyldningsspørgsmålet og konkluderer at statsministerens vilje til at undskylde for disse historiske hændelser i sidste ende kan ses som endnu et tegn på dansk dominans (Leine 2020), hvormed Leine læner sig op ad Sara Ahmeds førnævnte argumentation i forbindelse med den australske regerings undskyldning overfor ”de stjålne generationer” (se kap. 2.1).

Undskyldningsspørgsmålet er komplekst i den grønlandske kontekst, ikke mindst fordi der ikke er konsensus omkring dette. Da Mette Frederiksen var klar til at give en undskyldning til ”eksperimentbørnene” i sommeren 2019, var det formanden for Naalakkersuisut, Kim Kielsen, som først ville have en historisk udredning om emnet. Efter undskyldningen var givet fra statsministeren i december 2020 er der p.t. en offentlig diskussion i Grønland om Naalakkersuisut også skal give en undskyldning.

Dermed giver det mening, at SI anbefalede at inkludere befolkningens holdning til spørgsmålet, siden det ikke er klart, hvad Grønlands rolle er i undskyldningsspørgsmålet og hvem der skal undskylde overfor hvem og for hvad. I kapitel 4.4 analyseres diskursen omkring debatten om en undskyldning. Tager man dog højde for, at SIs arbejde udelukkende handlede om en intern grønlandsk proces, kunne man argumentere, at en undskyldning skulle gives fra

Vestgrønland (eller den grønlandske regering) til østgrønlænderne pga. den diskriminering³³ som de ifølge deres egne udsagn stadigvæk oplever i nutiden (Statusrapport 2015).

Anbefaling nr. 7, 'frit forudgående og informeret samtykke' handler om interaktioner mellem stat, administration og borgere, og skiller sig ud fra de andre anbefalinger. Alligevel giver anbefalingen mening i forhold til at forebygge mulige fremtidige tiltag fra staten og regeringen, som fra borgernes perspektiv kunne opleves som overgreb og således udløse nye traumer. SI anbefaler, at Naalakkersuisut skal sikre implementering af 'frit, forudgående og informeret samtykke' gennem centraladministrationen og de underliggende institutioner. Denne anbefaling minder om andre landes sandheds- og forsoningskommissioners mål. Retten til 'frit, forudgående og informeret samtykke' implementeres for at oprindelige folks rettigheder ikke krænkes. Denne ret står bl.a. beskrevet i FN's erklæring om oprindelige folks rettigheder (UNDRIP) fra 2007, og ILO-konvention nr. 169 af 1989 (Therkildsen et.al. 2017: 37; Andersen 2019). Métis forfatter og advokat Chelsea Vowel har analyseret den canadiske TRC og skriver i sin bog *Indigenous Writes*, om *historic trauma transmission* i konteksten af de canadiske residential schools (kostskoler). Vowel beskriver hvordan der gennem generationer sker en ophobning af følelsesmæssige og psykologiske sår. For Vowel betyder dette konkret, at hun ikke kan tænke på kostskoler uden at forestille sig, at hendes egne børn blev fjernet og endte i samme situation. Vowel skriver, at det skræmmende ved kostskolesystemet var, at det var lovligt, accepteret og at det skete (2016: 172). Gennem *historic trauma transmission*, bliver den traumatiske stress normaliseret og dermed videregivet til den næste generation en erkendelse og italesættelse der taler for, at man i nutiden tager afstand til enhver form for overgreb fra myndighedernes side. Denne sidste anbefaling fra Grønlands Forsoningskommission kan ses som en forsikring, at der ikke må ske menneskerettighedskrænkelser mod borgerne igen.

3.2 Diskussion

SI-kommissionen blev nedsat for at lægge afstand til koloniseringen og som et led på vejen mod selvstændighed (jf. koalitionsaftalen fra 2013). Der går altså en rød tråd fra koalitionsaftalen til betænkningen fra 2017. Kommissionens anbefalinger prioriterede at skabe sammenhæng i og 'styrkelse af samfundet'. Gennem ovenstående analyser af anbefalingerne med postkoloniale teorier og teorier om mental afkolonisering har jeg vist, at de fleste af anbefalingerne er genkendelige ift. andre tidligere koloniserede lande og de konklusioner andre forsoningskommissioner i andre kontekster er nået frem til. Ser man derimod bort fra de

³³ Denne diskriminering er historisk forankret og meget kompleks, men det er udenfor mit speciale at behandle spørgsmålet yderligere.

oprindeligt formulerede målsætninger og kun læser betænkningen, virker det bogstaveligt som om der er blevet lagt 'afstand til kolonitiden'. Den forekommer simpelthen næppe i forbindelse med anbefalingerne, hvilket må skyldes, at processen i sidste ende blev et internt grønlandsk anliggende. Men, som Astrid Nonbo Andersen har observeret, så ligger Danmark alligevel og 'lurer i baggrunden' igennem hele forsoningskommissionens arbejde (Andersen 2019).

Grønland har pga. det danske monopol fra 1774/76 til 1953 (undtagen 1940-45), og den efterfølgende daniseringspolitik haft Danmark som sin tætteste kontakt i 300 år. Ud fra denne kontakt har grønlænderne internaliseret visse stereotyper af Inuit: de to modstridende positioner er, at de enten kunne være 'ædle vilde', upåvirket af civilisationen, eller vestliggjort og dermed 'ødelagt' af den (Fienup-Riordan 1990). Forsoningskommissionen synes i sit udgangspunkt stadig at prøve at navigere mellem disse stereotyper. I og med at kommissionen blev nedsat som et middel på vejen mod selvstændighed, kan man fristes til at forstå, at grønlænderne først skulle gennem en 'healing' for at kunne blive selvstændige, fordi de var blevet "ødelagt af civilisationen". Kolonisering er i sig selv en voldelig affære, selvom den som for Grønlands vedkommende kan gennemføres uden anvendelse af fysisk vold. Gennem kolonisering lærer folk at underordne sig selv, fordi de lærer at tro på den vestlige 'civilisations' overlegenhed. Set i dette perspektiv levede grønlænderne hverken op til den ene stereotyp, vild, eller til den anden, for civiliseret. Forestillingen om de to modstridende stereotypiseringer har grønlænderne dog internaliseret, og for at kunne overkomme denne forestilling, mener jeg, at der er behov for en mental afkolonisering. 'Decolonizing the mind' er ikke en diskurs som hører kolonimagten til, eller de personer, som ikke føler sig berørte. Det er en tidligere kolonis diskurs, den mentalt koloniseredes diskurs, som føler sig fremmedgjort i eget land. Aviâja Egede Lyngé skriver, at man efter 1953, da Grønland blev et amt, havde forventet at blive ligestillet. Men moderniseringen gjorde at grønlænderne blev endnu mere afhængige af Danmark og endnu mere påvirkede af et dansk verdenssyn. Grønlænderne blev ikke mentalt afkoloniseret. Og følelsen af at være underlegen i forhold til og domineret af danskere eksisterede videre efter indførelse af Hjemmestyret i 1979 (Lyngé 2010: 70). Forsoningskommissionens arbejde viser, at den faktisk endda lever videre efter implementeringen af Grønlands Selvstyre i 2009. Som Lyngé skriver: "*Tiden er inde til, at vi fortæller vores egen historie og definerer vores egne følelser og vores syn på, hvordan vi er blevet påvirket af 250 års kolonisering - hvis vi agter at blive mentalt uafhængige*" (op.cit.: 72). Robert Petersen har skrevet at en kolonisering af folks sind er uundgåelig, når nye ideologier fra resten af verden primært blev kanaliseret gennem kolonimagten (Petersen 1992: 186). Aviâja Egede Lyngé erklærer sig enig med Petersen når hun skriver at "*hvis en idé adopteres*

af de koloniserede selv, ville det skabe et folk, der havde mistet troen på deres egen kompetence, et folk, der var taknemmelige for at være blevet koloniseret” (Lyne 2010: 69). Med disse argumenter in mente og blik på kommissionens resultater kan man konstatere, at der findes en udbredt mindreværdsfølelse blandt grønlænderne som skyldes en kolonisering af sindet. Dette kommer bl.a. til udtryk i at mange grønlændere åbenbart har overtaget forestillingen om at være andenrangsborgere, en følelse som kun styrkes af den ulighed der stadigvæk er i samfundet i dag. En vej ud af denne tilstand er ifølge både Lyne og Petersen, at grønlænderne skal få tro på sig selv igen. Forsoningskommissionen lader til at indtage et lignende standpunkt. Italesættelsen af ulighederne er mindre tabuiseret i nutiden, men ikke desto mindre møder den en masse blandede reaktioner i befolkningen, som er genstand for specialets næste kapitler.

Hvad betænkningen ikke udtaler sig om, er er, hvad selve den vedvarende asymmetriske relation med Danmark gør ved den grønlandske befolkning i dag. Fordi kommissionsmedlemmerne arbejder efter befolkningens ønsker og behov, samtidig med de har begrænset sig til kun at fokusere på de interne forhold i Grønland, vil jeg argumentere, at de kun formår at behandle ’symptomer’ og ikke selve roden til problemerne. Ngugi wa Thiong’o skriver: *”If we are to do anything about our individual and collective being today, then we have to coldly and consciously look at what imperialism has been doing to us and our view of ourselves in the universe”* (Ngugi 1986: 88). Dermed opfordrer Ngugi tidligere koloniserede samfund til at komme af med den berøringsangst, som til tider kan hæmme en åben italesættelse af den indflydelse som kolonihistoriens hændelser og nedarvede internaliserede forestillinger om magthierarkier kan have på nutidige samfundsmæssige udfordringer.

Tidligere medlem af forsoningskommissionen Klaus Georg Hansen har beskæftiget sig med eftervirkningerne af den mentale kolonisering, som han mener stadigvæk er nærværende. Dog viser han også hvordan der i det sidste årti er sket en forandring med hensyn til italesættelsen af disse. Hansen nævner dokumentarfilmen *SUME – Lyden af revolution*³⁴ som et eksempel på dette (Hansen 2017: 93). I skrivende stund (2020) kan debatten om Hans Egede-statuen nævnes som et aktuelt eksempel på hvordan diskussionerne om eftervirkningerne af kolonitiden i det grønlandske samfund i den enkeltes psyke bliver videreført. Derfor har jeg valgt at se nærmere på denne debat i kapitel 5.

3.3 Delkonklusion

SI afleverede dens betænkning til Naalakkersuisut den 8. december 2017. Der har siden anbefalingernes aflevering været tilbageholdenhed med at arbejde videre med dem. Som

³⁴ Inuk Silis Høegh (instruktør), *Sume – Lyden af revolution* (2014), Ánorák film.

beskrevet i det forrige kapitel (jf. kap. 2.4), lagde kommission stor vægt på at informanterne forblev anonyme. Det kunne tænkes, at kommissionens arbejde ville have skabt større opmærksomhed og forståelse, både blandt befolkningen og politikerne, hvis de personlige fortællinger havde været publiceret i en ikke-anonymiseret form..

Som det fremgår af betænkningen, er mange borgere stadig mærket af traumer der blev udløst af f.eks. tvangsflytningerne, og disse traumer ”føles negativt [selv] i de efterfølgende generationer” (Therkildsen et.al. 2017: 38). Alligevel lader det til at der stadigvæk findes en ’berøringsangst’ i Grønland i dag for at italesætte de asymmetrier mange oplever til daglig. tegn på dette er at det historiske forhold til Danmark er i rykket i baggrunden i diskussionerne samt at anbefalingerne ikke er blevet viderearbejdet på siden betænkningens aflevering.

Ideen om en grønlandsk forsoningsproces har ligeledes ændret sig siden Fatuma Ali argumenterede for den for første gang i 2004. Med Aleqa Hammonds regerings tiltræden blev forsoning set som et skridt på vejen mod selvstændighed og dette afspejledes i kommissionens arbejde.

Ifølge den af kommissionen bestilte rapport ”*Identitet, sprog og sociale udfordringer*” er 67 procent af den grønlandske befolkning enige eller overvejende enige i, at Grønlands hurtige udvikling er årsagen til landets sociale problemer. Spørgsmålet om de sociale problemer skyldes, at grønlænderne ”i for høj grad har været/er tilskuere til udviklingen”, besvarede 62 procent med at de var enige eller overvejende enige (HS analyse 2015: 60). Resultaterne kan fortolkes således at over halvdelen af de interviewede ser en relevans i at klarlægge og italesætte historiske hændelser i forbindelse med at gå nutidens sociale problemer i møde. Dette resultat er interessant i forhold til, at forsoningskommissionen siden dens nedsættelse ofte blev en genstand for offentlige debatter og har været udsat for til tider hård kritik. I det næste kapitel vil jeg analysere diskursen i den offentlige debat omkring Grønlands Forsoningskommission, fra 2013 til 2019. Formålet med analysen er at undersøge om diskursen omkring SI har påvirket dens potentiale og udformning.

Kapitel 4. Den offentlige debat om Grønlands Forsoningskommission

4.1 Indledning

I det forrige kapitel analyserede jeg Grønlands Forsoningskommissions (SIs) anbefalinger. Jeg viste, hvordan disse resultater berørte forskellige emner der er vigtige for Grønland i dag, i forhold til at styrke den grønlandske befolkning. Jeg viste også, at SIs anbefalinger kan ses som

et led på vejen mod en mental afkoloniseringsproces i Grønland. Tre år efter betænkningens aflevering er SIs anbefalinger dog ikke i behandling hos Inatsisartut eller Naalakkersuisut, på trods af den centrale rolle SI fik tilskrevet på vejen mod Grønlands selvstændighed mens kommissionens arbejde stadig var i gang. En grund til den manglende opfølgning kunne være, at den offentlige modtagelse af forsoningskommissionen har været blandet og overvejende skeptisk. Da jeg fremlagde en tidlig version af nærværende analyse til seminariet *Truth and Reconciliation in the Arctic* ved Dansk Institut for Internationale Studier i København i september 2019, var det min overbevisning at Forsoningskommissionen i Grønland var 'upopulær'. Min overbevisning var grundet i, at jeg selv havde oplevet den offentlige modtagelse af kommissionen som overvejende kritisk. Dertil kom at mange af de mennesker i Nuuk, som jeg talte med om kommissionen og mit projekt, ofte ikke vidste hvad den egentlig gik ud på, og at relativt få borgere faktisk mødte op til de borgermøder som kommissionen afholdte. Jeg er dog efterhånden blevet mere tilbageholdende med at se SIs angivelige upopularitet som en relevant faktor, da sandheds- og forsoningskommissioner som sådan ikke har til formål at være 'populære': de behandler emner som er personlige og som kan være tunge. Den overvejende skeptiske reaktion mod SI er i sig selv interessant og fortjener en dybere analyse for at forstå, hvordan en kommission, der havde til hensigt at tjene samfundet, kunne blive til et kontroversielt emne.

En måde at tilgå modtagelsen af SI er ved at analysere hvordan den offentlige debat har udviklet sig siden idéen om en forsoningsproces i Grønland blev udtrykt for første gang af daværende Formand for Naalakkersuisut, Aleqa Hammond (S)³⁵. Undersøgelsen af den offentlige debat i dette kapitel tager udgangspunkt i diskursanalyse. Diskurser er sproglige ytringer der former forståelsen af et specifikt fænomen; den måde vi forstår virkeligheden på, er gennem diskurser og diskursive strukturer (Mills 1997: 54). Sara Mills skriver, med henvisning til Michel Foucaults diskursbegreb (1972), at diskurser er mere end grupper af ytringer der er grupperet omkring et tema eller et problem. De er højt regulerede grupper af ytringer eller udtalelser, der har interne regler som er specifikke til diskursen selv (Mills 1997: 48). Mills forklarer videre, at diskurser strukturerer vores forståelse af virkeligheden og at diskurser mindsker visioner, dvs. mængden af det potentielt tænkelige, og dermed ekskluderer de en stor mængde af fænomener fra at blive betragtet som ægte eller værdige af opmærksomhed (51). Selve eksklusionen er, paradoksalt nok, et af de vigtigste steder hvor diskurs bliver produceret (67).

³⁵ Aleqa Hammond er nu medlem af Inatsisartut under partiet Nunatta Qitornai.

Den offentlige diskurs om SI kan aflæses gennem nyhedsdækningen af den, gennem artikler i medierne og kommentarer til disse. Jeg vil i dette kapitel arbejde med forskellige delelementer. Det vil sige at flere diskurser eksisterer, men at de ofte viser sig at være knyttet til en overordnet dominerende diskurs. Som udgangspunkt står min antagelse om, at den dominerende offentlige diskurs om SI i årene 2014 til 2019 har været negativ. Ved at analysere den offentlige debat om SI vil dette kapitel synliggøre diskurserne omkring den. Medproducenter af diskursen er journalister og forfattere til avisindlæg, læserne er den anonyme offentlighed og dermed diskursens modtagere. Ved at analysere diskursen adskilt fra selve SIs betænkning og materialer, viser jeg i dette kapitel, hvordan opfattelsen af og forventningen til SI har været i den grønlandske og den danske offentlighed. Analysen vil vise, hvordan diskursen omkring kommissionen og dens arbejde har været en mulig årsag til, at forsoningsprocessen ikke mødte større engagement blandt politikere og den grønlandske befolkning, og at kommissionens anbefalinger sidenhen ikke er blevet fulgt op på.

SI har selv før³⁶ den blev nedsat haft modvind i den offentlige debat, og denne modvind var der stadigvæk i 2019, på trods af de mange aktiviteter kommissionen i sin tid har taget for at inkludere den grønlandske befolkning i arbejdsprocessen. Når jeg i dette kapitel analyserer den offentlige debat om SI i udvalgte medier, gøres det for at synliggøre mulige tendenser i retorikken blandt dem som er forfattere til indlæggene eller er blevet interviewet i artiklerne. Disse tendenser kan have påvirket diskursen omkring SI er dermed den offentlige holdning til den. Diskurser gør at bestemte udtalelser bliver opfattet som mere legitime end andre, og når bestemte udsagn bliver gentaget ofte nok, begynder de at blive opfattet som realitet. Af trykte aviser har jeg primært brugt de landsdækkende grønlandske aviser, *Sermitsiaq* og *Atuagagdliutit (AG)*, og de tre danske landsdækkende aviser *Jyllands-Posten*, *Politiken* og *Berlingske*. Det er i disse aviser at der har været mest debat om emnet. Både nyhedsartikler, klummer, kronikker og debatindlæg indgår i analysen. Netartiklerne er primært fra hjemmesiderne www.sermitsiaq.ag og www.knr.gl.

Den offentlige debat om SI var på sit højeste i starten af 2013, men den var endnu ikke afsluttet i 2019, om end den blev ført med mindre intensitet. I skrivende stund (2020) bliver SI og udvalgte anbefalinger nævnt en gang imellem i de grønlandske medier, men direkte politiske tiltag er ikke blevet indledt. Jeg har kunnet identificere nogle hovedtemaer som den

³⁶ Når jeg bruger ordene 'før', 'under' og 'efter' SIs arbejde mener jeg med 'før': perioden før nedsættelsen af kommissionsmedlemmerne 14. juli 2014, 'under' er i tidsperioden fra d. 15. juli 2014 til betænkningens aflevering d. 8. december 2017, og 'efter' er tiden fra d. 9. december 2017.

offentlige debat, og dermed diskursen, om SI har været præget af. Jeg kategoriserer dem på følgende måde:

- Forsoningskommissionen og Aleqa Hammond,
- De ”unge grønlænderes” mening om Forsoningskommissionen,
- Forsoningskommissionen og finansieringen,
- Forsoningskommissionen og spørgsmålet om undskyldning,
- Forsoningskommissionen og selvstændighed,
- Forsoningskommission og det at skrive egen historie,
- Forsoningskommissionen udfordrer danske selvbilleder.

Som min undersøgelse vil vise, har diskurserne omkring kommissionen medvirket til at dens modtagelse i befolkningen har været blandet, dvs. at skepsissen blandt politikere og borgere har været større end opbakningen, lige fra starten til afslutningen af kommissionens arbejde. Inden jeg går nærmere ind på de ovennævnte tematiske kategorier, vil jeg sætte forsoningsdebatten i kontekst til den generelle politiske stemning som årene omkring nedsættelsen af SI har været præget af.

4.2 Den politiske stemning i 2009-2013

Efter 30 år med politikere fra partiet Siumut (S) som formænd for Naalakkersuisut, endte valget til Inatsisartut i 2009 med at der med Kuupik Kleist for første gang blev valgt en politiker fra partiet Inuit Ataqatigiit (IA) som formand. 2009 var også året hvor loven om Grønlands Selvstyre trådte i kraft. Den politiske diskurs i årene efter 2009 havde fokus på fremtiden, befolkningen skulle samles på baggrund af håbet om kommende olie- og mineralindtægter til landskassen. Retorisk lagde man vægt på, at alle skulle være velkomne i Grønland uanset hudfarve og sprog.³⁷ Ifølge mediedækningen skete der et diskursskifte, da Aleqa Hammond (AH) fra Siumut blev valgt til Formand for Naalakkersuisut i 2013. Hun havde andre prioriteringer end sin forgænger: især forsoningsemnet og sprogdebatten³⁸ stod højt på den nye koalitionsregerings politiske dagsorden. Emner som koalitionspartiet Partii Inuit især havde fokus på. 2013-koalitionen forklarede at de ville bearbejde kolonitidens eftervirkninger i Grønland. Samtidigt ville de skabe lige muligheder for rent grønlandsktalende borgere. At den politiske stemning ændrede sig omkring 2013, må skyldes, at lighedsdiskursen, som var dominerende i Kuupik Kleists regeringsår, ikke havde ræsonneret for en bestemt del af den

³⁷ Marianne Krogh Andersen: ”Koloniale sår”, *Weekendavisen*, 10.01.2014, s.2.

³⁸ Der har været debat om sprog i Grønland med forskellige vinkler, både om at grønlandsktalende i Grønland skal have lige muligheder som dansktalende, og omvendt hvordan dansktalende grønlændere oplever nedgørende adfærd. Sprogdebatten ført på tidspunktet har resulteret i, at SI lavede korte dokumentarer der behandler disse emner og en udførelse af rapport om det grønlandske sprog.

grønlandske befolkning: de primært grønlandsktalende havde følt sig overset, fordi fokuset havde ligget på den globale udvikling af Grønland og i mindre grad på at skabe lige muligheder for alle. Astrid Nonbo Andersen (2017) sammenligner den frustration, som især den primært grønlandsksprogede del af befolkningen følte i årene efter 2009, med skuffelsen over det ikke indfrieede løfte om ligestilling mellem grønlændere og danskere efter Grundlovsændringen i 1953. For at opnå at grønlænderne kunne have lige muligheder som danskere, der siden koloniseringen havde siddet ved magten angående alle grønlandske anliggender, gik en gruppe privilegerede grønlændere under moderniseringsperioden i 1950'erne og 60'erne ind for en danisering af den grønlandske befolkning, blandt andet ved at styrke danskundervisning i skolen. Da forventningen om lighed dog ikke blev indfriet, endte moderniseringsperioden med at mange grønlændere følte at være tilskuere til udviklingen (Therkildsen et.al. 2017: 36) og andenrangsborgere (39).

Ændringen af den politiske dagsorden i 2013 gennem AH blev modtaget på forskellige måder. Dette kan ses i aviserne og kommentarfelterne under netartiklerne, hvor man kan følge med i hvordan diskursen omkring SI udviklede sig og med hvilke emner den blev associeret. SI blev således ofte diskursivt sammenkædet med afsløringen af AHs misbrug af offentlige midler. I starten spillede også AHs angivelige sammenligning mellem kolonitiden i Grønland og det sydafrikanske apartheidstyre samt den efterfølgende *Truth and Reconciliation Commission* en væsentlig rolle, da AH havde nævnt Nelson Mandelas selvbiografi³⁹ som inspirationskilde til en forsoningskommission i Grønland. SI er desuden på forskellige måder blevet diskursivt sammenkædet med selvstændighedsdiskussionen og i den forbindelse ofte blevet brugt som et eksempel på ”dårligt investerede” offentlige penge der ”kunne have været brugt på det sociale område”.

Diskussionen om SI har ligeledes affødt offentlige debatter om en dansk statslig undskyldning til det såkaldte ”eksperimentbørn”, fem- til niårige der i forbindelse med et assimilationsprojekt blev sendt til Danmark i 1951 og senere enten blev adopteret af danskere eller anbragt på et børnehjem i Nuuk adskilt fra deres familier (Bryld 1998)⁴⁰, en undskyldning som statsminister Mette Frederiksen endelig gav i december 2020. Dog blev SI lige fra starten også set som et middel til at kunne skrive egen historie, hvilket der følte et behov for. Dette argument blev ofte brugt til at forsvare SI og dens virke, og til dags dato er kommissionens

³⁹ Nelson Mandela “*Conversations with myself*” (2010).

⁴⁰ Tine Bryld har lavet research om de udsendte børn der tændte for den offentlige debat (Bryld 1998), og endte i filmatiseringen ”Eksperimentet” fra 2009 med instruktør Louise Friedberg.

anbefaling, som handler om behovet for at skrive egen historie, den, som der oftest refereres til.

Allerede i foråret 2013 blev idéen om et forsoningsprojekt heftigt diskuteret. SIs første sekretariatschef Mari Hardenberg (i dag Kleist) udtaler i et avisinterview fra 2013, at hun finder det interessant, at forsoningsprojektet er blevet kontroversielt, og antager at dette skyldes, at fokuset i mediedækningen har handlet om kolonitiden og dens bivirkninger⁴¹. At fokuseringen på disse emner fremkalder stærke reaktioner i offentligheden, kan skyldes den hidtil manglende italesættelse af assimilationspolitikens konsekvenser, f.eks. uligheden i adgang til højere uddannelser og attraktive stillinger på baggrund af sprogkundskaber. Tre måneder før kommissionsarbejdet begyndte, offentliggjorde sermitsiaq.ag en netartikel med titlen ”Mere kritik af udkældt kommission”.⁴² Artiklen gengiver ukritisk indholdet af et interview som *Jyllands-Posten* før havde ført med historikerne Michael Böss fra Aarhus Universitet og Lars Hovbakke fra Københavns Universitet, som artiklen præsenterer som ”eksperter for grønlandske forhold”. Ifølge de danske historikere er forsoningskommissionen en del af en nationalistisk og populistisk dagsorden.⁴³ Andre positioner nævnes ikke. Den kritiske tone overfor den kommende kommission fortsætter i kommentarerne under artiklen; de citerede historikers skepsis har tilsyneladende smittet af på læserne. I de følgende afsnit analyserer jeg debatten om SI delt op i de førnævnte kategorier.

4.3 Forsoningskommissionen og Aleqa Hammond

Det første tema jeg vil fokusere på, er debatten om opstarten af SI og den diskursive sammenkædning med personen Aleqa Hammond (S) og hendes koalitionsregering. Tidsperioden i denne afsnit er afgrænset fra 2013 til 2015. Som redegjort for i kap. 2.2 var det den forhenværende formand for Naalakkersuisut Aleqa Hammond (S) der udtrykte et ønske om en forsoningskommission, så der kunne ske en mental afkolonisering i Grønland. I koalitionsaftalen fra marts 2013 mellem partierne Siumut, Atassut og Partii Inuit står som det sidste punkt, at der skal laves en handlingsplan for ”at lægge afstand til koloniseringen”, og at det er nødvendigt, at der finder forsoning og tilgivelser sted.⁴⁴ Fem måneder senere, i august 2013, kom finanslovsforslaget for 2014, og der lagde Naalakkersuisut op til, at der skulle

⁴¹ Andreas Lindqvist: ”Mari Hardenberg chef for Forsoningskommissionen”, *AG*, 02.04.2013, s. 31.

⁴² Søren Duran Duus: ”Mere kritik af udkældt kommission”, *sermitsiaq.ag*, 23.04.2014. Link: <http://sermitsiaq.ag/mere-kritik-udskaldt-kommission> (sidst åbnet 25. september 2019).

⁴³ Nola Grace Gaardmand: ”Kritik: Forsoningsprojekt er populisme”, *Jyllandsposten*, 23.04.2014, s.9.

⁴⁴ Naalakkersuisut: ”*Et samlet land- Et samlet folk*”, koalitionsaftale fra 26. marts 2013. <https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Naalakkersuisut/DK/Koalitionsaftaler/Koalitionsaftale%202013-2017%20endelig%20version%20dansk.pdf> åbnet 15.04.2020.

etableres et sekretariat for en forsoningskommission. I udtrykket ”at lægge afstand til koloniseringen” bliver det ikke tydeligt, hvad sådan en afstandtagen skal betyde konkret. En mulig fortolkning er, at formålet var at nå frem til et punkt, hvor den grønlandske befolkning ikke længere ville have behov for at diskutere koloniseringen og moderniseringen og kunne betragte disse emner som afsluttede og tilstrækkeligt bearbejdet. En anden fortolkning kunne være, at læse formuleringen som opfordring til at komme de stadigt herskende ulige magtforhold internt i Grønland og mellem grønlændere og danskere til livs, som har deres oprindelse i kolonitiden og den efterfølgende moderniseringsperiode.

Mange avis- og netartikler fremhæver, at Nelson Mandela og Sydafrikas *Truth and Reconciliation Commission* har været inspirationen til at indlede en forsoningsproces i Grønland i 2013. AH fortalte i *Nordic Labour Journal* i april 2013, hvordan hun blev inspireret af Mandelas bog *Conversations with myself* og at hun flere gange måtte græde mens hun læste den. Det samme nævnte AH i grønlandske og danske medier. AHs fortælling om inspirationen fra Sydafrika og Nelson Mandela gav dog bagslag, da AHs kontroversielle handlinger og udtalelser blev rykket i fokus for mediedækningen.⁴⁵ Fotograf og samfundsdebattør Jørgen Chemnitz skrev f.eks. i danske *Weekendavisen* mere end et halvt år efter AHs udmelding, at ”med den nye regering i Grønland er vi tilbage ved politiske hovsaløsninger og danske fjendebilleder. Nu hersker kaos igen.”⁴⁶ Artiklens hovedfokus var en kritik af den nye koalition og AH. Chemnitz skriver videre, at Grønland ikke har oplevet det samme som Sydafrika, og anklager AH for nationalisme, som i debatterne ofte ligestilles med fremmedhad og racisme. Chemnitz’ generelle kritik af Hammond og koalitionsregeringens politik afføder her en konkret afstandtagen fra selve forsoningsidéen, en sammenkædning der gør det svært at udvikle en positiv holdning til forsoningsprocessen uden samtidigt at udtrykke sympatier for personen AH og partiet Siumut. Den diskursive sammenkædning af den overordnede idé om en forsoningskommission med personen AH kan ses i flere af artiklerne, som først opremser et antal kritisable handlinger og udtalelser fra AH, og så skriver om forsoningsforehavendet, hvilket gennem dette diskursive greb bringes i miskredit. Således hedder det i en leder i *Sermitsiaq* fra slutningen af 2013, at der er brug for en forsoningskommission, netop fordi AH har splittet landet som formand for Naalakkersuisut.⁴⁷ Dermed bagatelliserer redaktionen den oprindelige idé om en forsoningskommission. Journalist og politisk kommentator Naja Paulsen

⁴⁵ Det bliver ikke uddybet i dette speciale hvad der skete i denne tid omkring koalitionen og politikerne, da analysen her omhandler Forsoningskommissionen og diskursen omkring denne.

⁴⁶ Jørgen Chemnitz: ”Brun sovs og hvalbøf”, *Weekendavisen*, 20.12.2013.

⁴⁷ Red.: ”Forsoning og tilgivelse”, *Sermitsiaq*, 01.11.2013, s. 36.

nævner i en klumme både AH og forsoningsprocessen i Sydafrika og konkluderer, at vejen til fred og frihed ikke går gennem opdeling af samfundet, men forudsætter tillid, accept og inklusion.⁴⁸ På den måde vurderer Paulsen, at AHs politiske retorik står i modsætning til idéen om en forsoningsproces. Ivars Silis skriver i *Sermitsiaq*, efter at koalitionen havde afsat penge til forsoningskommissionen, at der er tale om 'proportionsforvrængning' når AH inkluderer Sydafrikas apartheid og Nelson Mandela i sin begrundelse.⁴⁹ Silis' synspunkt er, at Grønland ikke kan sammenlignes med Sydafrika. Det er vigtigt at fremhæve her, at AH faktisk aldrig har sammenlignet Grønland med Sydafrika, men kun nævnt, at hun fandt Nelson Mandelas selvbiografi inspirerende. I en senere klumme betegner Silis SI som et "populistisk tiltag" og en "afledning af vælgerens opmærksomhed fra regeringens skandaler".⁵⁰ I et tredje bidrag om SI skriver Silis om Siumuts "sædvanlige afledningsmanøvrer" med "følelser, nationale strenge og personaleskandaler."⁵¹

Den kritiske tone, såsom Silis', var ikke et særsyn på i aviserne dette tidspunkt. Maliina Abelsen, dengang medlem af Inatsisartut (IA), skrev i et indlæg i *AG* hvor hun påpegede den hårde retorik der havde været, og at hun mente at den skabte splittelse. Hun udtalte at hun ville have fællesskab og solidaritet i stedet for. Abelsen inkluderer Nelson Mandela i sin argumentation, fordi "nogle har nævnt ham", og citerer ham for hans ord om frihed. Abelsen er inspireret af Mandelas syn på forsoning med fortiden "uden at nedgøre andre": "Et sted at starte er netop at undgå at sætte lighedstegn mellem etnicitet, sprog, religion og nationalitet."⁵² Abelsen pointerer, at folk i det offentlige rum har et særligt ansvar i forhold til en ordentlig retorik, og hentyder dermed til den politiske retorik der var fremherskende på tidspunktet, og som hun mente var splittende.

Analysen af teksterne i nyhedsmedierne viser, at den angivelige sammenligning mellem Grønland og Sydafrika har været et aspekt som gentagne gange var i fokus, og at denne sammenligning har affødt to hovedreaktioner. Den ene er en afstandtagen fra det link, som debattørerne selv skabte ud fra AHs udtalelse om at være inspireret af Nelson Mandela, dvs. en afstandtagen fra den angivelige påstand om at Grønlands og Sydafrikas kolonihistorie har meget tilfælles. Andre, men færre, debatdeltagere så en mening i koblingen mellem forsoning i Sydafrika og den ønskede forsoning i Grønland og betragtede Sydafrikas forsoningsproces som et eksempel man kunne hente inspiration fra med hensyn til bearbejdelsen af fortidens

⁴⁸ Naja Paulsen: "For fred og frihed", *Sermitsiaq*, 18.12.2013, s.28.

⁴⁹ Ivars Silis: "Ny målestok på gammel tid", *Sermitsiaq*, 21.03.2014, s. 52.

⁵⁰ Ivars Silis: "Samspil er vejen, ikke modspil", *Sermitsiaq* 08.08.2014, s. 52.

⁵¹ Ivars Silis: "Drømmefabrikken kollaps", *Sermitsiaq*, 05.09.2014, s. 52.

⁵² Maliina Abelsen: "Forsoning og tilgivelse? Men hvordan?", *AG*, 01.05.2013, s. 36.

ugerninger. Sådan en holdning kommer bl.a. til udtryk i Maliina Abelsens og Naja Paulsens mere 'konfliktløsende' indlæg. SIs dengang nyudnævnte æresmedlem, antropolog Karla Jessen Williamson, som er bosat i Canada, sagde til KNR, at man i Canada havde grundigt undersøgt, hvad de oprindelige befolkningsgrupper havde været igennem under kolonitiden, og at en lignende proces havde fundet sted i Sydafrika.⁵³ Hermed tydeliggør Williamson, at dét forsoningsprocesserne har tilfælles, er selve faktummet, at en kolonisering har fundet sted. Her er det vigtigt understrege, at SI arbejdede ud fra den præmis, at mange grønlandere paradoksalt nok oplevede perioden efter Grundlovsændringen i 1953, som var præget af moderniserings- og assimileringspolitikker, som en mere aggressiv 'kolonisering' end den, som havde fundet sted under den officielle kolonitid. AH blev efter den ovennævnte kritik mere tilbageholdende med at henvise til Sydafrika og Nelson Mandela, hvilket kan ses i interviews fra 2014 og efter. Ifølge en dansk journalist undveg hun ligefrem dennes spørgsmål om eventuelle paralleller mellem den grønlandske og den sydafrikanske forsoningsproces.⁵⁴

I 2015 var tonen i debatten stadigvæk hård. Som svar til et indlæg af daværende formand for SI, Jens Heinrich⁵⁵, skrev blogger Henrik Lund-Andersen i den trykte udgave af *Sermitsiaq*:

"Kort fortalt nedsatte den herostratisk konfrontatoriske nu afsatte regeringsleder Aleqa Hammond Forsoningskommissionen alene ud fra sine maveførmelser om en uret som skulle være begået af den danske kolonialistiske stat. Ingen verificerbare systematiske eller statslige overgreb har dannet grundlag for ønsket om forsoning hvorfor man med rette kan kalde nedsættelsen for grov politiseren af et ellers rimeligt fungerende samvær mellem danske og grønlandere."⁵⁶

I Lund-Andersens optik handlede forsoningsprojektet om, at AH ville beskyldte den danske stat for overgreb. Han erklærede sig desuden enig med Søren Espersen (Dansk Folkeparti), som havde kaldt "Forsoningskommissionen [for] en farce", og skriver videre, at den er spild af penge og "gør os alle til grin i omverdenens øjne." Holdningen at der ikke var en reel grund til at nedsætte en forsoningskommission, og at AH kun havde søsat den for at skabe splittelse mellem danskere og grønlandere eller for at "gøre os alle til grin", var en attitude, der ofte kom til udtryk under debatten – primært fra dansktalende debatdeltagere.⁵⁷ Når indlægsskriverne personligt ikke så et behov for en forsoningsproces, blev kommissionen oftere gjort til AHs

⁵³ Camilla Dam: "Forsoningsmedlem Williamson: Vigtigt arbejde", *knr.gl*, 23.07.2014, link: <https://knr.gl/da/nyheder/forsoningsmedlem-williamson-vigtigt-arbejde> (sidst åbnet 29.10.2019)

⁵⁴ Marianne Krogh Andersen: "Koloniale sår", *Weekendavisen*, 10.01.2014, s.2.

⁵⁵ Jens Heinrich: "Vi skal sætte ord på de oplevelser, som historien har afstedkommet", *Sermitsiaq*, 11.09.2015.

⁵⁶ Henrik Lund-Andersen: "Forsoningskommissionen er falsk varebetegnelse", *Sermitsiaq*, 25.09.2015, s. 54.

⁵⁷ Egen vurdering ud fra læsning artikler fra danske aviser eller danske/primært dansktalende indlægsskriverne i grønlandske aviser (der er afvigelse fra denne observation).

personlige projekt, som af nogle blev set som et angreb på forholdet mellem Grønland og Danmark. Et eksempel på dette er artikeloverskriften ”Kun få klager over danskere”, fra *AG* i 2015.⁵⁸ Artiklen behandler forsoningskommissionsmedlemmernes rejse til den østgrønlandske by, Tasiilaq, hvor de fremmødte ved borgermøderne primært viste sig at være interesseret i en forsoning internt i Grønland, og ikke mellem Grønland og Danmark. Den offentlige diskurs lod SI således fremstå som et opgør med Danmark og danskerne.

Politikere fra andre partier så SI som et udtryk for AHs ”manglende selvværd”.⁵⁹ Andre så en ironi i, at det netop var AH, ”der deler vandene i Grønland, [som] nedsætter forsoningskommissionen – og samtidigt med barsk sprogbrug blokerer for en reel forsoning”⁶⁰. Når klummeskribent Erik Lund fornemmer en angivelig ”barsk sprogbrug”, hentyder han muligvis til AHs ellers ironiske udtalelse til den danske avis *Information* fra 2013, hvor hun svarede på spørgsmålet om hvad det bedste var hun havde fået ud af relationen til Danmark, at det var opskriften til brun sovs, og hvor hun desuden kom til at omtale støtten fra Danmark for ”det skide bloktilskud.”⁶¹ Deltagerne i den offentlige debat i denne periode var primært dansktalende og dobbeltsprogede politikere, journalister og klummeskribenter, der havde adgang til at komme med offentlige udtalelser og indlæg i nyhedsmedierne. Dette ser jeg som medvirkende til at give diskursen omkring kommission en bestemt drejning. Hvad der manglede, var de primært grønlandsktalende grønlænderes perspektiv.

Som analysen af den offentlige debat i den tidlige periode har vist, blev SI i starten primært associeret med personen AH. Benægtelsen af nødvendigheden for en forsoningsproces i Grønland eller mellem Grønland og Danmark bundede således ofte i en generel afstandtagen fra AH og hendes koalitions handlinger og udtalelser. Desuden var diskursen præget af en forestilling om at dansk kolonialisme i forhold til andre kolonimagters ugeringer havde været ’særlig human’ (Jensen 2012), hvilket gjorde at man anså indledningen af en forsoningsproces som uberettiget for Grønlands vedkommende, og som en overdrivelse, som man gav AH og koalitionen skyld for.

I modsætning til den før skitserede diskurs, fokuserede indlægsskrivere der så et behov for en forsoningsproces i deres argumentation ikke på AH som person. Historikeren Jens Heinrich tegnede i en kronik i *Jyllands-Posten* en linje fra den fremtrædende grønlandske forfatter, politiker og samfundsdebattør Augo Lyng (1899-1959) til forsonings-

⁵⁸ Niels Ole Qvist: ”Kun få klager over danskere”, *AG*, 02.09.2015, s. 14-15.

⁵⁹ Bl. a. Jens B. Frederiksen, *AG*, 10.07.2013, s. 7. & Josef Motzfeldt: ”Forsoning eller styrkelse af selvværdet”, *AG*, 12.02.2014.

⁶⁰ Erik Lund: ”Filmdage om forsoning og Aleqa i to versioner”, *Sermitsiaq*, 26.09.2014, s. 53.

⁶¹ Jørgen Chemnitz: ”Brun sovs og hvalbøf”, *Weekendavisen*, 20.12.2013, s.5.

kommissionen. Lynges havde et ønske om, at udviklingen i Grønland skulle ske gennem *siumukarneq* (= udvikling og fremgang), konkret gennem erhvervelsen af dansk sprog og kultur. Idet grønlænderne ville lære mere dansk, ville de få bedre adgang til uddannelser i Danmark, en vej som Lynges i sin tid anså som redskab for at overkomme uligheden mellem grønlændere og danskere. Men som Heinrich påpeger, blev også Augo Lynges opfattet som én der ville skabe splid mellem danskere og grønlændere. Han konkluderer derfor, at hver gang grønlændere udviser modenhed og ønsket om at tage ansvar, 'bliver det tilsyneladende opfattet som et oprør mod de gældende forhold.'⁶² Opfattelsen af at grønlænderne skal 'modnes', er en tankefigur der hører den koloniale diskurs til, og som dog stadigvæk fra tid til anden sniger sig ind i debatten om grønlandske samfundsforhold i dag. Når Heinrich alligevel vælger at bruge dette i sig selv problematiske, men genkendelige, diskurseelement for at overbevise *Jyllands-Postens* danske læsere om en forsoningskommissions rimelighed og nødvendighed, må man gå ud fra at han har valgt sine ord med omhu. Heinrich, der to måneder efter han skrev sit indlæg blev medlem af SI, argumenterer i den danske avis således for, at nedsættelsen af en forsoningskommission var et tegn på modenhed og et ønske om ansvar og slår, idet han bygger på en gammel stereotyp, forsoningsprocessens kritikere med deres egne våben.

En anden historiker, Søren Rud, påpeger i en kronik i *Weekendavisen*, at der i Naalakkersuisuts koalitionsaftale står, at der skal nedsættes en forsoningskommission, som skal beskæftige sig med den koloniale fortid. Rud nævner ikke AH, men argumenterer, at Grønland var en koloni og at grundlaget for relationen mellem Grønland og Danmark var ideen om en civilisatorisk, kulturel og racemæssig forskel mellem de to befolkningsgrupper.⁶³ Alene derfor, mener Rud, er det berettiget at indlede en forsoningsproces i Grønland.

Et halvt år senere skrev AGs journalist Niels Ole Qvist, som har stået for mange af artiklerne om SI, at selve inspirationen fra Sydafrika og navnet har fået mange til at associere den med apartheidstyret og "dets modbydeligheder", men at det skal understreges, at 'Danmark på ingen måde udøvede systematisk udnyttelse af grønlænderne'.⁶⁴ Han fremhæver derefter, at det er den koloniale relation, hvor grønlænderne havde rollen som underlegne og mindreværdige, som kommissionen skal rette blik mod. Qvists fremhævelse skal forstås ud fra den offentlige debat om forsoningsprocessens berettigelse og debatten om spørgsmålet om hvorvidt Grønland overhovedet havde været en koloni, der blev ført mellem historikere på det

⁶² Jens Heinrich: "Forsonings i den grønlandske optik", *Jyllands-Posten*, 22.05.2014, s. 29.

⁶³ Søren Rud: "Landsmænd med forskel", *Weekendavisen*, 23.05.2014, s.13.

⁶⁴ Niels Ole Qvist: "Historikere i ordkrig om forsoning", *AG*, 07.01.2015, s. 12.

tidspunkt.⁶⁵ Qvist tager i sin artikel afstand fra andre debatdeltageres associering af SI med Sydafrika, men åbner op for en anden diskurs, ifølge hvilken behovet for forsoning udspringer af magtasymmetrien mellem Grønland og Danmark.

Som analysen har vist, blev idéen om en forsoningskommission allerede kritiseret inden dens nedsættelse. SI blev sat i et negativt lys, og der manglede opbakning til projektet i den offentlige debat. Forfatter, daværende politiker og præsident for inuitorganisationen ICC, Aqqaluk Lynge, som har erfaring med erstatningssager gennem sin fremtrædende rolle i Thulesagen⁶⁶, udtalte til *Sermitsiaq* i 2014, at han savnede en længere forudgående debat om forsoning i det grønlandske samfund.⁶⁷ Uden en sådan var det forblevet uklart, hvad en forsoningskommission egentlig gik ud på, og hvem der skulle forsones sig med hvem.

SI blev således lige fra starten set som AHs personlige projekt, selvom den ellers burde have været hele samfundets projekt. Ved at fokusere på personen AH kunne SIs mest ivrige modstandere nemt aflede debatten fra en italesættelse af, at staten Danmark som den dominerende part i forholdet mellem Grønland og Danmark ikke altid har været god ved den grønlandske befolkning. En kritisk revurdering af forholdet udfordrer nemlig den dominerende diskurs omkring den dansk-grønlandske relation: At grønlænderne ”burde være taknemlige” for kolonisationen og moderniseringen. Tendensen til at selvglorificere fortidige koloniale interventioner som velgørende foranstaltninger, kan spores i de fleste tidligere kolonimagters diskussioner af deres respektive kolonihistorier, på trods af de koloniseredes negative oplevelser af koloniseringernes eftervirkninger (Jensen 2012). En inkonsistens i argumentationen fra dem som sammenligner den angivelig milde danske kolonialisme med andre landes ’voldeligere’ kolonihistorier, synes at være, at de ved selve sammenligningen paradoksalt nok anerkender Danmarks rolle som tidligere kolonimagt og danskernes rolle som magthavende i Grønland.

4.4 De ”unge grønlænderes” mening om Forsoningskommissionen

Et tilbagevendende argument imod en forsoningskommission i Grønland var påstanden om, at der er modstand fra ”unge grønlændere” der tilsyneladende hellere vil tale om fremtiden. I det følgende diskuteres eksempler på hvad en række debattører mener de ”unge grønlænderes” holdninger er. Erik Lund,⁶⁸ klummeskribent i *Sermitsiaq*, skriver, at

⁶⁵ Se kap. 1.5

⁶⁶ Inughuit, befolkningen i Uummannaq/Thule, blev tvangsforflyttet i 1953 da den amerikanske Thule Air Base skulle blive opført. Der har været anlagt en erstatningssag til den danske regering fra organiseringen *Hingitaaq* 53.

⁶⁷ Inge S. Rasmussen: ”Mens vi venter på kommissionen”, *Sermitsiaq*, 21.02.2014, s. 24.

⁶⁸ Erik Lund (1939-2016) var en dansk historiker og journalist og tidligere underviser ved Ilisimatusarfik.

”[e]n ældre generation i Grønland vil have som krav at få sin egen fortid nyfortolket, medens den endnu selv kan give sit besyv med. Den helt unge generation derimod ser målrettet fremad og opfatter tydeligvis Forsoningskommissionens arbejde som spild af både tid og penge.”⁶⁹

Det fremgår ikke af teksten, hvor Lund har fået sine informationer om de unges holdninger fra. *AG* skriver selv i en leder, at ’da Aleqa Hammond er født i 1965, er hun barn af kolonistytet’, og dermed er forsoningskommissionen et ’personligt projekt for hende’. *AG* skriver videre:

”De nye generationer er opvokset med selvbestemmelse, de har et andet verdensbillede, en anden retorik og en anden dagsorden. For dem må det være særligt svært at forstå, hvorfor landskassen skal bruge 10 millioner kroner på det her, når kvinden bag ikke er i stand til at forklare, hvad det hele går ud på.”⁷⁰

Uden at definere hvem der omfattes af ”de nye generationer”, bruger *AG* her yngre grønlænderes angivelige mangel på interesse for at beskæftige sig med forsoningssspørgsmålet som argument for at sætte spørgsmålstejn ved hele projektet og for at kritisere det som spild af offentlige midler. Kirsten Thisted, forsker i minoritetsstudier ved Københavns Universitet, har en lignende pointe, når hun udtaler over for *Jyllands-Posten*, at ”der er mange – især unge – i Grønland, der er dødtrætte af hele den der offermentalitet.”⁷¹ I en anden kronik henviser Lund til dengang 27-årige filminstruktør Aká Hansens udtalelse ved et symposium om forsoning holdt i anledning af de Grønlandske Filmdage i København. ”De unge grønlændere er trætte af den megen forsoningssnak”, sagde Hansen dengang, som senere blev en af de mest ivrige fortalere for afkolonisering i Grønland (se kap. 5). Ved et andet debatarrangement om Grønlands fremtid holdt i Kalaallit Illuutaat (Det Grønlandske Hus i København), var grønlandske studerende blandt debattørerne.⁷² Et af spørgsmålene drejede sig om den kommende grønlandske forsoningskommission, og de studerende mente, at de er usikre om hvad formålet med kommissionen egentlig var.⁷³ Disse to eksempler kan give en forklaring for hvor Thisted og Lunds noget generaliserede vurderinger af de unges syn på forsoning kommer fra. En anden reference, der af historikere, mest kritikere af forsoningsforehavendet, flittigt er blevet brugt som angiveligt bevis på at unge grønlændere ikke er interesserede i forsoningsprocessen, er et citat fra Niviaq Korneliussens succesroman *Homo Sapienne* (2014).

⁶⁹ Erik Lund: ”Kan og vil Grønland forsones sig med Forsoningskommissionen”, *Sermitsiaq*, nr. 48: 2014, s. 110.

⁷⁰ Red.: ”Forsoning uden indhold”, *AG*, 05.03.2014, s. 2.

⁷¹ Nola Grace Gaardman: ”Vi har ikke behov for forsoning, men jeg har fuld respekt for, at det er en diskussion, der optager det grønlandske folk”, *Jyllands-Posten*, 13.04.2014, s. 4.

⁷² Debattørerne var Aviaja Lyberth Hauptmann (i dag ph.D og postdoc), Hans Peder Kirkegaard (i dag M. Sc.) og Ortu Mørch Olsen (i dag cand.mag.).

⁷³ Rosa Thorsen, ”Uklart med forsoningskommissionen”, *sermitsiaq.ag*, 26.03.2014, link: <https://sermitsiaq.ag/node/165410> (Sidst åbnet 16. oktober 2019).

Således brugte bl.a. Thorkild Kjærgaard citatet for at konkludere i sit kritiske indlæg mod SI: "(...) som den unge romanaktuelle grønlandske forfatter Niviaq Korneliussen mere bramfrit udtrykker det: "Enough of that post-colonial piece of shit.""⁷⁴ Citatet er lagt i munden på en ung mand, Inuk, som er en af fem fiktive hovedkarakterer i romanen, og som bebrejder sin veninde Arnaq for selvmedlidenhed. Romanen med sine forskellige figurer kan forstås således, at den prøver at afbilde den brede vifte af diskurser der findes blandt unge grønlandere i dag, også i forhold til landets postkoloniale situation. Når den ene af figurerne klager over en udbredt "offermentalitet" i det grønlandske samfund, er dette således en gengivelse af blot én blandt flere positioner der findes blandt unge grønlandere i dag, og ikke en kommentar fra forfatteren. Korneliussen selv støttede tværtimod forsoningskommissionens arbejde⁷⁵, og at bruge et citat fra en fiktiv romanfigur som bevis på hvad unge grønlandere angiveligt mener, må mildest talt ses som problematisk.

Debatten viser faktisk, at der også er unge grønlandere, som gerne ville tale om forsoning. Den dengang 25-årige grønlandske folketingskandidat Ineqi Kielsen fra Siumut udtalte således i februar 2019, at han mener at der skal etableres en ny forsoningskommission. Andre har dog set videregivelsen af hvad de forrige generationer har oplevet, som en byrde: "De unge skal bære rygsækken for den ældre generation", var der en der kommenterede ved en workshop holdt i Ilulissat i 2017.⁷⁶ Skellet mellem ældre og unge som nogle der hhv. vil og ikke vil behandle fortiden, lader dog alligevel til at være en uholdbar kategorisering. Holdningerne til forsoningsspørgsmålet har været delte, både blandt folk opvokset under assimileringperioden, under Hjemmestyreperioden, og i tiden efter Selvstyrets indførelse i 2009. Synspunkterne er delt mellem folk, der ikke ser sammenhæng mellem fortiden og nutiden, og mellem folk der ser en sammenhæng, uanset alder eller generation. Selv i netavisens ellers overvejende kritiske kommentarspalter har der været kommentarer, der bakkede op om SI. I kommentarsektionen under artiklen om debataftenen i Kalaallit Illuutaat var der således én der problematiserede, hvem der egentlig bliver hørt i den offentlige debat:

"man kan tydeligt mærke, at det er europæiserede elite-eskimoer, der lyttes til, fordi deres anskuelser er noget, som alle europæere, kan forholde sig til. (...) Der har aldrig været

⁷⁴ Thorkild Kjærgaard: "Forsoningskommissionen: en grønlandsk folkekomedie", *baggrund.com*, 13.12.2014.

⁷⁵ Forsoningskommissionen: "Forsoningsprocessen er befolkningens eje", *AG*, 07.10.2015.

⁷⁶ Denne kommentar fra en ung mand er stillet efter Formanden for SI Josef Therkildsen havde holdt åbningstalen. Lydfiler til workshoppen kan findes i *naalakkersuisut.gl* og i *saammaatta.gl*. Link til talen "Saammaateqatigiinissamut aqqut": <https://saammaatta.gl/da/Ilulissani-Ataatsimeersuarneq/Lydfiler-under-Konferencen-i-Ilulissat>

så hårdt brug for en forsoningskommission, for Sakæus og Benjamin⁷⁷ har også brug for at komme videre med deres liv.”⁷⁸

I en telefoninterviewundersøgelse udført af HS analyse i forbindelse med en bredere vælgerundersøgelse i maj 2014 var der inkluderet et spørgsmål om, hvor vigtigt vælgerne syntes at Forsoningskommissionen var.⁷⁹ Det samme spørgsmål blev stillet igen i september 2014. Dem der synes den var ”meget vigtig” var vokset fra 17 til 21 procent. I alt 48 procent var positivt indstillede over for en forsoningskommission, mens 52 procent var negative. Yderligere viste undersøgelsen, at kvinder var mere positive over for kommissionen end mænd. Meningsmålingen viste desuden at vælgere, der støttede Demokraterne og Inuit Ataqatigiit var de mindst positive over for forsoningskommissionen⁸⁰, mens Partii Inuits vælgere og de adspurgte fra Østgrønland var mest positive.⁸¹ Ser man på politikeres udtalelser i nyhedsmedierne, viser det sig, at især Demokraterne var kritiske overfor SI. Dog var der undtagelser. Andreas Uldum (D) mente således, at sprogdebatten var et emne SI burde tage op.⁸² Fra Inuit Ataqatigiits politikeres side, især yngre kvinder, var der overvejende opbakning til SI i avisindlæggene, mens Kuupik Kleist (IA) i startfasen stillede spørgsmålet om, hvad SIs formål egentlig var. Disse eksempler på offentlig støtte eller kritik overfor SI viser, at der har været forskellige holdninger til kommissionen i samfundet, og at uenighederne ikke var baseret på en forskel mellem den yngre og den ældre generation. Som vist før var debatten i starten domineret af folk bosat i Nuuk, der enten var dobbeltsprogede eller primært dansksprogede. Dette, vil jeg mene, kan have bidraget til en skabe en overvejende kritiske diskurs i forhold til SIs arbejde, da stemmerne af den rent grønlandsksprogede del af befolkningen, der evt. så større mening i kommissionsarbejdet, ikke blev hørt i debatten.

4.5 Forsoningskommissionen og finansieringen

Den offentlige kritik af SI fokuserede i starten hovedsageligt på AH som person og på finansieringen af kommissionen. Sammenkædningen af SI med AHs person dæmpedes over tid, mens kritikken af SIs finansiering varede ved i længst tid, sammen med en generel skepsis over om Grønland overhovedet havde brug for en forsoningskommission. De afsatte penge i

⁷⁷ ”Sakæus og Benjamin” er fiktive personer som tidligere formand for Naalakkersuisut, Jonathan Motzfeldt (1938-2010), har brugt som betegnelse for at henvise til de menige grønlandere.

⁷⁸ Kommentar af Knud Reimer under netartiklen: ”Uklart med forsoningskommissionen”, *sermitsiaq.ag* af Rosa Thorsen, 26.03.2014, link: <https://sermitsiaq.ag/node/165410> (Sidst åbnet 16. oktober 2019).

⁷⁹ Henrik Skydsberg: ”Forsoningskommission”, *Sermitsiaq*, 16.05.2014, s. 4-5. HS analyse udførte også undersøgelse for Forsoningskommission efterår 2015. Den kan findes som bilag 2, i Forsoningskommissionens årlige statusrapport fra 2016.

⁸⁰ Partierne Demokraterne og Inuit Ataqatigiit var ikke med i 2013-koalitionen der nedsatte kommissionen.

⁸¹ Henrik Skydsberg: ”Flere finder forsoningskommissionen vigtig”, *Sermitsiaq*, 19.09.2014, s. 13.

⁸² Niels Ole Qvist: ”Vi laver knæfald for alt dansk”, *AG*, 04.06.2014, s. 18.

Finansloven var et håndgribeligt bevis på regeringens prioriteringer. Angående finansieringen af SI har flere udvist deres uenighed igennem hele forløbet, også efter betænkningens udgivelse. Finansieringsspørgsmålet var dermed det mest vedvarende kritikpunkt, både internt i Grønland og fra Danmark. Det blev bragt op af politikere, samfundsdebattører og kunne findes i kommentarerne på en række netartikler. Pengene brugt på SI blev ofte sat i relation til penge der kunne havde været brugt på det sociale område, f.eks. på udsatte børn eller på kræftbekæmpelsesområdet. Dermed lod nogle SI fremstå som en afledning af opmærksomheden fra ”nogle af de reelle problemer der er, som har betydning for Grønland lige nu og her”, som historiker ved Aarhus Universitet, Michael Böss, udtrykte det i *Jyllands-Posten*.⁸³

Kommissionsarbejde er dyrt: det er baseret på mange menneskers arbejde, rejseaktivitet og udarbejdelsen af rapporter og udredninger. Jurist Michael Keldsen skrev i en klumme i *Sermitsiaq* i 2015 om kommissionsarbejdets omkostninger, at Inatsisartut, når den bevilger 10,5 millioner kroner til en Forsoningskommission, samtidigt ”beslaglægger” udkommet af én pædagogs, altså et levende menneskes, fulde arbejdsliv.⁸⁴ *Sermitsiaq* valgte et billede af en krøllet 500 krone-seddel til Keldsens indlæg, som yderlige billedliggjorde hans hovedpointe at forsoningsarbejdet var spild of offentlige penge.

Undersøgelsen af netartikler og kommentarer på *sermitsiaq.ag* viser, at de 10 mio. kroner ofte bliver nævnt som et beløb ’der ellers kunne bruges til noget andet.’ I en artikel hedder det f.eks., at SI ikke gør noget for ’folk i periferien’, sådan som en borger giver udtryk for i en avisartikel i *Sermitsiaq* med titlen ”Bygderne vil have mere opmærksomhed”, hvor der er et interview med Edvard Kristiansen fra bygden Kangersuatsiaq ved Upernavik. Kristiansen siger: ”Der er ingen der besøger os for at se de hårde vilkår, som vi lever under, selvom formandskabet ynder at tale om forsoningskommissioner og lignende. Vi har ikke engang et indhandlingssted til vore fiskere og fangere.”⁸⁵ Som det ser ud, havde SI skabt nogle forventninger om at give bedre levevilkår i form af erhvervs muligheder for borgere i bygderne, forventninger, som ikke blev indfriet. Tidligere Formand for Inatsisartut, Josef Motzfeldt (IA) skrev i et indlæg, at bevillingen i stedet kunne have blevet brugt til at styrke grønlændernes selvværdsfølelse og gennem en styrkelse af kulturen skabe fælles samfundsværdier.⁸⁶ Til denne kritik svarede AH, at de midler afsat til SI ikke bare var kulturmidler, men at de skulle være

⁸³ Nola Grace Gaardmand: ”Kritik: Forsoningsprojekt er populisme”, *Jyllands-Posten*, 23.04.2014.

⁸⁴ Michael Keldsen: ”Når livslønnen får ben at gå på”, *Sermitsiaq*, 11.09.2015, s. 47.

⁸⁵ Thora H. Nielsen: ”Bygderne vil have mere opmærksomhed”, *Sermitsiaq*, 10.02.2017, s. 24.

⁸⁶ Josef Motzfeldt: ”Forsoning eller styrkelse af selvværdet”, *AG*, 12.02.2014, s. 20, og ”Grønland mangler selvværd, ikke forsoningskommissioner”, *Information*, 24.02.2014.

med til ”at styrke vores fokus omkring forskning, kultur, litteratur, børn og unge, arbejde og alle aspekter i samfundet”.⁸⁷

Da selve betænkningen udkom i 2017, fik den en blandet modtagelse, og her fyldte diskursen omkring finansieringen stadig. Randi Vestergaard Evaldsen (D) mente, at der var brugt rigeligt penge på kommissionsarbejdet og ville ikke give opbakning til et videre arbejde med de syv anbefalinger. Evaldsen mente, at pengene i stedet kunne have været brugt på folkeskoler og børnehaver⁸⁸, et synspunkt som fandt genklang hos flere. I 2019, næsten to år efter betænkningens aflevering til Inatsisartut/Naalakkersuisut, var stemningen overfor SI stadig overvejende kritisk. I februar 2019 meldte den unge Siumut-politiker Ineqi Kielsen ud, at han mente der skulle etableres en ny forsoningskommission. I den kommentar til artiklen, som fik mest positiv respons fra de øvrige læsere var, at kommentarskriveren var træt af at ’penge bliver brugt til ingenting’. Han eller hun foreslår i stedet at pengene i fremtiden skal bruges på sundheds- og socialområdet.⁸⁹ Dagen efter skrev bloggeren Nauja Lyngé i *Jyllands-Posten*, at der lægges op til at der igen skal ’graves op i fortiden’, hvilket hun mente bundede i en ’opfundet konflikt’, som forhindrer løsningen af nutidige problemer. Lyngé skrev, at Ineqi Kielsen går til valg på ”offerrollen”, og at penge til en ny forsoningskommission vil ske på bekostning af ”børns opvækst, uddannelse, sundhed og vækst”.⁹⁰

Efter *DR 2* i maj 2019 udsendte den stærkt omtalte dokumentarfilm *Byen hvor børn forsvinder*⁹¹, som havde fokus det høje antal seksuelt misbrugte børn i byen Tasiilaq, valgte Eqaluk Høegh at forlade sin stilling som ministersekretær for Formand for Naalakkersuisut Kim Kielsen (S), da han var uenig i politikernes prioriteringer. Sammen med journalist og musiker Maasi Pedersen lavede Høegh et videoklip, i hvilken de kritiserede politikernes manglende handling på socialområdet. Selvom SI ikke nævnes i selve videoklipet, blev det dog alligevel inddraget i debatten, da Høegh overfor *Sermitsiaq* udtalte, at han mente at de politiske prioriteringer skulle ændres til mere håndgribelige og borgernyttige resultater og

⁸⁷ Apollo Jeremiassen: ”Aleqa: Vi laver ikke forsoningskommission på grund af manglende selvværd”, *knr.gl*, 25.02.2014, link: <https://knr.gl/da/nyheder/aleqa-vi-laver-ikke-forsoningskommission-pa-grund-af-manglende-selvværd> (åbnet 29.10.2019)

⁸⁸ Merete Lindstrøm: ”Demokraterne: Anbefalinger er spild af penge”, *knr.gl*, 12.12.2017, link: <https://knr.gl/da/nyheder/anbefalinger-er-spild-af-penge> (åbnet 29.10.2019)

⁸⁹ I kommentarsektionen under ”Ny forsonings-kommission er nødvendig”, *sermitsiaq.ag*, Jørgen Schultz-Nielsen, 12.02.2019, link: <https://sermitsiaq.ag/siumut-kandidatny-forsonings-kommission-noedvendig> (åbnet 20.10.2019).

⁹⁰ Nauja Lyngé: ”De grønlandske (og til dels færøske) politikere spiller på en konstrueret moralsk gæld, som skal dække over 40 års deroute og misbrug”, *jyllands-posten.dk*, 13.02.2019, (åbnet 15.10.2019).

⁹¹ DR-dokumentar ”Byen hvor børn forsvinder” (2019).

i denne forbindelse kom til at kritisere SI som spild af penge og ”symbolpolitik”.⁹² Ud af de 58 kommentarer, som læserne havde skrevet til artiklen, bakker de fleste op om Høeghs udtalelse, og i tre af dem skrives der decideret at SI havde taget fokus væk fra det sociale område.⁹³

I en kommentar til en anden artikel, som ligeledes havde Høeghs video og kritik som omdrejningspunkt, skrev tidligere SI-medlem Dorthe Katrine Olsen (*innuttaasutut*, som borger, som hun selv understregede), at hun fandt det ærgerligt at medierne bragte SI, som ikke blev nævnt i videoen, i forbindelse med Høeghs kritik af politikernes manglende handling på socialområdet. Olsen savnede en generel respekt overfor de ’barske og vigtige budskaber’, som borgerne var kommet med i forbindelse med SIs arbejde, og kritiserede at diskussionen om SI blev reduceret til udelukkende at handle om penge.⁹⁴ Selv om det rent faktisk var Høegh selv der i interviewet med *Sermitsiaq* nævnte SIs i hans øjne høje omkostninger i forbindelse med sin generelle kritik, viser analysen af nyhedsdækningen, at der i journalisternes vinkling har været en vis tendens til at holde historien om de høje omkostningerne og dermed narrativet om spildte offentlige penge i live. Resultaterne fra SIs arbejde har der til gengæld kun været meget lidt fokus på i mediedækningen. Set i dette lys virker Olsens påstand om at medierne ved at fremhævet det økonomiske aspekt kan have bidraget til at de budskaber, som borgerne gav udtryk for under deres interviews med SI, blev sat i skyggen i den offentlige debat.

Den fremherskende diskurs om forsoningsarbejdet som ”spild af penge”, som endnu engang blev befæstet, da der i september 2019 blev henvist⁹⁵ til det kommende seminar om *Truth and Reconciliation in the Arctic*⁹⁶ ved DIIS i København, bliver på en måde en selvopfyldende profeti: På grund af den overvejende negative holdning til SI, er politikerne tøvende overfor at følge op om kommissionens anbefalinger og at finansiere evt. videregående projekter. Således får kritikkerne i sidste ende ret: Bliver anbefalinger ikke viderebehandlet og således ikke får mulighed for at munde ud i konkrete handlinger, kan det forudgående kommissionsarbejde faktisk betragtes som spild af penge.

Måske ville finansieringsaspektet have fyldt mindre i debatten, hvis forsoningskommissionen ikke var blevet direkte nedsat af Naalakkersuisut og dermed fremstod

⁹² Walter Turnowsky: ”Opråb om overgreb: Kims ministersekretær smækker med døren”, *sermitsiaq.ag*, 27.05.2019, link: <https://sermitsiaq.ag/node/213903> (åbnet 03.09.2019)

⁹³ Kommentar under: ”Opråb om overgreb: Kims ministersekretær smækker med døren”, *sermitsiaq.ag*, 27.05.2019, link: <https://sermitsiaq.ag/node/213903> (åbnet 03.09.2019)

⁹⁴ (Min egen oversættelse) Dorthe Katrine Olsen, under kommentarsektionen til ”Kim Kielsen sekretær i opråb mod overgreb: Siger op i video på Facebook”, *knr.gl*, link: <https://knr.gl/da/nyheder/kim-kielsens-sekretær-i-opråb-mod-overgreb-siger-op-i-video-på-facebook> (åbnet 15.10.2019)

⁹⁵ Walter Turnowsky: ”Forsoningskommissionens rolle til debat”, *sermitsiaq.ag*, 07.09.2019, link: <https://sermitsiaq.ag/node/215870> (åbnet 15.10.2019).

⁹⁶ Undertegnede deltog i konferencen, hvor jeg fremlagde nogle af de emner jeg behandler i kapitlet.

som et regeringsprojekt. Havde man brugt en neutral institution som f.eks. Ilisimatusarfik⁹⁷ til at udføre arbejdet, ville forsoningsarbejdets kritikere evt. have haft mindre anledning til at fremhæve det økonomiske aspekt og på den måde mindre lejlighed til at omdirigere debattens opmærksomhed til andre emner, som f.eks. nødvendigheden for en yderligere indsats på socialområdet.

4.6 Forsoningskommissionen og spørgsmålet om undskyldning

Før, under og efter SIs arbejde har spørgsmålet om der skal gives en officiel undskyldning fyldt meget i den offentlige debat. Særligt i fokus var i den forbindelse de grønlandere der bliver kaldt for ”eksperimentbørnene”.⁹⁸ Som en del af daniseringen blev der i 1951 sendt 22 grønlandske børn til Danmark. Børnene skulle være i Danmark i et år og bagefter komme hjem til deres familier i Grønland. I stedet blev 16 af børnene anbragt på et børnehjem i Nuuk, hvor de var afskåret fra familie og fra grønlandsktalende børn. Seks af børnene blev bortadopteret i Danmark. Assimileringsprojektet bliver i dag set som en fejl både fra den danske og den grønlandske regerings side. Udover det såkaldte ”eksperiment” i 1951 blev mange flere børn sendt på kortere skoleophold i Danmark i 1960erne og 1970erne. En af dem, Valentine H. Ingemann, fortæller i et af videoklippene produceret af SI (Statusrapport 2016: 16), at nogle af børnene blev banket eller misbrugt. Ingemann fortæller videre, at hun aldrig har fået professionel hjælp. Hun føler sig ikke forstået af samfundet.⁹⁹ I Canada og USA bliver kostskoleanbringelser og bortadoptioner af oprindelige børn betegnet som *cultural genocide*, da børnene blev frataget deres sprog, kultur og familierelationer. I forhold til assimileringprojektet i Grønland har der været blandede meninger angående spørgsmålet om der skal gives en officiel undskyldning. SIs position i denne debat har heller ikke været entydig. AH udtalte at hun ikke var fra den generation der vil have undskyldninger.¹⁰⁰ Medlemmerne af SI har sagt til medierne, at det ikke er en undskyldning de er ude efter, men at fokuset for deres arbejde skal være på forsoning internt i Grønland. Især Jens Heinrich, medlem af SI i perioden 2014-2016, og det medlem der har været mest synlig i medierne både før, under og efter SIs arbejde, har flere gange sagt at SI ikke direkte arbejder for at få en undskyldning.¹⁰¹ SIs position

⁹⁷ Én af Forsoningskommissionens anbefalinger var at lave en Videnscenter i Ilimmarfik og en forsoningsfond (Forsoningskommissionens betænkning 2017: 44f).

⁹⁸ Tine Bryld (1998) har lavet research om de udsendte børn der tændte for den offentlige debat omkring børnene (nu voksne), samt filmatiseringen ”Eksperimentet” fra 2009, instrueret af Louise Friedberg.

⁹⁹ Valentine H. Ingemann: ”Identitet, sprog og udfordringer 4”, 11.05.2017, Sociale udfordringer 2, link: <https://saammaatta.gl/da/Aktiviteter/Projekter/Dokumentarfilm/Inooqataanermi-unammillernartut-2>

¹⁰⁰ Niels Ole Qvist: ”Jeg er ikke nationalist”, *AG*, 17.04.2013, s. 8-9.

¹⁰¹ Jonas Løvschall-Wedel: ”Historiker: Grønland ønsker at skabe bedre samfund”, *knr.gl*, 30.08.2014, link: <https://knr.gl/da/nyheder/historiker-grønland-ønsker-skabe-bedre-samfund> (åbnet 29.10.2019)

var, at de kan dokumentere og beskrive, men at de ikke kan gå ind i enkelte sager.¹⁰² At undskyldninger eller erstatningssager ikke var i SIs fokus kan forklares med, at der ikke er jurister med i kommissionen som i Sydafrikas *Truth and Reconciliation Commission* og i forbindelse med erstatningssagerne for kostskolebørnene under Canadas TRC (Andersen 2019).

Men der var nogle der gerne havde set en officiel undskyldning. Daværende folketingsmedlem Doris Jakobsen fra partiet Siumut udtalte til *Jyllands-Posten* i 2014 at det var meget trist at Danmark ikke ønsker at være med i forsoningskommissionen. Hun betegnede det desuden som ”problematisk, at Danmark heller ikke engang vil give en undskyldning for de helt åbenlyse uretfærdigheder i tidens løb.”¹⁰³ I samme artikel kan det læses at Amnesty International og det danske venstrefløjsparti Enhedslisten bakkede op om ideen at give en officiel undskyldning som skete i Norge, Sverige, Canada og Australien overfor deres respektive oprindelige befolkning. Jens Heinrich vurderer i samme artikel, som udkom før han blev medlem af kommissionen, at man sandsynligvis var bange for, at en undskyldning kunne medføre erstatningskrav. Qivioq Løvstrøm, studerende ved Ilisimatusarfik og deltager i FNs Permanent Forum for Oprindelige Folk, gik i et interview med *Sermitsiaq* i 2017¹⁰⁴ ind på forsoningskommissionen, som hun følte man skulle beskæftige sig mere med, fordi der stadig var konflikter. Desuden sagde hun at kommissionen skulle blive ved med at kræve en undskyldning fra Danmark.¹⁰⁵

”Eksperimentet” var udført som samarbejde mellem Red Barnet, Røde Kors og den danske stat efter rådføring med Landsrådet. Der kom en undskyldning fra Red Barnet i Danmark i 2015 til de overlevende børn. Om denne begivenhed udtalte Heinrich, nu medlem af SI), at det er ”helt i orden” at Red Barnet siger undskyld, men at der skulle grundigere undersøgelser til om både ”Eksperimentet” og de tanker der lå bagved før man kunne kræve statslige undskyldninger.¹⁰⁶ For Heinrich var det vigtigt at se på, hvor ansvaret præcis skal placeres, og da SIs arbejde handlede om den interne forsoning, var det udenfor SIs arbejdsområde at gå ind på det spørgsmål.

¹⁰² Forsoningskommissionen, ”Forsoningskommissionen vil inddrage beretningen i sit arbejde”, *Sermitsiaq*, 26.09.2014, s. 49.

¹⁰³ Nola Grace Gaardmand: ”Vi har ikke behov for forsoning, men jeg har fuld respekt for, at det er en diskussion, der optager det grønlandske folk”, *Jyllands-Posten*, 13.04.2014, s. 2.

¹⁰⁴ Møderne afholdes i FNs hovedkvarter i New York hvert år siden 2002.

¹⁰⁵ Paninnguaq Steenholdt: ”Studerende om oprindelige folk: Vi har ret til vore sprog”, *Sermitsiaq*, 12.05.2017.

¹⁰⁶ Paarnaq Hansen og Camilla Dam: ”Forsoningskommissionen savner grundig undersøgelse af ”Eksperimentet””, *knr.gl*, 20.10.2015

Men debatten om undskyldningsspørgsmålet varede ved. *Sermitsiaq* bragte den 15. december 2017 et forsidebillede af kommissionsmedlemmerne med overskriften: ”Den vigtige debat: Forsoningskommissionen tager hul på flere tabuemner”. Avisudgaven indeholder flere sider om SI og anbefalingerne. Et af emnerne var anbefalingen om, at Naalakkersuisut kan tage initiativ til en debat om en undskyldning. I artiklen gentog Randi Vestergaard Evaldsen (D) sit standpunkt, at hun mente ’de 10 millioner kunne havde været brugt til noget andet’, og forklarede, at ”vi unge” er klar til at komme videre og ønsker et ”stærkt og målrettet land og befolkning.”¹⁰⁷ Samme retorik bliver dog også brugt af dem der arbejder for forsoning, nemlig at netop forsoning er vejen mod en styrket befolkning.

Tyve dage efter afleveringen af betænkningen udgav *KNR* en netartikel der behandlede spørgsmålet om Danmark skal sige undskyld. Daværende folketingspolitiker og grønlandsordfører fra Enhedslisten, Christian Juhl, mente at behovet for en undskyldning var det vigtigste punkt i betænkningen og at Danmark burde undskylde for kolonitiden i Grønland: ”Det bør enhver stat kunne gøre på vegne af fejl i historien. Og der har virkelig været store, alvorlige fejl her (...).”¹⁰⁸ Kolonitiden var dog ikke fokuset i SIs arbejde og således blev det ”eksperimentbørnene” der fremover stod i centrum i forsoningsdebatteerne i forlængelse af SIs arbejde.

To år efter betænkningens aflevering, i 2019, blev der sat en historisk udredning i gang angående de 22 børn der blev sendt til Danmark i 1951. Statsminister Mette Frederiksen har sidenhen vist sig åben for at give en undskyldning, mens Formanden for Naalakkersuisut Kim Kielsen har været mere tilbageholdende omkring at det. Han ville afvente udredningen, som blev udgivet i november 2020. I december 2020 gav Mette Frederiksen endelig de 21 såkaldte eksperimentbørn, af hvem seks stadigvæk lever, en officiel undskyldning. Afsluttende må det siges, at hele debatten om undskyldningen, som en ud af syv anbefalinger, blev ført mindre kontroversielt og mødte mindre modstand end den om selve ideen om en forsoningsproces i Grønland.

4.7 Forsoningskommissionen og selvstændighed

Forsoningsprocessen blev ligeledes siden sin start bragt i forbindelse med debatten om selvstændighed i Grønland. Forsoningsprocessen blev enten set som en nødvendighed på vejen mod selvstændighed eller som et middel til at opnå et bedre samarbejde mellem Grønland og Danmark, mens andre så den som en forhindring for selvstændigheden.

¹⁰⁷ Poul Krarup: ”Nye krav om undskyldning”, *Sermitsiaq*, 15.12.2017, s. 2.

¹⁰⁸ Helle Nørrelund Sørensen: ”Forsoningskommission Skal Danmark sige undskyld?”, *knr.gl*, 28.12.2017, link: <https://knr.gl/da/nyheder/skal-danmark-sige-undskyld>

I en debatavis om selvstændighedsspørgsmålet, udgivet af Naalakkersuisut, udtrykte SIs medlemmer, at de ikke havde et direkte forhold til selvstændighed, men at dem der arbejder for selvstændighed burde bruge det materiale forsoningskommissionen indsamlede, og arbejde videre med det i forhold til samfundet.¹⁰⁹ AH nævnte, da SI blev nedsat, selvstændighed som et mål hun ville opnå. Derfor må det ses som naturligt, at SI for AH var et middel på vejen mod selvstændighed. Om målet med forsoningsprocessen svarede AH i et interview, at der er ting ”vi bliver nødt til at tale om i fællesskab frem mod selvstændigheden, der ikke skaber splittelse og strid, men forsoning.”¹¹⁰ I et andet interview fra 2014 sagde AH, at selvstændighed drejer sig om frigørelse: Ikke kun som land, men også på det menneskelige plan. Hun påpegede desuden hvordan andre lande der har været koloniserede gennemlever de samme problemer som Grønland.¹¹¹ Doris Jakobsen (S) mente, at man i Grønland var nødt til at bearbejde fortiden og hele de sår der måtte være ”før vi kan fortsætte som selvstændigt folk”.¹¹² Suka K. Frederiksen (S), dengang Naalakkersuisoq for Selvstændighed, Natur, Miljø og Landbrug, udtalte ved konferencen i Ilulissat i 2017, at Forsoningskommissionen var et vigtigt skridt i selvstændighedsprocessen.¹¹³ Kim Kielsen, der ellers ikke har prioriteret SIs arbejde eller en opfølgning på det særligt højt, har ligeledes set SI som et middel på vejen mod selvstændighed. Kielsen sagde i sin åbningstale i 2017 under afsnittet om selvstændighed, at regeringen ville kunne bruge forsoningskommissionens kommende anbefalinger til at lære af fortiden og komme styrket videre.¹¹⁴ SI og forfatningskommissionen får hermed, ifølge Kielsen, en vigtig betydning. Den førnævnte folketingskandidat Ineqi Kielsen (S) ville nedsætte en ny forsoningskommission i samarbejde med den danske regering for at få fuld og uhindret adgang til arkiverne ”fra den tid”. Et nyt forsoningsarbejde sammen med Danmark skulle ifølge Ineqi Kielsen resultere i en undskyldning, fordi: ”indtil vi har fået anerkendt fortidens uretfærdigheder, vil de ikke alene være åbne sår for vores borgere og vores samfund. De vil

¹⁰⁹ Forsoningskommissionen: ”Grundlaget for Forsoningskommissionens arbejde”, debatavisen ”*Namminiilivinneq. Selvstændighed*”, udgivet af Departement for Selvstændighed, Udenrigsanliggender og Landbrug, august 2017, s. 28, link til artiklen:

<https://saammaatta.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Forsoningskommission/Artikler/Selvstændighed%20DK.pdf> (sidst åbnet 07.09.2019).

¹¹⁰ Niels Ole Qvist: ”Jeg er ikke nationalist”, *AG*, 17.04.2013, s. 8-9.

¹¹¹ Marianne Krogh Andersen: ”Koloniale sår”, *Weekendavisen*, 10.01.2014.

¹¹² Nola Grace Gaardmand: ”Kritik: Forsoningsprojekt er populisme”, *Jyllandsposten*, 23.04.2014, s.9.

¹¹³ Reconciliation Commission, schedule and abstracts for ”Past, Present, and Future – Reconciliation, Learning and Cultural Diversities”, abstract af Suka Frederiksen, konference holdt 1.-2. April 2017, Link:

<https://saammaatta.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Forsoningskommission/Schedule%20og%20abstracts%20NY.pdf> (Sidst åbnet 18. oktober 2019)

¹¹⁴ Kim Kielsen: ”Vi når længst i fællesskab”, åbningstale ved Inatsisartuts efterårssamling 2017, 22.09.2017, s. 10. Link til talen:

https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Taler/DK/aabningstaler/UKA2017_ammaaner siorluni%20oqalugiaat_DK.pdf

også stå i vejen for vores fremtidige arbejde mod selvstændighed.”¹¹⁵ Forfatteren Kim Leine bringer også selvstændighedsspørgsmålet i forbindelse med SI, og ser kommissionen som et terapeutisk redskab internt i Grønland, og ikke som et opgør mod Danmark.¹¹⁶

Nogle forskere anså ligeledes SI som et redskab på vejen mod selvstændighed. For den islandske jurist Gudmundur Alfredsson var den dengang planlagte forsoningskommission og udarbejdelsen af en grønlandsk forfatning helt nødvendige fremtidsorienterede tiltag. Han mener, at der er begået alvorlige folkeretlige fejl i 1953, da Grønland blev en del af Danmark¹¹⁷, et perspektiv der står i modsætning til det tidligere beskrevne paternalistiske syn på moderniseringen. Idéhistoriker Astrid Nonbo Andersen har fremhævet, at det altid er vigtigt for nye stater at tage et opgør med fortiden for at kunne definere sig selv i fremtiden, og at en undskyldning eller en forsoning her kan spille en væsentlig rolle. Andersen uddyber, at der ofte er nogle strukturelle eftereffekter, som kan påvirke et samfund mange år efter selve magtrelationen.¹¹⁸

Der er flere indlæg i aviser, især i perioden 2014-2015, der argumenterer for, at Danmark vil have godt af at anerkende sin egen kolonihistorie. Klaus Georg Hansen, i starten medlem af SI, udtalte, at kommissionen var et markant tiltag i den igangværende proces med at skabe et mere selvstændigt og uafhængigt land.¹¹⁹ Samtidigt vurderede han, at den fastlåste danske selvforståelse var potentielt farlig for Danmark i den fortsatte udvikling af forholdet mellem Danmark og Grønland.¹²⁰ Tidligere partiformand for IA, Sara Olsvig beskrev hvordan man i Grønland forholder sig til de mørkere sider af historien om Grønland og Danmark, og nævner SI som et eksempel. Ifølge hende ville det hjælpe gevaldigt på dialogen mellem Grønland og Danmark, hvis der kom en forsoningsproces med Danmark.¹²¹

Om et bedre samarbejde mellem Grønland og Danmark var der flere forskellige udmeldinger. I et bidrag til tidsskriftet *noter* skriver AH at hun ser den daværende danske statsministers afvisning om at deltage i forsoningskommissionen som noget midlertidigt, fordi en ”god relation til hinanden i processen frem mod Grønlands selvstændighed er lige så meget Danmarks ansvar, som det er Grønlands ansvar. Kun gennem fælles indsats kan vi skabe en

¹¹⁵ Jørgen Schultz-Nielsen: ”Ny forsonings-kommission er nødvendig”, *sermitsiaq.ag*, 12.02.2019, link: <https://sermitsiaq.ag/siumut-kandidatny-forsonings-kommission-noedvendig> (sidst åbnet 20.10.2019).

¹¹⁶ Kim Leine: ”Kjærgaard forvansker historien”, *AG*, 04.02.2015, s. 38-39.

¹¹⁷ Ole Aggo Markussen: ”Koloniseringen blev aldrig bragt til ophør”, *Sermitsiaq*, 04.07.2014, s. 22.

¹¹⁸ Nola Grace Gaardmand: ”Vi har ikke behov for forsoning, men jeg har fuld respekt for, at det er en diskussion, der optager det grønlandske folk”, *Jyllands-Posten*, 13.04.2014, s. 4.

¹¹⁹ Red.: ”Kommission uden formand”, *AG*, 23. juli 2014, s.14.

¹²⁰ Klaus Georg Hansen: ”Danmarks forestilling om sin rolle i Grønland er dybt forældet”, *Information*, 25.06.2014, s.20.

¹²¹ Sara Olsvig: ”Post-koloniherrrens svære kår”, *AG*, 15.04.2015, s. 36.

succes. Det fortjener vores fælles sameksistens og rigsfællesskabet.”¹²²AH udtalte ligeledes til et interview i 2014, at forståelse og gensidig respekt mellem Grønland og Danmark er det vigtigste punkt for koalitionen, og at denne er en forudsætning for at blive en stat.¹²³ Den daværende danske statsminister, Helle Thorning-Schmidt skrev i en kronik fra samme år, at der ikke er splittelse men samarbejde mellem landene i Rigsfællesskabet og at det er fokus på fremtidens og nutidens udfordringer der optager den danske side i diskussionen.¹²⁴

Ifølge Statusrapporten fra 2016 var der flere der har spurgt om der overhovedet var behov for en forsoningskommission, siden de havde den opfattelse at forsoningsprocessen udelukkende handlede om forholdet mellem Grønland og Danmark, og dermed mere eller mindre direkte om at pege fingre og pålægge Danmark skylden for tilstanden i dagens Grønland. Som det fremgår af rapporten, var det dog ikke SIs formål at fokusere på Danmark, men at forstå den historiske proces der har formet Grønland, så at kommissionen kunne komme med en anbefaling om et samarbejde mellem Grønland og Danmark om relevante historiske forhold, for på denne måde at bane vejen for en større forståelse de to lande imellem (Statusrapport 2016: 24). Ifølge Astrid Nonbo Andersen stod Danmark faktisk i baggrunden gennem hele SIs arbejde og heller ikke var i fokus i selve betænkningen, selvom Danmark i forhold til Grønland var 'the prime offender' på flere fokuspunkter i årene efter 1945 (Andersen 2019).

Der var flere udmeldinger om, at sammenholdet med Danmark ville lide skade, fordi Danmark ikke deltog i forsoningskommissionen. Bloggeren Nauja Lyng og Michael Binzer foreslog en navneændring fra forsoningskommission til fællesskabskommission¹²⁵ og argumenterede for at fokuset i SI burde være fællesskabet med Danmark. Dog anerkender de, at der er mindreværdsfølelser, og at der derfor burde være en diskussion om Rigsfællesskabet og om at få mere ligestilling i det. Tidligere folkeskolelærer i Narsaq, Ahmed Akkari beskrev i et indlæg i *Sermitsiaq* en for hurtig grønlandsk selvstændighed som et skræmmescenarie, og anbefalede i stedet en langsom udvikling mod selvstændighed med en ligestillet relation til Danmark. Forsoningskommissionen burde ifølge Akkari have en større rolle i at fastsætte denne vej mellem Danmark og Grønland.¹²⁶ En anden der ønskede 'brobygning mellem Grønland og

¹²² Aleqa Hammond: "Baggrunden for Grønlands forsoningskommission og formålet med den", *noter*, dhta historielærerforeningen, nr. 210, september 2016, s. 10-11.

¹²³ Mads Nyvold: "Koalitionen afsætter millioner af kroner til en forsoningskommission, men det er uklart, hvad pengene egentlig skal anvendes til", *sermitsiaq.ag*, 17.03.2014, link: <https://sermitsiaq.ag/video-96-mio-kr-kolonismens-genfaerd> Link til videoen: https://www.youtube.com/watch?time_continue=144&v=h2ontatIPa0

¹²⁴ Helle Thorning-Schmidt: "Ligestillet samarbejde i rigsfællesskabet", *Berlingske*, 29.04.2014, s. 25.

¹²⁵ Nauja Lyng og Michael Binzer: "Fra Forsoningskommission til Fællesskabskommission", *Sermitsiaq*, 14.11.2014, s. 73.

¹²⁶ Ahmed A. V. Akkari: "Kræv ligestillet relation til Danmark", *Sermitsiaq*, 06.03.2015, s. 48.

Danmark' var journalisten Martin Breum, der producerede tv-dokumentarserien *Rigsfællesskabets Historie*¹²⁷, der havde til formål at vise "den menige grønlander at rigsfællesskabet har værdi for ham og hende". "Hvis dette er tilfældet", spurgte *Sermitsiaq* Poul Krarup Breum i et interview, "hvorfør ville Danmark så ikke samarbejde om en forsoningskommission?" Til dette svarede Breum, at det var der mange som undrede sig over.¹²⁸ Helle Thorning-Schmidts afvisning om at deltage i forsoningskommissionen, som for nogle var et udtryk for arrogance¹²⁹, ser, analysen af debatten taget i betragtning, paradoksalt nok ud til at have styrket diskursen om, at en fortsat tæt relation til Danmark er godt for Grønland.

Én af dem der så SI som en forhindring på vejen til selvstændighed er tidligere Formand for Inatsisartut, Josef Motzfeldt (IA). I et debatbidrag i *Information* skrev han, at regeringen med Siumut i spidsen forvalter samfundet på baggrund af fordomme, og at regeringen har mistet orienteringen. Ifølge Motzfeldt rimer forsoning dårligt med den gentagne erklæring om, at grønlandsk suverænitet er lige om hjørnet.¹³⁰ Dermed frakender Motzfeldt forsoningskommissionen dens fremtidsorientering som ligger i at bearbejde fortiden. Efter betænkningens udgivelse udtalte AH overfor *Sermitsiaq*: "Vi står nu med et Grønland, som ønsker selvstændighed og et Danmark, som ønsker bevarelse."¹³¹ Som de forskellige udtalelser viser, var der mange, især politikere fra Siumut, som så SI som et vigtigt skridt på vejen mod selvstændighed. Set i dette lys, kan det virke overraskende, at anbefalingerne i skrivende stund stadigvæk ikke er blevet fulgt op på, da Siumut sidenhen uafbrudt har været det største regeringsparti.

Politikernes og debattørernes diskursive sammenkobling af SI og selvstændighedsspørgsmålet, enten ved at se SI som et skridt på vej mod eller som en forhindring for selvstændighed, har muligvis bidraget til at gøre forsoningsprocessen mere kompliceret, da den kan have ført til at SIs modtagelse blev endnu mere kontroversielt. Senest siden implementeringen af Selvstyreloven i 2009 befinder Grønland sig i en transitionel fase, da den politiske debat til stadighed berører emnet selvstændighed. *Transitional justice* betegner retfærdighed midt i et lands transitionsproces. Selvom begrebet forsoning handler om 'at forbinde', så har det dog også noget at gøre med at gøre sig fri fra noget: At gøre sig fri fra diktatur eller fra de negative konsekvenser og eftervirkninger af en kolonial fortid. Sandheds-

¹²⁷ Martin Breum og Jakob Gottschau, *Rigsfællesskabets Historie* (2016).

¹²⁸ Poul Krarup: "Danmark kan ikke undvære Grønland", *Sermitsiaq*, 05.09.2014, s. 16.

¹²⁹ Dennis Nørmark: "En uskyldig kolonimagt", *Politiken*, 28.03.2015, s. 2.

¹³⁰ Josef Motzfeldt: "Grønland mangler selvverd, ikke forsoningskommissioner", *Information*, 24.02.2014.

¹³¹ Niels Ole Qvist: "Vi bagtaler og mobber hinanden", *AG*, 13.12.2017, s. 17.

og Forsoningskommissioner bliver ofte nedsat i lande der allerede er selvstændige. I andre tilfælde, hvor de udgør minoriteten, søger oprindelige folk efter århundreder med undertrykkelse efter retfærdighed og mental afkolonisering. Her kan forsoningskommissioner være en vej.

Selv hvis Grønland en dag bliver selvstændig, vil behovet for forsoning med fortiden stadigvæk være der og måske blive endnu mere relevant, da det muligvis bliver lettere at tale åbent om assimileringspolitikkerne. Som del af Rigsfællesskab og modtager af dansk bloktilskud balancerer Grønland mellem at være en god partner for Danmark og samtidigt at arbejde for at gøre sig fri fra afhængigheden, som sikkerhedsnettet bloktilskud reelt betyder. Bloktilskuddet, som Grønland må undvære, hvis det erklærer sig selvstændigt, bliver ofte brugt som argument til at stoppe enhver debat om afkolonisering. At kunne true med at fjerne velfærdsydelse er bevis på det stadigvæk ulige magtforhold mellem Grønland og Danmark, og det kan forhindre en reel dialog mellem parterne. Ved at Grønland indledte en forsoningsproces inden landet erklærede sig selvstændigt, kunne vi se, hvordan et selvstyrende land er i stand til at bearbejde eftervirkninger fra kolonialismen internt. Hvis man ser kommissionsarbejdet som adskilt fra spørgsmålet om selvstændighed, minder det om en større historisk og antropologisk samfundsanalyse, der bruger på kvantitative og kvalitative metoder. Forskellen ligger i, at kommissionen gennem det faktum, at den var regeringsfinansieret og havde baggrund i partipolitiske agendaer fik større opmærksomhed i offentligheden og en mere kontroversiel omtale.

4.8 Forsoningskommission og at skrive egen historie

Selvom forholdet mellem Grønland og Danmark ofte dominerede den offentlige debat om SI, handlede dens arbejde om en intern forsoningsproces og om at fortælle egen historie i Grønland. Det sidste punkt blev nævnt både af SIs medlemmer og AH næsten hver gang de udtalte sig om processen i medierne. Det havde dog ikke altid været klart at forsoningsprocessen kun skulle foregå internt i Grønland. I én af de tidligere interviews sagde AH, at den både handler om at sætte ord på forholdet til Danmark og om en forsoning ”med os selv og vores egen historie.” AH udtalte i starten af 2014, at grønlændere ofte følte sig ’som ofre’ og at forsoningskommissionen skulle ”få os til at finde styrke i stedet for.”¹³² I sin nytårstale i 2013 sagde hun:

”En forsoningsproces er en omfavnende proces. Det skal og må ikke være en ekskluderende proces. Men det er en proces, som til tider kan være svær, hvor ubehagelige emner kan blive bragt på bane. I de situationer er det vigtigt at huske, at vi

¹³² Marianne Krogh Andersen: ”Koloniale sår”, *Weekendavisen*, 10.01.2014.

gør det for at få bearbejdet begivenhederne i vor historie og forholdene imellem os for at kunne komme styrket ud af processen. (...)”¹³³

Formen for forsoningskommissionen var på dette tidspunkt endnu ikke bestemt. Dog ser vi at der siden begyndelsen søgtes en balance mellem forsoning som intern proces, og i forhold til Danmark. SI blev af mange set som en institution der vil skabe kløfter og splittelse, og derfor var en del forklaring til og i medierne nødvendig. Jens Heinrich skrev i *Jyllands-Posten* i maj 2014, at SI ikke skulle ses som et angreb på Danmark og danskerne med en bagtanke om, at Grønland skulle have en undskyldning, men at nedsættelsen af SI måtte forstås som bundende i en reel lyst til at fortælle ens egen historie.¹³⁴ Året efter sagde Heinrich til *Sermitsiaq*, at forholdet mellem Danmark og Grønland ville blive styrket, hvis Danmark så sin egen kolonihistorie og egen rolle i Grønlands moderne historie i et nyt lys.¹³⁵ Heinrich skrev yderligere, at en stor del af den grønlandske befolkning mente, at der er behov for at forholde sig til det historiske forløb, og at det, at SI var en intern grønlandsk sag, viste at Grønland og grønlænderne ønsker at tage ansvar og komme videre.¹³⁶ Sara Olsvig (IA) skrev i en kronik, at Danmark gennem den 300 år lange fælleshistorie havde været ”overmagten” og Grønland ”undermagten”, hvilket havde skabt et behov for forsoning i nutiden.¹³⁷ Et år efter nedsættelsen af SI forklarede Klaus Georg Hansen, daværende medlem af SI, at Grønland var i gang med en afkoloniseringsproces, først med Hjemmestyre og nu med Selvstyre.¹³⁸ Denne afkolonisering var ifølge Hansen gensidigt aftalt med Danmark, og det var i dette perspektiv Forsoningskommissionen skulle ses. Diskursen handler således om at overbevise offentligheden om SIs legitimitet og om et forsøg på at omdirigere debatten fra at fokusere på forholdet mellem Danmark og Grønland til at handle om behovet for en intern forsoningsproces Grønland.

Dog så det ikke ud til, at denne omdirigering lykkedes. I flere år frem endnu var spørgsmålet som blev vendt mest i offentligheden: ”hvad er det man skal forsone sig med?” Psykoterapeuten Amalie Lyng Pedersen, der i en kort periode i begyndelsen af SIs arbejde var kommissionsmedlem, udtalte i et interview, at befolkningen mere eller mindre var præget af kolonitiden og at SI lagde vægt på, at den koloniale historie skulle fortælles, blive lyttet til og

¹³³ Aleqa Hammond, Formand for Naalakkersuisut, Nytårstale 2014, *naalakkersuisut.gl*, Link: <https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Taler/DK/Nytaarstale%202014.pdf>

¹³⁴ Jens Heinrich: ”Forsoning i den grønlandske optik”, *Jyllands-Posten*, 22.05.2014, s.29.

¹³⁵ Sorlannuaq Petersen: ”Jens Heinrich: Forsoningskommissionen er ikke en fejl”, *sermitsiaq.ag*, 05.09.2015, link: <https://sermitsiaq.ag/node/181707> (senest åbnet 01.11.19)

¹³⁶ Jens Heinrich: ”Vi skal sætte ord på de oplevelser, som historien har afstedkommet”, *Sermitsiaq*, 11.09.2015.

¹³⁷ Nola Grace Gaardmand: ”Vi har ikke behov for forsoning, men jeg har fuld respekt for, at det er en diskussion, der optager det grønlandske folk”, *Jyllands-Posten*, 13.04.2014, s. 2.

¹³⁸ Klaus Georg Hansen: ”Grønlands kolonitid”, *Sermitsiaq*, 10.04.2015, s. 41.

anerkendt – både i et fortids- og nutidsperspektiv.¹³⁹ Pedersen fortalte videre, at der måske fandtes personer, der ikke havde kendskab til eftervirkningerne fra kolonitiden, men alligevel levede med dem fysisk, psykisk og åndeligt. Et andet tidligere kommissionsmedlem, Aviâja Egede Lyng, har udtalt, at der havde været heftige diskussioner omkring rammerne for SIs arbejde, men at historien omkring kolonitiden, følgerne heraf og befolkningens oplevelser altid havde været grundlaget for deres arbejde.¹⁴⁰ I 2015 skrev formanden for SI Josef Therkildsen i *Sermitsiaq*: ”Kommissionen arbejder ud fra, at manglende kendskab til egen historie giver en skæv og mangelfuld forståelse for eget samfund og kultur. Et velfungerende samfund kræver en befolkning med en bevidsthed om egen kultur og historie.”¹⁴¹ Therkildsen fortalte i et interview senere i 2015 om sin vision med SIs arbejde ”(V)i skal acceptere fortiden. Vi skal snakke og diskutere om, hvad der skete for os dengang. Vi skal omfavne og lære af historien. Ikke gentage den. Først derefter kan vi komme videre om et folk.”¹⁴² Året efter skrev AH, at Danmarks koloniherrredømme har haft konsekvenser for grønlændere: Konsekvenser, som ”mange af os har i bevidstheden”, og at disse er nogle der skal sættes ord på og være åbenhed omkring.¹⁴³

Idéen om at bearbejde fortiden i Grønland blev bakket op om af den grønlandske befolkning. I en landsdækkende undersøgelse udført af HS analyse i 2015, hvori 989 personer deltog, var der et flertal der mente, at den hastige udvikling og det at grønlændere har været tilskuere til udviklingen, har været årsag til problemerne med selvmord, misbrug og vold.¹⁴⁴ Dermed synes der at have været opbakning om tanken, at fortiden og nutiden hænger sammen, og dermed også om fortidsbearbejdelselementet i SIs arbejde.

Erik Lund opfordrede i 2014 i sin *Sermitsiaq*-klumme politikere til ikke kun at se SI som et omkostningstungt ”omsvøbsdepartement”, men som en nyttig organisator af en ny og nødvendig oprydning i centrale dele af Rigsfællesskabets historie. Han mente desuden at SIs arbejde skulle vare længere end tre år.¹⁴⁵ Møttet på kritikken af SI som angiveligt spild af

¹³⁹ ”Ukendt”: ”Forsoningskommissionen vil inddrage befolkningen”, *knr.gl*, 15.08.2014, link:

<https://knr.gl/da/nyheder/forsoningskommissionen-vil-inddrage-befolkningen>

¹⁴⁰ Rosa Thorsen: ”Befolkningen skal høres om fortiden”, *sermitsiaq.ag*, 18.08.2014, link:

<https://sermitsiaq.ag/kl/node/170541>

¹⁴¹ Ujoorsi Therkildsen: ”Der er meget at forsone”, *Sermitsiaq*, 23.03.2015, s. 30.

¹⁴² Portræt af Josef Therkildsen: ”Vi skal acceptere fortiden”, *AG*, 25.11.2015, s. 36.

¹⁴³ Aleqa Hammond: ”Baggrunden for Grønlands forsoningskommission og formålet med den”, *noter*, dhta historielærerforeningen, nr. 210, september 2016. s. 10.

¹⁴⁴ HS Analyse: ”Identitet, sprog og sociale udfordringer”, i: *Forsoningskommissionen: Årlig statusrapport 2016*. s. 89-90, og kronikken ”Undersøgelse af identitet, sprog og personlige udfordringer, af Tungutaq Larsen, i *Sermitsiaq*, uge 40. Link:

<https://saammaatta.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Forsoningskommission/Artikler/Kronik%20da%20Oudg.pdf>

¹⁴⁵ Erik Lund: ”Kan og vil Grønland forsone sig med Forsoningskommissionen”, *Sermitsiaq*, 28.11.2014, s. 110.

penge, skrev Lund, at udgifterne var lave i forhold til de omkostninger der kan være forbundet med ikke præcist at vide, hvor man kommer fra og hvor man gerne vil hen. Jurist Michael Keldsen foreslog i *Sermitsiaq* i april 2016, at Forsoningskommissionen skulle ændres til en kanonkommission, der, ligesom Kulturkanonen i Danmark skulle beskrive grønlandsk kultur og værdier såvel som i et historisk som et nutidigt perspektiv.¹⁴⁶ En del af fokuset i den offentlige debat handlede også om, hvad Danmark ville få ud af, at Grønland havde en forsoningskommission, og at danskerne skulle blive mere bevidste om deres rolle som tidligere kolonimagt.¹⁴⁷

Den historiske dokumentarserie *Rigsfællesskabets Historie* af Martin Breum og Jakob Gottschau blev vist på *KNR* i 2016. I denne forbindelse skrev Breum og Gottschau et indlæg til *Sermitsiaq* og forklarede hvad serien skulle kunne bruges til. Et afsnit i deres tekst omhandler Grønlands forhold til Danmark og rigsfællesskabet, og fik overskriften ”Det kontroversielle”. Herunder skriver de, at nedsættelsen af Forsoningskommissionen og dens arbejde faktisk var en af grundene hvorfor debatten om forholdet mellem Grønland og Danmark og kolonihistorien til tider kunne blive ”ganske barsk”. Det kunne nemlig ikke ”udelukkes at nogen ville gøre dyre krav om erstatning gældende, hvis man nu fandt noget anstødeligt.” SI blev af Breum og Gottschau altså set som en slags tikkende bombe, der truede Danmark med mulige erstatningskrav.

Et af tiltagene der kan have påvirket synet på forsoningskommissionens arbejde, er at SI fik billedkunstneren Julie Edel Hardenberg til at lave kunstværker der skulle skabe debat. Hardenbergs kunstværker havde forholdet mellem Grønland og Danmark som fokus og blev af nogle set som provokerende. Et af værkerne viste det grønlandske flag, Erfalasorput, og det danske flag, Dannebrog, hvor der var sat sort hår i det danske og lyst hår i det grønlandske.¹⁴⁸ Ligeledes havde Hardenberg lavet et stort trækors med messingskilt hvor der var indgraveret årstallet ”1721 –” – som for at markere at kolonitiden i Grønland ikke var afsluttet endnu.¹⁴⁹ SI viste Hardenbergs kunst på dens Facebook side, og der kom respons fra befolkningen som SIs medlemmer og sekretariat havde håbet på.¹⁵⁰ Nogle opfattede kunstværkerne og dermed hele SI som værende ”imod Danmark”, et syn som SI netop prøvede

¹⁴⁶ Michael Keldsen: ”Grønlandskanonen”, *Sermitsiaq*, 29.04.2016, s. 53.

¹⁴⁷ Nola Grace Gaardman: ”Vi har ikke behov for forsoning, men jeg har fuld respekt for, at det er en diskussion, der optager det grønlandske folk”, *Jyllands-Posten*, 13.04.2014

¹⁴⁸ Julie Edel Hardenberg, *Xenophobia (fremmedangst)*, <https://saammaatta.gl/da/Aktiviteter/Projekter/Eqqumiitsuliat/Takornartamik-uumissuineq> (åbnet 22.04.2020)

¹⁴⁹ Julie Edel Hardenberg, *1721*, <https://saammaatta.gl/da/Aktiviteter/Projekter/Eqqumiitsuliat/1721> (åbnet 22.04.2020)

¹⁵⁰ Andreas Lindqvist: ”Kunst er ikke nødvendigvis smukt”, *AG*, 22.03.2017, s. 14-15.

at komme af med. Bloggeren Nauja Lyngé, som er en klar fortaler for bevarelsen af Rigsfællesskabet, mente f.eks., at Hardenbergs kunst skabte yderligere afstand mellem Grønland og Danmark.¹⁵¹ Værkerne havde Grønlands koloniale situation som fokus, hvilket jo også var kommissoriets initiale fokus, som dog senere hen blev flyttet i retning mod at handle om intern forsoning. På den måde kan man argumentere, at Hardenbergs kunst var med til at få diskursen om SI fortsat til at handle om forholdet mellem Grønland og Danmark, selvom SI havde prøvet at omdirigere offentlighedens opmærksomhed til de interne aspekter.

Der blev udarbejdet tre rapporter på SIs anmodning: Rapporten om fødestedskriteriet, udarbejdet af Jakob Janussen, der undersøgte hvad fødestedskriteriet gik ud på, og hvordan grønlændere var blevet berørt af den (Janussen 2017). Jens Heinrich skrev om koncentrationspolitikken (Heinrich 2016) og sidst udarbejdede Katti Frederiksen en rapport om sprogsituationen (Frederiksen 2017). Tidligere kommissionsmedlem Klaus Georg Hansens ph.d.-afhandling, som han forsvarede i 2017, kan ses som en yderligere videnskabelig publikation som er blevet til i omegnen af SI. Hansens hovedpointe, der synes at være, at Grønlands historie bør skrives ud fra et nutidigt grønlandsk synspunkt (Hansen 2017a: 15f), følger sig ligeledes ind i SIs målsætninger. Udgangspunktet i SI kan siges at være forståelsen af, at ord og historiefortælling har betydning for national selvforståelse (jf. kap. 3). Dette bliver især tydeligt under Hans Egede-statuedebatten, som begyndte i sommeren 2020 og som analyseres i følgende kapitel. Det at skrive sin egen historie var et gennemgående tema i SIs arbejde. Dog har overstående analyse vist, at dette fokus ofte trådte i baggrunden, fordi forholdet mellem Danmark og Grønland fyldte mest i debatten. De i den forbindelse dominerende diskurser kan siges at have været en form for kamp mellem at nægte offerrollen, at grønlænderne skulle være aktive aktører, og at sætte fokus på de negative aspekter og nutidige eftervirkninger af kolonitiden. Formålet var at etablere en diskurs om at fortælle sin egen historie. Dog har analysen vist, at dette forsøg kom til at fremprovokere negativt ladede diskussioner om Danmark og Grønland. Forholdet mellem Danmark og Grønland står så stærkt i diskursen, at det formåede at omdirigere al opmærksomhed til at være rettet på det. I næste afsnit analyserer og diskuterer jeg hvordan SI prøvede at udvide diskursen om Danmarks ansvar for nutidens udfordringer i Grønland og hvordan denne påvirker den måde historien om Grønland og Danmark bliver fortalt på.

¹⁵¹ Jørgen Schultz-Nielsen: ”Lyngé: Flagkunst er grøftegraveri”, *sermitsiaq.ag*, 15.03.2017, link: <https://sermitsiaq.ag/node/194947>

4.9 Forsoningskommissionen udfordrer danske selvbilleder

Én af de gennemgående temaer i den offentlige debat, som har fyldt relativt meget, især i starten af debatten, er den koloniale relation mellem Grønland og Danmark. Dette kan også ses i behandlingen af de forskellige emner som SI er diskursivt sammenkædet med, hvor Danmark ofte bliver inkluderet på forskellige måder. I en artikel i *Jyllands-Posten* i 2014 blev Grønlands nedsættelse af en forsoningskommission sat i et større perspektiv med fokus på tidligere globale imperier.¹⁵² Her bliver SI beskrevet som en instans der ville kulegrave i Danmarks kolonisering af Grønland, hvilket som bekendt ikke var hvad kommissionen specifikt var sat til at gøre. Forfatteren Kim Leine og psykoterapeut Henriette Berthelsen skrev i *Jyllands-Posten* i 2015, at mange grønlændere i Danmark i tiden efter den offentlige debat om forsoningskommissionen havde følt en stigende fjendtlighed rettet mod grønlændere.¹⁵³ Historiker Thorkild Kjærgaard udtalte i et interview med *Sermitsiaq* i 2014, at han mente at en forsoningskommission var en absurd idé, fordi Grønland i hans optik aldrig havde været en koloni¹⁵⁴, et standpunkt som Kjærgaard har fremført ved flere lejligheder, som han blandt faghistorikerne dog står relativt isoleret med.

En forklaring for den kritiske modtagelse den grønlandske forsoningsproces fik i de danske medier kan være en generel manglende bevidsthed om at Danmark har været en kolonimagt. Hvordan Danmark relaterer sig i forhold til rollen som en tidligere kolonimagt, er et emne, som bl.a. Lars Jensen har forsket i (Jensen 2012). Jensen forklarer hvordan forestillingen om kolonisering som noget der var 'til gavn' for de koloniserede blev til, og hvordan denne forestilling fritager kolonimagter for kritik. Efter renæssancens plyndrings-erobringstogter var oplysningstidens imperialismen præget af en fredelig form for mission, og koloniadministrationerne der var præget af en civiliseringstilgang (Jensen 2012: 30f). Det var i denne ånd Grønland blev koloniseret under den europæiske kolonialismes mest intensive ekspansionsperiode. Ifølge Jensen findes der forskellige genkendelige reaktionsmønstre på italesættelsen af europæiske landes koloniale fortid. En reaktion er den undskyldende konstatering at "alle gjorde det", hvormed kolonialismen fremstår som et globalt undertrykkelsesapparat og ikke som del af et individuelt lands historie. Et andet reaktionsmønster er frikendelse gennem historisk distancering: kolonialismen hører en rå fortid til, og de tidligere kolonimagter har sidenhen udviklet sig til de liberale, humanistiske demokratier de er i dag. Ifølge Jensen er det vigtigt at undersøge, hvordan tidligere

¹⁵² Heidi Plougsgaard: "Belgiere flytter stadig elefanter fra kolonitiden", *Jyllands-Posten*, 19.05.2014, s. 14.

¹⁵³ Kim Leine & Henriette Berthelsen: "Det er blevet koldere at være grønlænder", *Jyllands-Posten*, 26.05.2015.

¹⁵⁴ Inge S. Rasmussen: "Forsoningskommissionen er en absurd idé", *Sermitsiaq*, 28.02.2014, s. 12.

kolonimagter forvalter deres overgrebshistorie; om den f.eks. bliver benægtet, bagatelliseret, eller set som en humanistisk mission der gik ud på at forbedre forholdene bedre i de koloniserede lande (Jensen 2012: 36). Kritik af den danske tilstedeværelse i Grønland er der blevet ytret siden 1800-tallet, selv af aktører som sad i selve centrum af det koloniale magtapparat som f.eks. tidligere inspektør for det Søndre Inspektorat, H.J. Rink (1819-1893). Især i begyndelsen af 1900-tallet gav såvel danskere som grønlændere udtryk for deres utilfredshed med grønlændernes manglende inddragelse i beslutningsprocesser og for den danske stats afvisning af ikke mindst af grønlændere udtalte ønsker om reformer. Selv disse selvkritiske stemmer har dog ikke kunnet røkke ved det vedvarende danske ”glans-selvbillede” (Jensen 2012: 67) om at Danmark angiveligt har været en særdeles human kolonimagt. Danmarks syn på Grønland er, på grund af manglende viden om Grønland og alternative perspektiver på kolonihistorien, et billede der overvejende er stereotyp og fordomsfuldt (Bjørst 2008). Grønland er gennem tiden blevet set som noget der er anderledes end det resterende rigsfællesskab, som ’den Anden’ (Thisted 2006). Ved koloniudstillingen 1905 i Tivoli, hvor Island og Færøerne skulle præsenteres side om side med Dansk Vestindien og Grønland, protesterede der f.eks. islandske studerende: De ville ikke have at deres land og kultur udstilledes på lige fod med ’naturfolkene’ (Rud 2017a: 254f).

Som flere har påpeget, var det et ’modent valg’ at Grønland nedsatte en forsoningskommission. Dog udfordrede Grønland ved selv at behandle kolonitiden og dens eftervirkninger, Danmarks hidtidige monopol på udlægningen af kolonihistorien og de deraf resulterende selvbilleder. Især når den tidligere kolonimagt fremstår som ’gerningsmanden’ i opstillingen, kan det være en forklaring, hvorfor SI mødte modstand i danske kredse.

Grønland er ikke det eneste land som har ønsket at bearbejde den koloniale fortid med Danmark. Astrid Nonbo Andersen har forsket i hvordan den danske stat har forholdt sig til Jomfruøernes krav om erstatning og undskyldning, og mener at netop disse krav udfordrer billedet af Danmark som en særlig mild og human kolonimagt (Andersen 2017). Jeg vil argumentere at det samme gør sig gældende for relationen mellem Grønland og Danmark. Da Danmark ifølge den gængse historieskrivning har påtaget sig byrden at civilisere grønlænderne, bliver enhver problematisering af denne fortælling og kritisk analyse af det danske selvbillede om at have været en ’velmenende kolonimagt’ af dem, som har internaliseret dette selvbillede, opfattet negativt og som et udtryk for grønlændernes ”utaknemmighed”.

Ved at fremhæve nogle negative konsekvenser fra kolonitiden og daniseringen, som stadigvæk præger det grønlandske samfund i dag, forstyrrede AH det dominerende danske selvbillede og afbrød reproduktionen af diskursen om, at ’Danmark var den bedste kolonimagt

for Grønland'. Dette kan være en forklaring for den modstand SI mødte fra danske debatdeltagere, men også fra grønlændere, som var vant til den danske diskurs. Samtidigt udfordrede nedsættelsen af SI overbevisningen om at udvikling altid er til det bedre. Personaliseringen af debatten og at gøre SI til AHs personlige projekt kunne nemt bruges som afledningsmanøvre for ikke at skulle italesætte ubehagelige sandheder, som ikke føjede sig ind i den dominerende danske fremstilling af statens rolle i Grønland, især fordi AH pga. skandaler, der ikke havde med forsoningsemnet at gøre, havde gjort sig angribelig. Således fortsatte den overvejende negative fremstilling af Grønland i de danske diskurser. De økonomiske og sociale udfordringer Grønland møder sættes fortsat ikke i relation til kolonitiden eller det vanskelige forhold mellem Grønland og Danmark. Det dominerende billede er, at Danmark i forhold til Grønland altid er i en hjælperposition, og ikke medskaber af nutidige samfundsmæssige udfordringer.

Et blik på affekten skam kan give en anden forklaring for den udbredte afstandtagen fra SI. Kønsforsker Katrine Kladakis, har brugt en affektteoretisk tilgang til at forklare hvordan skam klistrer ved grønlandske kroppe, mens skam for hvide danske subjekter er noget der kan have en befriende funktion (Kladakis 2012). Kladakis bruger i sin analyse Sara Ahmeds teori om skam og nation, og ser på følelser som noget der cirkulerer mellem kroppe og som kan akkumuleres. Følelser kan klistre individer sammen i fællesskaber, og bestemte følelser kan klistre til bestemte kroppe (Ahmed 2004; Kladakis 2012: 32). Ved at være opmærksom på 'klistreeffekten' i nærværende kontekst, ser vi at ord der blev brugt mod SI og AH, såsom "korrump", "nationalisme", "nepotisme", "populisme", "symbolpolitik", "at splitte samfundet" osv.¹⁵⁵, nemt kan klistre sig til Grønland, således at grønlændere kan føle en form for skam over dem, samt at disse dermed bliver associeret med grønlændere. Set i dette lys vil jeg argumentere, at synet på grønlændere og politikere i Grønland som "den Anden" og "mindre civiliserede end danskerne" levede videre under den offentlige debat om SI. Ubehaget over skamfølelsen kan desuden have ført til at også grønlændere, der egentlig så en mening i forsoningsprocessen og en bearbejdelse af kolonitidens eftervirkninger, i sidste ende valgte at tage afstand fra projektet.

I forbindelse med forsoningskommissionen sagde Kirsten Thisted til *Jyllands-Posten* i 2014, at hun håbede, at Grønland ville bruge anledningen til at "kigge fremad i stedet for kun at se tilbage" for at "opbygge positive, nye selvbilleder på".¹⁵⁶ Den daværende danske

¹⁵⁵ Michael Böss: "Canadiseringen af Grønland", *Berlingske*, 24.04.2014, s. 26.

¹⁵⁶ Nola Grace Gaardmand: "Vi har ikke behov for forsoning, men jeg har fuld respekt for, at det er en diskussion, der optager det grønlandske folk", *Jyllands-Posten*, 13.04.2014, s. 4.

statsminister, Helle Thorning-Schmidt skrev i en kronik i 2014, at man fra dansk side var mest optaget af nutidens og fremtidens udfordringer.¹⁵⁷ Hvad der her bliver synligt, er en verdensanskuelse, ud fra hvilken fortidens hændelser er afskåret fra nutiden og fremtiden. Argumentationen gjorde det muligt for den daværende danske regering at forblive i den klassiske rolle som Grønlands 'hjælper', uden at skulle tage et ansvar for de negative konsekvenser denne historiske hjælperrolle muligvis har medført, da fortiden adskilles fra nutiden. På mange måder lignede det råderum den danske regering skabte sig således Ahmeds argumentation om affekten skam i forhold til tidligere kolonimagter. Mens skammen klistrer ved de koloniserede subjekter, har kolonimagten friheden til kun at tage den på sig, når dette viser sig at være produktivt. Mens Grønland må leve med historiens eftervirkninger, kan Danmark sige fra lige så snart en beskæftigelse med fortiden udfordrer det nationale selvbillede.

Sara Ahmed har undersøgt hvordan den hvide australske befolkning har forholdt sig til *The Stolen Generations*, børn af Aboriginere og Torrent Islanders der blev bortadopteret til hvide forældre for at blive assimileret til majoritetsbefolkningen. Ahmed argumenter for, at skammen over dette historiske kapitel blev til en positiv 'nationbuilding' for den hvide bosætterbefolkning. Ved at undskylde for fortiden kunne hvide australiere genoprette deres selvbillede som et velmenende og humanistisk folkefærd, mens den oprindelige befolkning skulle leve videre med traumerne. Skammen over fortiden var noget de hvide australiere kunne tage til sig og tage afstand fra sig efter behov (Ahmed 2004). Danmarks valg om ikke at deltage i forsoningsprocessen (og i den forbindelse muligvis tage skammen på sig) modsiger således Ahmeds centrale tese på væsentlige punkter.¹⁵⁸

Forsoningskommissionen arbejdede ud fra den forståelse, at fortiden 'stadig er i live i dag', en position der bliver delt af dem, som kræver en undskyldning fra Danmarks (og Grønlands) regering (Arvidsson 2020). Samtidigt er der andre, også i den grønlandske befolkning, der betragter fortiden som adskilt fra nutiden. Med SI overtog grønlænderne (måske for første gang) førerrollen i konstruktionen af fortællingen om forholdet mellem Danmark og Grønland og eftervirkningerne af kolonitiden. Denne nye fortælling udfordrede de tidligere dominerende diskurser om forholdet mellem Grønland og Danmark. Ikke mindst derfor blev forsoningsarbejdet modtaget kontroversielt i begge lande. Debatten om HE-statuen (jf. kap. 5) har dog vist, at grønlænderne ikke igen vil lade sig fratage deres nye rolle som producenterne af deres egen historieskrivning.

¹⁵⁷ Helle Thorning-Schmidt: "Ligeværdigt samarbejde i rigsfællesskabet", *Berlingske*, 29.04.2014, s. 25.

¹⁵⁸ Indtil nuværende Statsminister Mette Frederiksen udviste villighed til at undskylde, og dermed genoptog magtsdominansen (Leine 2020).

4.10 Mediernes rolle i den offentlige debat om Forsoningskommissionen

Som vist foregik den offentlige debat om SI indenfor bestemte rammer og med fokus på visse emner, som lige fra starten til efter betænkningens udfærdigelse blev til gennem diskurser. Sara Mills skriver med henvisning til Michel Foucault at diskurser mindsker visioner, og dermed ekskluderer en bred mængde af fænomener fra at blive betragtet som ægte eller værdige af opmærksomhed (Mills 1997: 51). Denne eksklusion er paradoksalt nok ét af det vigtigste værktøjer hvormed diskurser produceres (1997: 67). I den offentlige debat om SI var det ofte forsoningsarbejdets potentielt gavnlige virkninger, fremtidsvisionerne knyttet til det og dets potentiale til gennem dialog og indblik omkring den sociohistoriske udvikling at afhjælpe nutidens sociale problemer i Grønland, som blev ekskluderet fra diskursen. Artiklerne, klummerne og kommentarerne om SI var overvejende negative. Mills skriver, at vi ikke er frie i at sige hvad vi vil, men at vi følger hvad vi *kan* udtrykke, og dette er begrænset af systemer der er ude af menneskelig kontrol, *diskurserne* (1997: 75). Begrænsningen er ikke altid synlig, men når man træder et skridt tilbage og prøver at se udefra på det system man selv er en del af, kan det lykkes at få blik for diskursen. Således kan man forstå, at diskurser konstruerer og påvirker forståelsen og dermed opfattelsen af forskellige udsagn og tanker. Ved at se på nogle af de overordnede temaer som SI blev associeret med, har denne analyse vist de mekanismer, elementer og strukturer som gjorde at bestemte overbevisninger og synspunkter kom til at dominere debatten om SI og ubevidst reproduceredes, både før dens nedsættelse, under dens arbejde og nu. Diskursen omkring SI er blevet så naturaliseret både i det grønlandske og danske samfund, at det er svært at bemærke eller, for den sags skyld, forlade den.

Mary Ingouville Burton, kommissionsmedlem i Sydafrikas *Truth and Reconciliation Commission* siger, at det ikke er svært at finde grunde til, at kritisere kommissionen og dens udfald, men at kritikken burde være baseret på en forståelse af, hvad TRC var nedsat for at gøre og hvor dets mandats begrænsninger lå (Burton 2016: 7). SIs rolle var at komme med anbefalinger til Naalakkersuisut. Derefter var det op til regeringen om anbefalingerne skulle følges op om og resultere i konkret politisk handling.

I 2015 var der en artikel i *Sermitsiaq* med titlen ”*Saammaateqatigiinnissaq soqutigineqarpianngitsoq*”¹⁵⁹, som kan oversættes til: ”Der er ikke meget interesse for forsoning.” I artiklen gengives hvad de elleve fremmødte til borgermødet i Narsaq havde fortalt. Fortællingerne rummede negative personlige oplevelser fra bl.a. sundhedsvæsenet. I

¹⁵⁹ John Rasmussen: ”*Saammaateqatigiinnissaq soqutigineqarpianngitsoq*”, dansk: ”Forsoning ikke noget tilløbsstykke”, *sermitsiaq.ag*, 11.12.15, link: <https://sermitsiaq.ag/forsoning-ikke-tilløbsstykke> (sidst åbnet 31.10.19).

kommentarsektionen under artiklen er der fire kommentarer der på hver deres måde giver udtryk for holdningen at ”kommissionen er spild af penge”. Journalistens vurdering af, at interessen for SI havde været ringe i Narsaq og valget af titlen, kan have påvirket misstemningen over for kommissionens arbejde, som det gives udtryk for i kommentarsektionen, og således sat tonen for en videreførelse af den negative diskurs. Samtidigt med at man begyndte at diskutere forsoning i Grønland, blev der på *KNRs* hjemmeside offentliggjort flere artikler om den canadiske TRC. Teksterne omhandlede overleverne fra de canadiske kostskoler, og de børn som ikke havde overlevet. Sammenlignet med den grønlandske dækning af den canadiske TRC, virkede de beretninger som grønlænderne kom med under borgermøderne, måske ikke ’voldsomme nok’ til at skabe medfølelse og sympati blandt grønlænderne internt og dermed respekt og anerkendelse for SIs arbejde.

Analysen af offentlige debat om SI har vist, at det ofte var kritikken af de angiveligt for høje omkostninger der stod i centrum, og der er dermed tegn på, at kritikkerne havde ønsket sig større konkrete effekter for samfundet. Mens den sydafrikanske TRC havde flere formål, bl.a. at efterforske overgreb, at hjælpe ofre med rehabilitering og at træffe afgørelser over gerningsmændenes anmodninger om amnesti, skulle den grønlandske forsoningskommission ”kun” skabe dialog og komme med anbefalinger.

Medierne spillede en rolle i den måde SI blev modtaget, både med hensyn til hvordan journalisterne vinklede deres artikler, men også idet de stillede et forum til rådighed for offentlige debattørers meninger og på den måde blev en form for ’værter’ for den fremherskende diskurs, som de selv havde været med til at skabe. Idet nogle af de personer der blev interviewet i forhold til forsoningsprocessen udviste en interesse for den kommende forsoningskommission, senere blev valgt ind som de første kommissionsmedlemmer, kan medierne desuden have haft indirekte andel i SIs sammensætning. Både Aviâja Egede Lyng, Jens Heinrich, Jakob Janussen udtalte sig om forsoningsidéen i startfasen, og alle endte med at arbejde for kommissionen i en periode.

Hvad der er bemærkelsesværdigt med hensyn til mediedækningen er at forskere, historikere og samfundseksperter fra Grønland sjældent blev hørt i forbindelse med kommissionens arbejde. Til gengæld blev der givet udførlige referater i de grønlandske medier, når danske historikere havde udtalt sig om kommissionen i danske aviser, ofte negativt. Der ligger et magtaspekt i dette, idet overtagelsen af ejerskabet over egen historie, som var et af SIs erklærede mål, endnu en gang blev forstyrret af udefrakommende eksperter og meningsdannerses meninger. Af forskerne ved Ilisimatusarfik, Grønlands Universitet, var det

kun kulturhistoriker Ebbe Volquardsen, der efter udgivelsen af betænkningen udtalte sig om SIs betydning overfor *KNR* og diskuterede betænkning i sin undervisning.¹⁶⁰ En større videnskabelig bevågenhed overfor forsoningsprocessen af forskere med base i Grønland kunne muligvis have affødt en større tillid til projektet blandt befolkningen og ledt fokuset væk fra personaliseringen af debatten omkring AH og de partipolitiske dagsordener. En større inddragelse af kommentarer fra forskere tilknyttet de grønlandske forskningsinstitutioner, som evt. kunne have ændret diskursens udformning, blev dog ikke prioriteret af nyhedsmedierne.

Modsat den offentlige debat var SIs egne materialer mere flersidige og skabt ved at inddrage befolkningen ved borgermøderne. De bestod af bl.a. radio- og tv-indslag, en novellekonkurrence, en hjemmeside, en Facebook-side, en temasang skrevet og fremført af det populære grønlandske rockband Nanook, Julie Edel Hardenbergs førnævnte, kontroversielt modtagne kunstværker og rapporter, skrevet af grønlandske forskere, der omhandlede de emner borgerne havde udtrykt var vigtige for dem. SIs egen diskurs synes dog ikke at have påvirket den offentlige debat. SI fik ikke en bredere opbakning på baggrund af de offentligt tilgængelige materialer den stillede til rådighed.

Den store udskiftning af kommissionsmedlemmer ledte til en udsættelse af arbejdet, og i slutningen bestod SI ikke længere kun af akademikere som ellers havde været AHs vision i starten. Til tider blev og bliver SI forvekslet med Forfatningskommissionen, hvilket ikke taler for at den i det hele taget fik en tilstrækkelig opmærksomhed i befolkningen.¹⁶¹ Selv om *KNR* og *Sermitsiaq* dedikerede i alt fire artikler til afleveringen af betænkningen i december 2017, blev selve begivenheden ikke diskuteret særlig meget i offentligheden. I ugen betænkningen udkom lød overskriften af *Sermitsiaqs* leder ”*Det er vigtigt*”.¹⁶² I teksten nævnes der forskellige fokuspunkter som SI arbejdede med, og lederskribenten opfordrer politikerne til at arbejde for fælles værdier, fælles identitet og fælles mål og for at uligheden i samfundet ikke ville blive ved med at vokse. *Sermitsiaq* fremhævede yderligere, at man anså det for vigtigt, at den politiske uenighed ikke forhindrede arbejdet, og udfordringerne, der blev tydeligt gennem SIs arbejde, skulle italesættes og debatteres, selvom det ville koste penge.¹⁶³ *AG* skrev om betænkningen, at hvis SI kunne være med til at sætte

¹⁶⁰ Merete Lindstrøm: ”Ilisimatusarfik: Forsoning er på skoleskemaet”, *knr.gl*, 13.12.2017, link: <https://knr.gl/kl/node/205424>

¹⁶¹ Niels Ole Qvist: ”Forsoning tæt på deadline”, *AG*, 06.09.2017, s. 45.

¹⁶² Red.: ”Det er vigtigt”, *Sermitsiaq*, 15.12.2017, s. 38.

¹⁶³ *ibid.*

gang i processer, både angående sociale problemer og at skrive en ny Grønlandshistorie, så var forsoningskommissionens arbejde vellykket.¹⁶⁴

Før kommissionen afleverede betænkningen skrev journalist Niels Ole Qvist, at ”bare den ikke kommer i glemslens kælder.”¹⁶⁵ Efter afleveringen var der dog ikke megen debat om forsoning. En kritisk mediedækning efter SIs officielle afslutning kunne f.eks. have holdt øje med hvordan og i hvilken omfang kommissionens anbefalinger blev fulgt op på. Dog har journalisternes bevågenhed omkring SIs anbefalinger været minimal, indtil emnet igen blev taget op i forbindelse med debatten om Hans Egede-statuen (jf. kap. 5).

4.11 Delkonklusion

I ovenstående analyse har jeg vist, at den offentlige debat om SI siden dens nedsættelse fokuserede på relationen mellem Grønland og Danmark og på den forhenværende Formand for Naalakkersuisut Aleqa Hammond som person. Der skete en diskursiv sammenkædning af personen AH og SI, som ledte til en kritisk modtagelse af selve forsoningsprojektet. Jeg har ligeledes behandlet SI i forhold til hvordan ”unge grønlændere” blev brugt som argumentationen imod en forsoningskommission i Grønland, og jeg har sat spørgsmålstejn ved dette delelement af diskursen. Én af de længst vedvarende kritikpunkter af kommissionen er det økonomiske aspekt, hvorved omkostningerne for SI blev set som ”spild af penge”. Selv efter kommissionens endte arbejde bruges SI stadigvæk som referencepunkt for noget der tager ressourcerne væk fra socialområdet. Et andet fokus har været undskyldningsspørgsmålet. At diskutere dette emne var egentlig ikke kommissionens primære formål, men det kom alligevel med i anbefalingerne. Der skete også en associering af SI med spørgsmålet om selvstændighed, enten ved at SI blev set som et nødvendigt skridt på vejen mod selvstændighed eller som en forhindring, men overvejende var der et ønske om, at forsoningsprocessen ville bane vejen for et ligeværdigt samarbejde med Danmark. Et andet tilbagevendende emne var skrivning af ’egen historie’, som ligeledes rangerede højt i SIs egne udtalelser og udgivelser.

Som skrevet i indledningen var mit første indtryk af SIs modtagelse, at den var ’upopulær’. Da jeg læste betænkningen, begyndte jeg at undre mig over, hvad mon grunden til den overvejende negative diskurs omkring SI var. Den offentlige debat om SI har berørt tunge og vigtige emner der har betydning for samfundet i Grønland i dag. Hvis vi går ud fra at nyhedsmedierne nogenlunde afspejler stemningen i samfundet, så var debatten størst da SI blev nedsat, mindre under SIs arbejde og endnu mindre efter udgivelsen af betænkningen.

¹⁶⁴ Red.: ”Ondets rod”, *AG*, 13.12.2017, s. 2.

¹⁶⁵ Niels Ole Qvist: ”Efterårssamling slår ny rekord”, *AG*, 20.09.2017, s. 7.

Diskurser ændrer sig med tiden, og dette gælder også for diskursen om SI. I løbet af de nu syv år siden idéen om en forsoningskommission i Grønland blev fremført for første gang, er der dog ikke sket nævneværdige diskursændringer, og viden om SIs anbefalinger er stadigvæk begrænsede. Dette vil muligvis ændre sig i fremtiden, efter Hans Egede-debatten fra sommer 2020 viste at de emner, som SI arbejdede med, stadigvæk er relevante og i voksende grad bliver italesat af en yngre generation af grønlændere. I det næste kapitel vil jeg analysere og sammenligne den offentlige debat om Hans Egede-statuen med forsoningsdebatten.

Kapitel 5. Hans Egede-statue- og forsoningsdebatten

Intentionen med dette kapitel er, som en forlængelse af analyserne omkring Grønlands Forsoningskommission (SI), at se nærmere på nyere debatter og begivenheder i Grønland, som giver udtryk for et behov for en stillingtagen til eftervirkningerne af kolonitiden. Flere debatter, handlinger og begivenheder kunne inkluderes i dette kapitel. Alle sammen har de det tilfælles, at de fokuserer på identitet og historie, og ofte tematiseres Grønlands forhold til Danmark fra forskellige vinkler. Debatterne kendetegnes desuden ved at de giver udtryk for et ønske om bearbejdning af koloniseringens eftervirkninger og et behov for refleksion.

Som et eksempel fra sommer 2020 kunne man nævne den offentlige debat om betegnelsen *is-firmaer* som en del af navnet på en kendt dansk pindeis, der bliver produceret af flere is-firmaer. Debatten, i hvis forbindelse der blev påpeget den stødende karakter som ordet kan have på Inuit, endte med at to is-firmaer i Danmark ændrede navnene på deres is, mens det største af is-firmaerne ikke valgte at gøre det samme. Debatten om ordets (og isens) betydning for den enkelte blev ført med stort engagement både i Grønland og Danmark, og meningene har været delte.

Et andet emne der blev offentligt debatteret denne sommer er Hans Egede (HE)-statuen i Nuuk. Debatten resulterede i politisk handling fra Kommuneqarfik Sermersooq. I forhold til mit overordnede emne, Grønlands Forsoningskommission (SI), var debatten om HE og statuen den der oftest blev linket til SIs anbefalinger fra 2017. Derfor har jeg valgt at analysere den i nærværende kapitel. HE-debatten var også den, som skabte mest engagement i Grønland, både i nyhedsmedierne, blandt befolkningen (især fra Nuuk), gennem de sociale medier, og ikke mindst fra politikerne. Kapitlet skal ses som en forlængelse af det forrige: I overmalingen af HE-statuen materialiserer sig endnu en gang det tilbagevendende ønske om en stillingtagen til koloniseringens eftervirkninger i nutidens Grønland.

Ligesom i det forrige kapitel gives der først et overblik over begivenheden, hvorefter jeg vil analysere og diskutere debatten nærmere i forskellige underafsnit delt op i kategorier. Et af afsnittene sammenligner genkendelige elementer fra forsoningsdebatten med HE-debatten og sætter de to debatter således i perspektiv til hinanden. Formålet med denne opstilling er at vise, at reaktionerne og debatten omkring SI ikke var enestående, men at der tegner sig genkendelige mønstre, når emner der berører eftervirkningerne af koloniseringen bliver bragt op. Den sidste del af analysen er en diskussion af diskursen omkring HE-statuen.

5.1 Hans Egede-statuen overmales

HE-statuen blev overmalet natten til Inuiattut Ullorsiorneq, Grønlands Nationaldag, den 21. juni 2020. Statuen er blevet overmalet flere gange før, i 1973, 1977, 2012 og 2015¹⁶⁶, og har desuden været brugt i forbindelse med forskellige kunstneres værker, der berører emnet (af)kolonisering og kolonitidens eftervirkninger i dag. Hvad der skiller sig ud i denne omgang, var selve formen for gennemførelsen. Ud over at der blev hældt rød maling over statuen var der malet kakiørnerit (traditionelle inuit-tatoveringer) på soklen i hvid farve, og ordet, imperativen, ”decolonize” var skrevet på. Den røde farve kan give associationer til blod, og der var sat en pisk i den ene hånd af statuen som oprindeligt også holder en stok. Pисken må fortolkes som symbol på, at kolonisering altid er en voldelig proces, uanset om der bliver anvendt fysisk vold eller ej. Pисken blev ligeledes anvendt som strafferedsskab i HEs tid.

En anden forskel i år er, at overmalingen af statuen må ses som del af en større global retfærdighedsbevægelse, hvor BIPOC (Black, Indigenous & People of Color) sætter handling og ord på den fortsatte undertrykkelse, som de oplever i dag. Dermed skriver aktionen i Nuuk sig ind i en global bølge af antiracistisk og antikolonial aktivisme, som i skrivende stund stadig udruller sig. Et eksempel på dette er *Black Lives Matter*-bevægelsen, som inkluderer demonstrationer mod racialiseret vold, og som blussede op og spredte sig over store dele af verden efter at afroamerikaneren George Floyd blev dræbt af hvide politimænd i Minneapolis den 25. maj 2020. *Policebrutality*, ’politibrutalitet’, mod sorte, racegjorde/racialiserede og oprindelige folk begyndte at blive synliggjort med demonstrationer, hashtags og på de sociale medier. Da den betragter dagens racisme og racialiserede vold som et levn fra kolonialismen, sker der i *Black Lives Matter*-bevægelsens navn også en nedrivning af statuer og monumenter der hylder kolonialismens aktører, som regel statuer af hvide mænd.

¹⁶⁶ For en kort beskrivelse af de gange statuen blev malet se f.eks. Martine Lind Krebs og Astrid Nonbo Andersens artikel ”Rød mand/sort mand”, 03.07.2020, Weekendavisen.

Nedrivning af statuer der fejrer kolonimagter er sket i lande der gennemgår selvstændiggørelsesprocesser eller ændringer i deres styrelsesform. Den igangværende bevægelse, der affødte protester, aktivisme og hashtagaktivisme, tog sit udgangspunkt i Sydafrika, da studenterprotester ved University of Cape Town i 2015 førte til at statuen af kolonisten Cecil Rhodes blev fjernet fra universitetets campus.¹⁶⁷ Årsagen for *#RhodesMustFall*-bevægelsen og yderligere efterfølgende *Must Fall*-bevægelser var sorte universitetsstuderendes opgør med eftervirkningerne fra apartheidstyrelsen som de stadig oplever i form af en fortsat marginalisering.

Det er i konteksten af *Black Lives Matter*-bevægelsen og de tidligere *Must Fall*-bevægelser at overmalingen af HE-statuen, der står prominent på et fjeld ved Domkirken, Annaassisitta Oqaluffia, ved Nuutoqaq, må forstås. Området med det sigende navn ”Kolonihavnen”, hvor statuen står, er et sted hvor der sker forskellige aktiviteter, både fritids- og kulturelle aktiviteter og fejringer af forskellige helligdage som Grønlands Nationaldag. Hans Egedep Illua (Hans Egedes Hus), Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu (Grønlands Nationalmuseum & Arkiv) og de tilhørende historiske bygninger, skulpturen af Sassuma Arnaa, Qajaq-klubben og Kittat, et syningsværksted for og udlejningssted af vestgrønlandske nationaldragter, ligger i området i dag, som derfor må siges at være både et centralt, kulturelt og historisk område i Grønlands hovedstad. Udover at aktionen var gennemtænkt i udførelsen, idet man valgte Nationaldagen for den, lænede sig opad en global bevægelse og samtidigt, med kakeritterit, skabte en reference til den regionale kulturarv, var der flere faktorer der bevirkede at aktionen fik stor opmærksomhed. Således begyndte flere politikere og offentligt kendte kunstnere i Grønland at udtale sig i nyhedsmediernes og på deres profiler på de sociale medier om, at de ønskede HE-statuen enten flyttet eller helt fjernet. På den måde begyndte der at komme ansigter på dem der sympatiserede med aktionen, og det var starten på en mere direkte debat.

Avisen *Sermitsiaq* bragte et interview med filminstruktør Aká Hansen som forsidehistorie den 26. juni 2020. Overskriften var ”Hans Egede imaanut miloriunneqarli – Smid Hans Egede i havet”, en udtalelse der i selve interviewet fremstår mere som en idé blandt flere end en direkte opfordring fra Hansen, som overskriften ellers kunne få en til at tro. Således fremstod Hansens position, ikke mindst på grund af avisens vinkling, som den mest yderliggående i den offentlige debat, hvilket mange blev provokeret af. Hansens angivelige

¹⁶⁷ Ebbe Volquardsen: ”Kulturhistoriker: Sådan bør vi afgøre, om statuer er bevaringsværdige”, *altinget.dk*, 04.08.20, link: <https://www.altinget.dk/artikel/lektor-statuer-skal-bidrage-til-den-positive-fortaelling-om-et-faelles-vi> (25.09.20)

position blev til et referencepunkt i den videre debat, hvor flere gav udtryk for at de gerne ville have statuen flyttet, ”men ikke smidt i havet”. Andre så helst at den forblev på sin nuværende plads. *Sermitsiaqs* vinkling af interviewet med Hansen gjorde, at andre debattører fik muligheden for at udtrykke, at de ville have statuen flyttet og alligevel kunne fremstå som mindre radikale.

I det videre forløb oprettede gymnasieelev Ria Sivertsen en underskriftsindsamling for fjernelsen af HE-statuen, som fremkaldte både opbakning og modstand.¹⁶⁸ Dagen efter blev der, som modsvar, oprettet en underskriftsindsamling for bevarelsen af statuen i Nuuk.¹⁶⁹ Senere blev der oprettet en indsamling til tilbagebetaling af den bøde aktivisterne måtte forvente at få. Aqqalu Berthelsen, en grønlandsk musikproducent bosat i Finland, fungerede som talsmand for de anonyme aktivister. Berthelsen, med kunstnernavnet Uyaraq, videreførte budskabet bag aktivismen: At man, kort sagt, skal stoppe med at hylde kolonister.¹⁷⁰ Nyheden om overmalingen af statuen blev spredt via medierne i andre lande inkl. *New York Times* og det internationale nyhedsbureau *Reuters*. Den kendte rapper Josef Tarrak-Petrussen fortalte *Reuters*, at han mener at statuen skal fjernes, fordi den står for undertrykkelsen i Grønland og den systemiske racisme der foregår mod grønlandere i nutiden.¹⁷¹

Den store opmærksomhed som debatten havde fået, førte til at man i Kommuneqarfiq Sermersooq åbenbart så et behov for at reagere. Borgmester Charlotte Ludvigsen (IA) udtalte, at kommunens borgere måtte inddrages i beslutningen om hvad der

¹⁶⁸ Underskriftsindsamling ”Fjerne Hans Egede statue”, i *change.org*, underskrifter indsamlet: 2,971 (18.09.20), i beskrivelsen står: ”a priest who came to Greenland in 1721 and killed and slaved innocent Inuit and then colonized the whole island. They have a statue of him till this day in Nuuk and it’s about time this colonizer should be taken down and justice for the innocent Inuit who got murdered and slaved by Danes.” Link: <https://www.change.org/p/everyone-fjerne-hans-egede-statue?redirect=false> (åbnet 18.09.20)

¹⁶⁹ ”Hans Egede’p eqqaassutissaa piujuarli - Bevar Hans Egede’s statue i Nuuk”, oprettet af Nuuk Lokalhistorisk Forening: Orla Dalager, Poul Josefsen og Peter Stefani, underskrifter indsamlet: 1,088. I beskrivelsen står: ”Støt Nuummit Eqqaamasat: Vi skal fra vores forening meddele at vi på ingen måde anderkender ej heller vil gå med til at man fjerner eller flytter Hans Egede’s statue. Derfor har vi igangsat underskriftindsamlingen for bevarelse af Hans Egede’s statue i Nuuk”. Link: https://www.skrivunder.net/hans_egedep_eqqaassutissa_piujuarli_-_bevar_hans_egedes_statue_i_nuuk?fbclid=IwAR2MCqGcoJEzTLXUDBO59X90tZJzOB7olpigmf7E52iHGsbISbt7I2oaNOU (åbnet 25.09.20)

¹⁷⁰ Flere journalister fra forskellige nyhedsmedier referer til Aqqalu Berthelsen, bl.a.: Jo Arne Hansen Marvik, ”Norsk misjonær og ”Grønlands apostel” er blitt vandalisert på nasjonaldagen”, *Vårt Lans*, 21.06.20, link: <https://www.vl.no/nyhet/norsk-misjonere-og-gronlands-apostel-er-blitt-vandalisert-pa-nasjonaldagen-1.1733205>, & Martine Lind Krebs & Astrid Nonbo Andersen ”Rød mand/sort mand”, *Weekendavisen*, 03.07.20.

¹⁷¹ ”Greenland’s youth question colonial past in wake of Black Lives Matter”, 01.07.20, link: <https://uk.reuters.com/article/uk-greenland-denmark-racism/greenlands-youth-question-colonial-past-in-wake-of-black-lives-matter-idUKKBN2425OD?fbclid=IwAR17bXcgtDCwvjwpgqDr1uBeTuNcF4m9aIDwVaZqRBo-tixz5mejPZqfTBI>

skulle ske med statuen.¹⁷² Kommunens løsning blev en onlineafstemning for borgerne i Kommuneqarfik Sermersooq, hvor man kunne stemme på borgerinddragelsesplatformen Kommuneqarfiga¹⁷³ om man ville have statuen flyttet eller om den skulle blive på sin nuværende placering. Denne løsning blev kritiseret af flere, der savnede et kvalificeret debatforum faciliteret af kommunen eller mente at den kun tre uger lange tidsfrist til at stemme var for kort til at kunne danne sig en mening om sagen.¹⁷⁴ Afstemningen foregik online og alle indbyggere i kommunen, også dem der bor udenfor Nuuk, kunne stemme.¹⁷⁵ Ser man på de stærke følelsesmæssige reaktioner som ønsket om fjernelsen af statuen udløste hos mange borgere, kan det ikke udelukkes, at den manglende anonymisering af kommentarer på borgerinddragelsesplatformen medførte en vis tilbageholdenhed om at komme med konkrete forslag om hvad der skulle ske med statuen og muligvis tilbageholdt nogle fra at stemme i det hele taget. Inden afstemningens ophør blev der holdt ét borgermøde i Nuuk, hvor den eneste oplægsholder var en teolog, der talte om Hans Egedes virke i Grønland. En kvalificeret debat om statuer, mindsteders betydning og behovet for at debattere kolonialismens konsekvenser blev ikke faciliteret ved mødet. Afstemningen startede den 3. juli og sluttede den 22. juli 2020. Resultatet var at 626 stemte for at statuen skal flyttes og 1.023 stemte for at den skulle blive stående. Dermed blev statuen stående på sin nuværende placering. Kulturhistoriker Ebbe Volquardsen fra Ilisimatusarfik skrev i netmediet *Altinget*, at statuens skæbne ikke burde være en flertalsafgørelse: hvis mindretallets argumenter var overbevisende, burde der ske en flytning af statuen, da den ikke længere ville kunne bidrage til en positiv samlende fortælling i Grønland.¹⁷⁶ Folketingsmedlem Aaja Chemnitz-Larsen udtrykte et lignende synspunkt under et debatarrangement afholdt i Det Grønlandske Hus i Aalborg: At man bør lytte til det store mindretal, ellers ville konflikten om Hans Egede-statuen blive ved med at være uforløst.¹⁷⁷ Statuen blev stående, men selve debatten viste at der blandt en del af befolkningen eksisterer et ønske om en mental afkoloniseringsproces. Før debatten analyseres yderligere, vil jeg i næste afsnit komme nærmere ind på den historiske kontekst for statuens opførelse.

¹⁷² Thomas Nunk Veirum: ”Borgmester: Borgerne skal afgøre statuens fremtid”, *sermitsiaq.ag*, 24.06.20, link: <https://sermitsiaq.ag/node/222504> (åbnet 30.09.20)

¹⁷³ <https://kommuneqarfiga.sermersooq.gl/da-DK/projects/hans-egede-statuen-1/process>

¹⁷⁴ Inga Dora Markussen og Peter Davidsen, ”Borgmester skaber skævvridning”, *AG*, 08.07.20.

¹⁷⁵ Et andet kritikpunkt var, at da det var en åben online-afstemning, var det muligt, at folk udefra Kommuneqarfik Sermersooq kunne have stemt med og muligvis påvirket resultatet.

¹⁷⁶ Ebbe Volquardsen: ”Kulturhistoriker: Sådan bør vi afgøre, om statuer er bevaringsværdige”, *altinget.dk*, 04.08.20, link: <https://www.altinget.dk/artikel/lektor-statuer-skal-bidrage-til-den-positive-fortaelling-om-et-faelles-vi> (25.09.20)

¹⁷⁷ ”Debat om Identitet”, afholdt af det Grønlandske Hus i Aalborg, 30. september 2020.

5.2 Historisk kontekst: opførelsen af Hans Egede-statuen

Hverken Hans Egedes handlinger eller grunden til opførelsen af statuen står i fokus af dette kapitel, derfor følger her kun en kort historisk kontekstualisering om Hans Egedes rolle for Grønlands kolonisering og opførelsen af statuen.

Hans Poulsen Egede (1686-1758) var en norsk-dansk præst og missionær, ofte kaldet for Grønlands apostel, der i dag symboliserer Kristendommens indførelse og samtidigt koloniseringen af Grønland. Han ankom til Illuerunnerit (Håbets Ø) i 1721. Med den danske konges i starten tøvende opbakning banede han vejen for missionen blandt de grønlandske Inuit, selvom historieskrivningen ofte insinuerer, at HE kun begyndte at missionere blandt Inuit, da han ikke mødte nogle efterkommere af de middelalderlige skandinaviske bosættere i Grønland, nordboerne, som han egentlig var ude efter, en udlægning af historien, som man kan sætte spørgsmålstegn ved, HEs dokumenterede fascination for den begyndende fremmedmission i den Globale Syd taget i betragtning. Den helt dominerende rolle, som historiografien tilskriver HE i forbindelse med kristningen af Grønland, overser ligeledes Herrnhuternes/Brødremissionens 167 år lange missionshistorie i Grønland (1733 til 1900), som ikke kun havde stor betydning for Kristendommens indførelse i store dele af Grønland, men også nåede at sætte deres kulturelle præg på det grønlandske samfund på en række andre punkter. Ikke mindst overses også de grønlandske kateketers rolle for kristningen af deres landsmænd. Syv år efter sin ankomst til Håbets Ø oprettede HE i 1728 missions- og handelskolonien Godthåb (Nuuk) som den første i Grønland (Gulløv & Toft 2017: 43). At tale om HE som byens grundlægger, må dog siges at høre en eurocentrisk historieskrivning til, siden der allerede havde boet grønlandske Inuit i området i flere århundreder inden HE gik i land på Håbets Ø.

Selve statuen af HE blev rejst i 1922, på initiativ af den danske inspektør for Sydgrønland Carl F. Harries og provst Fr. Balle. For at føre idéen ud i livet blev der indsamlet penge blandt de lokale. Planen og ambitionen blev større da det viste sig, at man i stedet for kun at opføre en lille statue, kunne bestille en kopi af den bronzestatue, som stod ved siden af Marmorkirken i København. På den måde opstod der et behov for en større indsamling. Oprindeligt havde det været planen at opføre statuen i anledning af 200-året for HEs ankomst til Grønland i 1921. Det nåede man imidlertid ikke. Statuen blev rejst med et års forsinkelse i 1922.¹⁷⁸

Det er vigtigt at nævne, at grønlandske Inuit på opførelsestidspunktet og i flere årtier frem ikke havde meget at skulle have sagt angående vigtige anliggender. Selvom de blev

¹⁷⁸ Kr. Lyng: "Hans Egedemik erKáissutigssap ulêrneKarnera, 30. juli 1922.", *Atuagagdliutit*, 01.10.1922, link: <https://timarit.is/page/3771162?iabr=on#page/n0/mode/2up/search/hans%20egede> (åbnet 26.09.20)

hørt omkring udvalgte lokale anliggender gennem deres repræsentation i først forstanderskaber, og sidenhen kommune- og sysselråd, og selvom enkelte individer som storfangere, som Den Kongelige Grønlandske Handel tjente godt på, eller enkelte såkaldte blandinger, som havde fået adgang til en præsteuddannelse, kunne opnå en vis status, lå myndigheden over hvad der skulle ske i Grønland stadigvæk i København. Da HE-statuen blev opført i 1922, havde langt de fleste grønlandske Inuit ingen mulighed for at få sig en uddannelse og derfor manglende adgang til viden og alternative perspektiver på deres for- og samtidig end dem de blev præsenteret for af kolonimagten. En uformel form for censur og selvcensur af grønlandske stemmer i aviser og bøger satte sit præg på samfundsdebatten i mange år endnu, selvom råderummet langsomt blev større i løbet af 1920'erne.¹⁷⁹ Først efter at Grønland fik en amtslignende status i den danske stat i 1953, åbnedes der op for større muligheder for en åben og ucensureret samfundsdebat.

De anti-imperialistiske bevægelser i 1970'erne, selvstændighedsdebatterne i 2000'erne, sprog- og forsoningsdebatterne i 2010'erne og til sidst den grønlandske interesse af *Black Lives Matter*-bevægelsen i 2020: Hver gang der i større omfang er blevet sat spørgsmålstejn ved etablerede systemer, har dette i Grønland resulteret i polariserede debatter, der gjorde det vanskeligt at afstedkomme konkrete handlinger. Som vi så i det forrige kapitel om diskursen omkring SI, kan de polariserede debatter siges at resultere i politisk tilbageholdenhed, netop fordi emner der berører eftervirkninger af kolonitiden, plejer at dele befolkningen i forskellige grupper med hver deres holdning. Her kan der ses ligheder mellem debatten om SI og den om HE-statuen. Som jeg har vist før, kan den måde nyhedsmediernes behandler de bagvedliggende begivenhederne på, have en betydning for debatternes karakter, siden medierne ofte har rollen at skabe forståelsesrammen for den offentlige debat (jf. kapitel 4). I forbindelse med HE-debatten gjorde journalisternes brug af negativt associerende ord og begreber og deres udelukkelse af bestemte positioner i debatten, at den primært kom til at omhandle selve statuen, og ikke borgernes oplevelser mht. eftervirkninger fra koloniseringen og således behovet om en mental afkolonisering, som man må gå ud fra at aktivisterne bag HE-aktionen ville gøre opmærksom på. Det vender jeg tilbage til.

I de følgende afsnit vil jeg sammenligne debatten om SI med den om HE-statuen, da de begge har med eftervirkninger af koloniseringen og forhold mellem Grønland og Danmark at gøre. Ud over førnævnte Aká Hansen var der flere der åbent delte deres mening

¹⁷⁹ Jeg har lavet en gennemgang af indholdet i Atuagagdliutit ((Syd)Grønlands nationalavis) i 1930-31 i min bacheropgave: "1930'erne belyst ved læserindlæg i Atuagagdliutit" (2017), link: <https://uni.gl/media/3063487/eva-projekt.pdf>

om statuen og gik enten ind for en flytning eller bevarelsen af den. Mange udtrykte desuden et ønske om en dybere debat om bearbejdelsen af historien og en mental afkolonisering.

5.3 Hans Egede-debatten

Ved at skabe et fysisk, håndgribeligt referencepunkt, åbnede aktivisterne bag overmalingen af HE-statuen op for en platform for debat. Analysen af den offentlige debat om HE-statuen viser at den foldede sig ud efter et mønster som minder om forsoningsdebatten. HE-debatten synliggjorde forskellige ståsteder i befolkningen; der var argumenter for og imod en eventuel flytning. Der var holdningen, at andre emner var vigtigere at fokusere på, mens andre mente, at debatten var vigtig. Journalist Walter Turnowsky har identificeret fire hovedpositioner i debatten. Der var for det første dem, der ville af med statuen, en holdning som ifølge Turnowsky var mest udbredt blandt yngre veluddannede. For det andet var der en gruppe, som hellere ville diskutere andre emner som f.eks. udsatte børns vilkår. I denne gruppe, som ifølge Turnowsky ligeledes bestod af for det meste unge mennesker, anså man det som spild af tid at beskæftige sig med fortiden, da man hellere ville 'komme videre' og tage individuelt og kollektivt ansvar for samtidens udfordringer. For det tredje var der en gruppe, der i modsætning til den førnævnte godt kunne se en sammenhæng mellem nutidige problemer og en tankegang præget af postkolonialismen. I denne gruppe udtalte man sig for at flytte statuen, f.eks. på et museum, i stedet for at bare rive den ned. For det fjerde var der en gruppe som havde et positivt syn på HE pga. hans rolle i kristningen og 'oplysningen' af det grønlandske samfund, og som derfor gik ind for en bevarelse af statuen på dets nuværende sted.¹⁸⁰

Turnowskys typologi af forskellige holdninger i HE-debatten kunne evt. udvides, når man inkluderer især grønlandsksprogede opslag og kommentarer fra de sociale medier i analysen. Der var f.eks. efterkommere af dem der hjalp til med at sætte statuen op i 1922 og lokale, ofte ældre, Nuummiut der følte et tilhørsforhold til statuen som byens vartegn og derfor blev stødt af idéen om at den skulle fjernes eller flyttes. Der var grønlandske kunstnere, der er blevet bemærket i et internationalt miljø, og som allerede før havde produceret kunst med fokus på emner som identitet og afkolonisering. Her kunne bl.a. nævnes musikerne Aqqalu Berthelsen (Uyarakq) og Josef Tarrak-Petrussen, billedkunstneren Julie Edel Hardenberg, tatovøren Paninnguaq Lind Jensen og filminstruktøren Aká Hansen. De populære sangere Kimmernaq Kjeldsen og Julie Berthelsen brugte også deres platforme til at vise forståelse for debatten og for at give udtryk for at de støttede ideen om en mulig flytning af statuen. Flere historikere,

¹⁸⁰ Walter Turnowski: "Lidt maling har sat en vigtig debat i gang", *walter.gl*, 23.06.20, link: <http://walter.gl> (åbnet 02.09.20).

oftest med base i Nuuk, udtalte i medierne at de kunne se en mening i ønsket om en flytning af statuen.

Der var dem der hellere så, at befolkningen fokuserede på andre problemer, ikke kun blandt den yngre generation som Turnowsky påpeger, men også blandt f.eks. politikere. Udtryk for sådan en holdning gav bl.a. tidligere præsident for ICC og forfatter Aqqaluk Lyngé, som selv havde været en af aktørerne bag den første antikoloniale ungdomsbevægelse i 1970'erne.¹⁸¹ Andre, heriblandt politikere som Inga Dora Markussen (S), Muté Bourup Egede (IA) og Vittus Qujaukitsoq (NQ), fokuserede på det større billede i debatten uden at tage konkret stilling til hvad der skulle ske med statuen. Politikere som folketingsmedlem Aki-Matilda Høegh-Dam og tidligere formand for Naalakkersuisut Lars-Emil Johansen (begge S) gav til gengæld offentligt udtryk for at de støttede ideen om en flytning af statuen. En tredje gruppe politikere som Inge Olsvig Brandt og folketingsmedlem Aaja Chemnitz Larsen (begge IA) hilste de ny begyndte samfundsdebatter velkommen, men tog samtidigt afstand fra selve aktionen mod HE-statuen, som de kaldte for 'hærværk'.

Ligesom ved ungdomsbevægelsen i 1970'erne spillede grønlandske studerende i Danmark en fremtrædende rolle, f.eks. medstifter af organisationen *Nalik*, Juno Berthelsen. Grønlandske Inuit der studerer indenfor emner som postkolonialisme og afkolonisering kunne således kvalificere debatten med både en lokal og en global vinkel og give deres viden videre i forskellige medier, dog hovedsagligt på dansk og engelsk. Men mange unge mennesker således valgte at stå frem, var der andre, der valgte at holde deres holdninger til en evt. flytning for sig selv. I private samtaler gav enkelte personer udtryk for at de frygtede negative konsekvenser, f.eks. på deres arbejdsplads, hvis de udtalte sig offentligt om sådant et kontroversielt emne. Endnu andre tilkendegav, at de gerne ville lære mere om 'decolonization', men at de slet ikke havde hørt om det før. Til sidst var der dem, som var bekymrede for den hårde retorik i debatten og efterlyste en mere sober tone på de sociale medier.¹⁸² Fælles for alle de ovennævnte er, at de enten er bosat, har været bosat eller har base i Nuuk når de opholder sig i Grønland. De er overvejende tresproget, og har dermed adgang til både kolonisatorens og de koloniseredes verden, samt informationskilder der går udover den grønlandsk-danske kontekst. Flere af dem kan beskrives som privilegerede, ikke mindst fordi de har gennemført en videregående uddannelse.

¹⁸¹ *KNR radio* udsendelser (ligger som podcasts) der diskuterer udvalgte dele af Grønlandshistorie med Aqqaluk Lyngé og Hans Anthon Lyngé, af Malínánguaq M.-Mølgaard, "18 Oqaluttuarisaanerput alakkarterparput", udsendt 3. juli 2020: link: <https://knr.gl/da/18-oqaluttuarisaanerput-allakkarterparput> (åbnet 03.09.2020).

¹⁸² Flere har påpeget den hårde retorik der er under HE-debatten, bl.a. børnetalsmanden og tidl. medlem af SI Aviája Egede Lyngé (offentlig opslag på Facebook).

HE-debatten var præget af et stort engagement fra grønlandske Inuit (især unge) på de sociale medier, hvor de oplyste om deres forskellige perspektiver på historien. Valget af fokus og fortolkningerne af historien afhang i den forbindelse af det budskab man ønskede at formidle. Ofte blev der draget en forbindelse og dermed tegnet en kontinuitet mellem historiske hændelser og oplevelsen af racisme i dag. Der blev delt viden, meninger og perspektiver på tre sprog, grønlandsk, dansk og engelsk, for det meste på Facebook og Instagram. Dem der lavede opslag på dansk og/eller engelsk, nåede ud til en dansk- og engelsktalende målgruppe, dem som skrev opslagene på grønlandsk, til den grønlandsktalende del af befolkningen. Afhængig af hvilke sprog man benyttede sig af, var indholdet af og reaktionerne på opslagene forskellige. Dansksprogede opslag og netartikler blev mest kommenteret af dansksprogede og berører for det meste Grønlands relation til Danmark, mens opslag og netartikler på engelsk opnåede mere global støtte og engagement. Opslag og netartikler på (vest)grønlandsk fik mere lokalt respons, så holdninger af de primært grønlandssproget kom frem. Opslagene på engelsk og dansk handlede ofte om racisme og diskrimination som grønlandske Inuit oplever i dag, og ræsonnerede på denne måde med *Black Lives Matter*-bevægelsens fokus på social retfærdighed. Opslag på grønlandsk var ofte skrevet i en belærende stil, hvor skribenterne (ofte ved brug af udvalgte kilder) gengav den dominerende historiefremstilling eller prøvede at udfordre den. Dog var der også kommentarer, især fra grønlændere udenfor Nuuk, der gjorde grin med Nuummiut (dem fra Nuuk), der tager tid til at male og debattere statuer. Debatten var generelt kendetegnet ved en hård tone, både blandt borgerne i Nuuk, dem langs kysten og blandt dansktalende i både Grønland og Danmark. Risikoen for at modtage hadefulde kommentarer viste sig i den forbindelse at være størst for dem der bakkede op om aktionen mod HE-statuen. Med denne forståelse af debattens kompleksitet, dens mangfoldige vinkler og nuancer in mente, vil jeg i næste afsnit sammenligne HE-debatten med den om SI.

5.4 Forskelle og ligheder mellem forsoningsdebatten og Hans Egede-debatten

Både nedsættelsen af forsoningskommissioner og nedrivning af statuer er som beskrevet del af globale tendenser. Forsonings- og HE-debattens hovedforskel ligger i, at forsoningsdebatten startede og sluttede som et officielt initiativ taget af Naalakkersuisut der var forankret i finansloven for 2014-2017. Dermed havde forsoningsdebatten et formelt og regeringsbaseret udgangspunkt. HE-debatten blev derimod startet af aktivister og videreført af borgerne selv. Der var også forskel med hensyn til hvem der engagerede sig i debatterne: Mens det hovedsageligt var den ældre generation der deltog i SIs arbejde, var de mest aktive deltagere i HE-debatten som regel yngre mennesker. HE-debatten kom til at handle om hele

Grønlandshistorie fra 1721 til oplevelser af diskrimination i nutiden, hvor den yngre generation ikke holdt tilbage med at dele oplevelser af og meninger om bl.a. racisme. SI behandlede derimod primært perioden efter 1953, da Grønland blev et dansk amt. Forsoningskommissionen tog emner op der kunne forekomme abstrakte, mens HE-debattens udgangspunkt var konkret: at en statue, fysisk placeret i Nuuk, blev overmalet.

SI benyttede sig af kunstneren Julie Edel Hardenbergs arbejde for at starte en debat (jf. kap. 4.6). Hardenberg brugte i sin kunst symboler der berører forholdet mellem Grønland og Danmark og landenes fælles historie. Således lavede hun et stort trækors med et messingskilt på hvilket der stod ”1721-”¹⁸³. Værket vækker associationer til kristendom, HE og udtryk for den holdning at koloniseringen af Grønland måske endnu ikke er et afsluttet kapitel. Sammenligner man Hardenbergs kors med aktionen ved HE-statuen, er den mest iøjnefaldende forskel, at den ene er betalt af offentlige penge og kunstneren således kunne arbejde indenfor sikre og aftalte rammer, og den anden var en officielt illegal happening gennemført af aktivister og er sidenhen primært blevet klassificeret som hærværk. Set i denne optik, giver det mening at statue-aktionen fik en større mediedækning og blev flittigt omtalt på de sociale medier. Både forsonings- og HE-debatten kom ind på Grønlands kolonihistorie. Dog udløste HE-aktionen større opmærksomhed og større engagement i offentligheden. Debatterne har desuden det tilfælles, at de italesætter behovet for en (mental) afkoloniseringsproces i Grønland, idet de begge efterlyser en bearbejdning af fortiden, som skal munde ud i konkrete handlinger i nutiden. I forbindelse med begge debatter blev der diskuteret behovet for egen historieskrivning.

I begge tilfælde kunne man se, hvordan opmærksomheden blev omdirigeret fra at fokusere på de egentlige emner til at handle om enkelte personer. Her har ikke mindst medierne spillet en rolle, idet de satte ansigter på debatterne og kom med tilspidsede overskrifter, der skulle vække læsernes opmærksomhed, men også provokerede en del, så at de med debatterne associerede personer kom til at fremstå som kontroversielle. I begge tilfælde har disse personer været kvinder: Aleqa Hammond i forbindelse med SI, og Aki-Matilda Høegh-Dam og Aká Hansen i forlængelse af deres udtalelser om HE-statuen. Mandlige debattører synes ikke at have fået samme opmærksomhed i medierne, så man må antage at der ligger et kønsaspekt i hvem der må lægge ansigt og krop til positioner, som diskursen markerer som ydergående og kontroversielle. Ved at sætte ansigt på personificeres debatten. Dette må afføde flere læsere og flere clicks på hjemmesiderne, men risikerer at ske på bekostning af en sober og helhedsorienteret debat. Desuden kan personcentreringen og fremstillingen i et bestemt lys have

¹⁸³ Julie Edel Hardenberg, *1721*, saammaatta.gl, link: <https://saammaatta.gl/da/Aktiviteter/Projekter/Eqqumiitsuliat/1721> (åbnet 22.04.2020)

negative konsekvenser for de involverede. En grund til at debatternes oprindelige emner, (af)kolonisering, diskrimination og racisme, blev sat til side, kan være at de stadig er en konkret virkelighed og dermed traumatisk oplevelse for mange. For dem som ikke selv oplever diskrimination kan emnerne til gengæld være svære at forstå.

På trods af parallellerne er der dog også forskel i mediernes fremstilling af de kvinder som blev til debatternes 'frontfigurer'. I kraft af sin magtfulde og indflydelsesrige position som formand for Naalakkersuisoq blev Aleqa Hammond behandlet mere kritisk end Hansen og Høegh-Dam. Fokuseringen på Hammond som person varede desuden længere og var i højere grad knyttet til personlige handlinger, som ikke havde noget med SI at gøre, såsom affæren om det private misbrug af offentlige midler (jf. kap. 4.2). Indenfor HE-debatten er artiklen om folketingsmedlem Aki-Matilda Høegh-Dams (S) udtalelse, at statuen bør flyttes og sendes til museum i Danmark, den, som har fået flest reaktioner i kommentarerne og på de sociale medier. Artiklen er, ligesom avissiden med Aká Hansen, illustreret med et portrætbillede af Høegh-Dam og er overskrevet med "Aki-Matilda: Hans Egede-statue skal fjernes".¹⁸⁴ Kommentarerne til artiklen handler, ligesom i Hansens tilfælde, om Høegh-Dam personligt og går kun i mindre grad ind på hendes argumenter, som hun giver udtryk for i selve artiklen. Sammenlignet med Aká Hansens forside er reaktionerne på Høegh-Dams udtalelse, som ellers læner sig tæt op ad Hansens position, noget stærkere, hvilket (se Aleqa Hammond) må skyldes at hun som folketingsmedlem officielt indtager en mere magtfuld position end filminstruktøren. For diskurserne betyder det noget, hvem en bestemt udtalelse kommer fra (Mills 1997: 51).

Tatovør og kunstner Paninnguaq Lind Jensen gav efter afstemningens afslutning et interview overfor *knr.gl*, hvor hun gav udtryk for sin skuffelse over afstemningsresultatet, men også sin glæde over at en i hendes øjne vigtig debat var blevet skudt i gang. Jensens interview udløste ligeledes et stort antal negative kommentarer på sociale medier, der dog heller ikke handlede om indholdet af hendes udtalelser, men ofte om hendes kakiornit, synlige ansigtstatoveringer efter en genfundne traditionel kultur, som kan ses på portrættet der illustrerer netartiklen.¹⁸⁵

¹⁸⁴ Ritzaus Bureau: "Aki-Matilda: Hans Egede-statue skal fjernes", *sermitsiaq.ag*, 23.06.20, link: <https://sermitsiaq.ag/node/222454>

¹⁸⁵ Malik Brøns: "Modstander af statue: Godt at vi fik startet en debat", *knr.gl*, 23.07.20, link: <https://knr.gl/kl/node/233702> (åbnet 04.10.20).

En mulig forklaring for den åbenbare tilbøjelighed til at forsyne artikler om især kvinder, der står frem med markante holdninger, med forhånende kommentarer, er fænomenet 'lateral violence'¹⁸⁶, som Jane Middleton-Moz har beskrevet således:

"When a powerful oppressor has directed oppression against a group for a period of time, members of the oppressed group feel powerless to fight back and they eventually turn their anger against each other".¹⁸⁷

Ifølge Middleton-Moz er der tale om *lateral violence* når oprindelige folk behandler (konkret: nedgør) deres egne folk på lignende måder som de selv er blevet behandlet på af deres undertrykker, dvs. kolonimagten. *Lateral violence* kommer til udtryk, når folk internaliserer, dvs. overtager, den undertrykkelse de er blevet udsat for. I stedet for at lade deres vrede gå ud over undertrykkeren, bliver vreden rettet mod egne folk og samfund. *Native Women's Association of Canada* (NWAC) skiver at assimilering, diskrimination og racisme er traumatiske oplevelser og kan ende i at oprindelige folk giver disse videre til egne folk i form af *toxic behavior*, giftig adfærd. Det kan være chikane, mobning eller generelt handlinger der får en person til at have det dårligt. Den udførende er sig ofte ikke bevidst om hvad hans/hendes mobning udspringer i. I ekstrem form kan *lateral violence* ende i bevidst ondsindede handlinger med intentionen om at gøre skade og skabe frygt hos personen det går ud over. Psykologisk set fungerer *lateral violence* som en ventil for undertrykte følelser som vrede, skam og raseri.¹⁸⁸ Sat i relation til SI- og HE-debatten kan *lateral violence* være en forklaring for de stærke, til tider hånende, reaktioner, som de kvinder der synligt fremstod i debatterne modtog. Siden dem, der nedgjorde de grønlandske debattører, ofte selv var grønlandere, kan der være tale om *lateral violence*, en giftig adfærd mod ens egne. Set i dette perspektiv må de nedgørende reaktioner mod debattørerne forstås som et symptom for egen magtesløshed.

En yderligere lighed mellem SI- og HE-debatten er tendensen til bevidst eller ubevidst forsimpning, idet der blev påstået at fortidige hændelser og nutidige udfordringer ikke hænger sammen. Således latterliggjorde den danske journalist Martin Breum hele HE-debatten da han skrev i *Sermitsiaq*, at "*spøgelserne fra kolonitiden stadig futter lystigt rundt og skaber ufred*"¹⁸⁹. I en anden artikel i samme avis blev debattens budskab reduceret til at handle om at "*debatten om symboler og mindesmærker fra fortidens mere mørke kapitler er langt fra slut.*"¹⁹⁰

¹⁸⁶ Jane Middleton-Moz: "Aboriginal Lateral Violence", *Native Women's Association of Canada (NWAC)*, link: <https://www.nwac.ca/wp-content/uploads/2015/05/2011-Aboriginal-Lateral-Violence.pdf>.

¹⁸⁷ Ibid.

¹⁸⁸ "Aboriginal Lateral Violence", *Native Women's Association of Canada (NWAC)*, link: <https://www.nwac.ca/wp-content/uploads/2015/05/2011-Aboriginal-Lateral-Violence.pdf>.

¹⁸⁹ Martin Breum: "Kampen om den grønlandske sjæl: Mens Hans Egede blev malet over efterlyste to stærke politikere mere dansk-grønlandsk samarbejde", *Sermitsiaq*, 26.06.2020.

¹⁹⁰ Trine Juncher Jørgensen, "Aka Hansen: Hans Egede bør kastes i havet", *Sermitsiaq*, 26.06.2020.

Med en rammesætning der lader hele debatten se ud som om den kun handler om fortiden, undgår man at skulle positionere sig til den racisme og den diskriminationen som Høegh-Dam, Hansen, Aqqalu Berthelsen (Uyarakq), Josef Tarrak-Petrussen og andre hævder stadigvæk opleves i dag.

En andet tilbagevendende greb for at undgå at skulle sig forholde sig til disse vanskelige emner, er forsøget at omdirigere debatten til at handle om andre emner som f.eks. sociale problemer, i den forstand at der kræves at man hellere skulle diskutere dem end at beskæftige sig med fortiden. Grønlands sociale problemer, især på børneområdet, har været et centralt tema i mange år og bliver diskuteret i både Grønland og Danmark. Så vigtig som en debat omkring dette er, så er faren ved at omdirigere al opmærksomhed til det sociale emne, at nuancerne i det grønlandske samfund udviskes og repræsentationen af grønlandske Inuit begrænses til en enkel stereotyp: socialt udsatte personer der ikke formår at løse deres egne problemer. At stoppe enhver debat med henvisningen om, at de sociale problemer er mere påtrængende, risikerer man at fremstille Grønland som et samfund, som ikke kan håndtere flere problematikker på én gang. Tankegangen bliver til 'enten-eller' i stedet for 'både-og'. Med hensyn til det sociale emne kan debattørerne deles op i to grupper: dem, som ser en forbindelse mellem fortiden og koloniseringens eftervirkninger på den ene og nutidige sociale problemer på den anden side, og dem som nægter relevansen af sådan en forbindelse og derfor betragter debatterne om SI og HE som en afledning fra de påtrængende sociale problemer.

En yderligere forskel mellem de to analyserede debatter er målgruppen: hvor SI havde hele Grønland i fokus, havde HE-debatten base i Nuuk, mens resten af kysten var mindre involveret i den. Afsluttende kan det siges at SI publikationer og ikke mindst betænkning muligvis har åbnet op for en større åbenhed og villighed for at debattere kolonitidens eftervirkninger. Et tegn på dette er, at SIs anbefalinger blev bragt op af flere deltagere i HE-debatten. I det følgende afsnit analyseres retorikken i debatten, der kan have påvirket forståelsesrammen og dermed afstemningen om HE-statuen.

5.5 Retorikken omkring Hans Egede-statuen

Mens der hen over sommeren 2020 i USA og Europa var fokus på demonstrationer og statuer af kolonister blev bragt op til diskussion, blev emnet også livligt diskuteret i Danmark og Norden, hvor der i flere indlæg blev givet udtryk for behovet for en kritisk revision af statuer i det offentlige. En artikel der udkom før overmalingen af HE-statuen argumenterede således for, at statuer ikke skal ses som noget der bare er der, men at det vi omgiver os med i det offentlige rum betyder noget, hvorfor det var helt legitimt at ændre på statuer og mindesteder som hylder

problematiske dele af den danske fortid.¹⁹¹ I en kronik i norske *VG* skrev historikerne Ola Teige og Nik Brandal den 16. juni 2020, at det ville fjerne statuer var en naturlig del af historien, da statuer har den funktion at skabe en positiv fællesskabsfølelse. Teige og Brandal fremhæver, at statuer og mindesmærker handler om hvilke dele af fortiden man vælger at tage ind i nutiden for at skabe en fælles identitet. Dermed handler statuer, ifølge Teige og Brandal, ikke om historien men om identitet i nutiden, og derfor bør samfund diskutere og reflektere over statuer, da det samfund er afhængig af diskussioner for at udvikle sig.¹⁹² Fem dage efter kom nyheden om, at HE-statuen var blevet overmalet.

Den første netartikel der udkom på *sermitsiaq.ag* og som blev delt af mange, var en kort tekst, hvor politiet bekræftede det der var sket og hvor der blev brugt ord som ”vandaliseret” og ”udsat for hærværk”, mens aktionen samtidigt blev sat i relation til ”demonstrationer verden over” og *Black Lives Matter*-bevægelsen.¹⁹³ I andre artikler på *Sermitsiaqs* hjemmeside var det ligeledes ”hærværk”-begrebet der stod i fokus og blev brugt i flere overskrifter: ”Hærværk mod Hans Egede”, ”Hærværksmanden fundet”, ”Mand sigtet for hærværk”, ”Biskop: statue-hærværk – en magtesløs handling”. Selv de anonyme aktivisters uofficielle talsmand, Aqqalu Berthelsen, brugte begrebet ”vandalisere” om selve aktionen. Retorikken i debatten blev domineret af en ordbrug der associeres med vold. Den røde maling blev f.eks. til ’blodrød’ i flere af artiklerne, og den diskursive sammenkædning med voldsmetaforer kan have medvirket til at skabe antipatier mod aktionen.

Dernæst kom debatten til at handle om selve statuen og associationerne med den. Aká Hansen beskrev statuen som et symbol for ’undertrykkelse, udskamning igennem kristendom og racisme’¹⁹⁴, hvor sammenkædningen af kristendom med racisme må forventes at have virket provokerende på den troende del af den grønlandske befolkning. Flere politikere udtrykte deres uenighed i udførelsen, ved at sige at ”hærværk ikke er vejen”. Ved at sætte fokus på selve aktionen og diskussionen om dens legitimitet, nåede den offentlige debat i første omgang ikke at omhandle de underliggende temaer, som må antages at aktivisterne ville sætte på den offentlige dagsorden: erindringskultur og eftervirkningerne af kolonialismen og de deraf

¹⁹¹ Rasmus Faber Lundberg: ”Eksperter og kulturborgmester vil ændre historiske statuer: ”Det er ikke lige gyldigt, hvad vi omgiver os med””, *kulturmonitor.dk*, 12.06.2020, link: <https://www.kulturmonitor.dk/eksperter-og-kulturborgmester-vil-aendre-historiske-statuer-det-er-ikke-lige-gyldigt-hvad-vi-omgiver-os-med/> (åbnet 18.09.2020)

¹⁹² Ole Teige & Nik Brandal: ”Statuer er ikke historie”, *vg.no*, 16.06.2020, link:

https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/awmpq7/statuer-er-ikke-historie?fbclid=IwAR2wamj35JYVLLDliEofmxYg1F_jv7JD3OQ83aC_puFTOa6Xk97XfN15dvY

¹⁹³ Nukappiauluk Hansen: ”Hans Egede-statue vandaliseret”, *sermitsiaq.ag*, 21.06.20, link: <https://sermitsiaq.ag/node/222413> (åbnet 24.09.20)

¹⁹⁴ Trine Juncher Jørgensen: ”Aka Hansen: Hans Egede bør kastes i havet”, *Sermitsiaq*, 26.06.20.

resulterende ujævne magtforhold i dagens Grønland. Selvom mediernes ordvalg må have fremkaldt negative reaktioner blandt befolkningen i forhold til aktionen, så var det paradoksalt nok netop det, der var med til åbne op for den bredere debat. Overmalingen af statuen og den hårde tone i den efterfølgende debat kan således ses som en 'nødvendig kickstart' for at få en offentlig samtale i gang, der med afstemningen om statuens fremtid endda havde konkret politisk handling som følge.

Efter de første reaktioner begyndte akademikere, der har beskæftiget sig med Grønlands historie, at udtale sig. Flere af dem så aktionen som en forventelig handling. De kunne se det store billede og udviste forståelse for, at der var nogle i befolkningen der gerne ville (og vil) have statuen fjernet.¹⁹⁵ Fokuset på selve statuen var omdrejningspunktet i store dele af den offentlige debat. Samtidigt med spørgsmålet om statuens placering blev der dog også udtrykt andre vinkler, der anså overmalingen af statuen som et bevis for, at befolkningen har brug for at debattere offentligt.¹⁹⁶

I debattens videre forløb blev der også refereret til SIs anbefalinger. Især anbefalingen om at skrive egen historie blev nævnt af politikere, journalister og klummeskribenter.¹⁹⁷ Naalakkersuisoq for Uddannelse, kultur og kirke, først Ane Lone Bagger (S) og derefter Karl Frederik Danielsen (S) svarede på journalisters henvendelser, at der i forhold til SIs anbefalinger allerede var sat handlinger i gang. Hvad de nævnte, var dog projekter som enten allerede havde været i gang da SI afleverede dens betænkning eller ikke var igangsat som direkte følge af anbefalingerne.¹⁹⁸

Hvad SI- og HE-debatten har tilfælles er at de har udløst reaktioner, men også vist at der findes en form for handlingslammelse. Især den yngre generation af grønlandske Inuit er dog blevet mere åben omkring at italesætte koloniseringens eftervirkninger, racisme, diskrimination og kolonial vold. Dette kan f.eks. tydeligt ses i Aqqalu Berthelsens kommentarer, som var talsmand for de anonyme aktivister, i ordvalget i forbindelse med Ria Sivertsens underskriftsindsamlings¹⁹⁹ og i Aki-Matilda Høeg-Dams, Aká Hansens og Juno Berthelsens diskursive drejning af emnet. Temaerne bag aktionen og i debatten, der stadig er tabubelagt, kan dermed fremstå mere direkte, når de relateres til nutidige oplevelser. Her ses der en parallel til ungdomsoprøret i 1970'erne, hvor rockbandet Sumé, hvis tekster behandler

¹⁹⁵ Bl.a. Museumsinspektør Daniel Thorleifsen (Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu), ph.d. Jens Heinrich (tidl. Forsoningskommissionsmedlem) og kulturhistoriker Ebbe Volquardsen (Ilisimatusarfik).

¹⁹⁶ Påpeget af blandt andet Muté Bourup-Egede, Vittus Qujaukitsoq, Doris J. Jensen og Nauja Bianco.

¹⁹⁷ F.eks. af Doris Jakobsen, Inga Dora Markussen, Nauja Bianco, Astrid Nonbo Andersen og Kurt Kristensen.

¹⁹⁸ Kurt Kristensen: "Forsoning – en gratis omgang", *Sermitsiaq* nr. 28, 2020.

¹⁹⁹ Se teksten og referencen for underskriftsindsamlingen i fodnote nr. 192.

den koloniale vold, først blev mødt med modstand i starten for senere blive ét af de mest kendte bands i Grønland – netop fordi de tog følsomme emner op der viste sig at være genkendelige for mange grønlandske Inuit.

Én udefrakommende aktør der viste sympatier for overmalingen af HE-statuen var kunstneren Jeannette Ehlers. Ehlers har i sin kunst gennem årene bragt budskabet om hvordan Danmark fortier eller har berøringsangst overfor landets historie og identitet som (tidligere) kolonimagt. Ehlers kalder Danmarks fortielse om kolonialisme og racisme for ”danish exceptionalism”, dermed mener hun den udbredte forestilling om at dansk kolonialisme har været anderledes, dvs. mildere, i forhold til andre kolonimagters ageren. Ehlers’ iagttagelser er genkendelige i et grønlandsk perspektiv, hvor det dominerende narrativ er en fremstilling af Danmark som en god koloniherre (se også Andersen 2017, Rud 2017 og Jensen 2012). Ehlers støtter nedrivning af statuer af kolonisatorer. Hun har selv sammen med kunstneren La Vaughn Belle fra US Virgin Islands skabt skulpturen *I Am Queen Mary* (2018) der står ved havnen i København og afbilder den sorte, afro-caribiske kvinde og oprørsleder Mary Leticia Thomas (Queen Mary) (ca.1848-1905), fra Jomfruøerne (tidl. Dansk Vestindien). Ehlers’ og Belles statue står således i stærk kontrast til dem som hylder kolonialister. Ehlers udtalte, at HE-statuen i Nuuk er blevet overmalet, da statuen repræsenterer et system og en racistisk kultur i hvis navn der blev begået grusomheder mod menneskeheden, og hun satte spørgsmålstegn ved, om vi stadig har lyst til at hylde det voldelige projekt der er ført ud for at udlette oprindelige kulturer i kristendommens navn.²⁰⁰

I modsætning til Ehlers og de Inuit der gerne vil italesætte racisme i dag, er der dem der mener, at man ikke kan gøre noget ved fortiden. Det er denne frakendelse af en forbindelse mellem fortid og fremtid som skaber en handlingslammelse med hensyn til at gøre noget ved udfordringerne i nutiden. Et alternativt fokus i nyhedsdækningen af overmalingen af statuen kunne f.eks. havde været at se på de kakiørnerit, som var malet på soklen, som et ’statement’ og en opfordring til at genoptage ejerskab over og som fejring af inuitiske traditioner. Alternativ fokus i nyhedsdækningen kunne også have været at omtale aktionen som et udtryk for, at dele af befolkningen (især de unge) tør at tage, nutidsrelevante og tabubelagte emner op til diskussion. I et større perspektiv kan kulturel revitalisering og afkoloniseringsaktivisme forstås som en naturlig udvikling, når unge fra tidligere koloniserede lande bliver mere uddannede og dermed får flere redskaber og større autoritet til at italesætte diskrimination

²⁰⁰ Ole Bak Jakobsen: “Jeannette Ehlers: Statuerne står for alt det, som danskerne bryster sig af ikke at være”, *kunsten.nu*, 26.06.20, link: <https://kunsten.nu/journal/jeannette-ehlers-statuerne-staar-for-alt-det-som-danskerne-bryster-sig-af-ikke-at-vaere/> (åbnet 31.08.2020)

og racisme og sige fra over for disse, f.eks. gennem demonstrationer. I Grønland har der i seneste tid været demonstrationer for at gøre opmærksom på klima- og selvmordsproblematikkerne, og nu er der aktivisme med afsæt i HE og kolonialismens eftervirkninger – alle disse bevægelser har hovedsageligt haft unge grønlændere som initiativtagere. Som Aki-Matilda Høegh-Dam, Aká Hansen og Paninnguaq Lind Jensen har givet udtryk for, må det ses som noget positivt, at de her sociale bevægelser er gået i gang.

Overmalingen af HE-statuen ser jeg som et bevis på, at historie ikke er en 'forstenet livløs ting', men en levende genstand som hele tiden skrives på nyt.²⁰¹ Vigtigheden af at debattere blev understreget af flere aktører i debatten på forskellige måder. I Kommuneqarfik Sermersooqs udmelding den 24. september 2020 til deltagerne af afstemningen hedder det, at skønt Kommunalbestyrelsen ikke vil foretage sig yderligere ift. statuens placering, så man gerne at dialogen om kolonisering og afkolonisering fortsatte:

*"Hans Egede statuen symboliserer mange forskellige perspektiver på vores fælles historie – og de har alle en retlig plads i den offentlige debat om kolonisering og afkolonisering. Nu sender vi derfor faklen videre og lader andre sætte dagsordenen i forhold til debatten om vores nationale identitet og historie."*²⁰²

Selvom Kommuneqarfik Sermersooqs tekst drager en forbindelse mellem statuen og kolonisering, valgte kommunen i første omgang ikke at facilitere et fortsat forum for debat. Den gik heller ikke nærmere ind på symbolikken af racisme og undertrykkelse, som mange borgere forbinder med statuen, eller spørgsmålet om hvorvidt så kontroversiel en statue fortsat kan bidrage til at skabe en fællesskabsfølelse. Historiker Inge Høst Seiding har gjort opmærksom på, at det er væsentligt at italesætte magtaspektet ift. tidligere koloniers arkivalier og som jeg ser det, kan Seidings budskab relateres til de debatter der p.t. føres i Grønland. I et foredrag holdt ved DIIS i september 2019²⁰³ citerede Seiding Schwartz og Cook:

"When power is denied, overlooked, or unchallenged, it is misleading at best and dangerous at worst. Power recognized becomes power that can be questioned, made accountable, and opened to transparent dialogue and enriched understanding" (Schwartz & Cook 2002).

Den 7. november 2020, International Inuit Day, afholdt Inuit Circumpolar Council (ICC Greenland) i samarbejde med Kommuneqarfik Sermersooq en workshop for unge i Katuaq i

²⁰¹ Ole Teige & Nik Brandal: "Statuer er ikke historie", *vg.no*, 16.06.2020, link:

https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/awmpq7/statuer-er-ikke-historie?fbclid=IwAR2wamj35JYVLLDliEofmxYg1F_jv7JD3OQ83aC_puFTOa6Xk97XfN15dvY

²⁰² E-mail sendt ud fra Kommuneqarfik Sermersooqs "Kommuneqarfiga" til deltagerne af online-afstemningen.

²⁰³ Inge Høst Seidings foredrag kan ses i DIIS' *youtube* side. Link: <https://www.youtube.com/watch?v=KsIKYspNbY0>

Nuuk, som handlede om identitet og værdier, og som startede med en paneldebat.²⁰⁴ Borgmester Charlotte Ludvigsen (IA) anerkendte i åbningstalen at historien påvirker mennesker og nævnte i den forbindelse debatten om HE. Hun så et behov for yderligere debat i landet, og sagde at det netop var derfor kommunen var med til at faciliterede workshoppene. Selvom kommunen således anerkender behovet for en yderligere samfundsdebat om fortidens indvirkning på nutidens udfordringer og selvom den afholdt en afstemning om statuens placering og skabte et (midlertidigt) debatforum for unge, vil jeg argumentere at den alligevel ikke har formået at sætte fokus på aktionens underliggende budskab: at italesætte de racistiske eksklusionsmekanismer, som mange borgere oplever i dag, indbyrdes i Grønland og i forhold til Danmark. Dette kan være problematisk, da kernen i debatten således sættes til side af autoriteterne i samfundet. At italesætte og udfordre magt er vigtigt, da det er på denne måde der sættes spørgsmålstejn ved den, gøres ansvarligt og åbnes op for en dialog der sigter på større forståelse. I næste afsnit diskuteres HE-debatten ud fra et diskursteoretisk perspektiv.

5.6 Diskursanalyse af Hans Egede-debatten

Som nævnt er diskurs ifølge Michel Foucault en begrænset gruppe af ytringer der sætter rammen for hvordan et bestemt fænomen omtales (Foucault 1972: 131). Analysen af diskursive strukturer handler således ikke om at finde 'sandheden' eller formuleringens begyndelse, men at synliggøre de støtte-mekanismer der holder diskursen på sin nuværende plads. Forståelsesrammen som udtalelserne indgår i og er skabt ud fra, forsyner dem med mening og betydning. Hvad angår HE-debatten betyder det konkret, at også udtalelserne der er blevet ytret i denne sammenhæng indgår i diskursive rammer, dvs. at de ikke står isolerede, og at det er diskursen der gør, at debatten formede sig ud på en bestemt måde. Der er ifølge Foucault en relation mellem tekst, diskurs og virkeligheden, idet virkelighedsopfattelsen bliver konstitueret gennem diskursive strukturer. Ifølge Foucault, har vi dermed kun adgang til de diskursive strukturer der bestemmer vores forståelse af virkeligheden (Mills 1997: 49f). Derfor er det relevant at analysere, hvilken kontekst og betydning der blev tillagt det, at HE-statuen blev overmalet. Diskursen omkring HE-statuen strukturerer vores forståelse af realiteten, ud fra hvor vi er i nutiden. At se på HEs ankomst til Grønland som en begivenhed der skulle fejres, som det har været kutyme i mange år, var baseret på en diskurs om koloniseringen og missionen som noget "civiliserende". På den måde tilkom HE rollen som én der har 'reddet' de grønlandske Inuit. Havde en anden fortælling, set ud fra perspektivet af befolkningen i Nuuk-

²⁰⁴ Paneldebattørerne var Seqininnguaq L. Poulsen, Sara Olsvig, Aká Hansen, Ebbe Volquardsen, Jens-Jakob Lennert Sandgreen og Loritha Henriksen. Facilitator: Tukumminnguaq Olsen (ICC).

området på HEs tid, haft mulighed for at præge den dominerende diskurs, ville den gængse fortælling om HEs ankomst til Grønland i dag nok være en anden.

I stedet for primært at italesætte aktionen mod HE-statuen som ”hærværk”, som nyhedsmediernes overvejende gjorde, kunne fokuset i debatten også have ligget på andre aspekter, f.eks. på ”systemet der stadig er racistisk i nogle af dens strukturer”²⁰⁵, eller på selve aktivismen det nye engagement i at få en samtale om vigtige emner i gang, som blev udvist af mange unge, kunstnere og nogle politikere. Som eksemplet viser, mindsker diskurser visioner ved at ekskludere visse facetter af virkeligheden – og det betyder noget med hensyn til effekten hvem en bestemt udtalelse eller fokussættelse kommer fra (Mills 1997: 51).

Vores forståelse af virkeligheden formes af hvilke vinkler vi vælger at fokusere på, f.eks. i forhold til HE-statuen og afkolonisering. Dermed er mennesker med til at forme virkeligheden ud fra diskursive udviklinger på området igennem tiden. Med *Black Lives Matter*-bevægelsens ankomst i Nuuk blev statuen, der før ofte var blevet set som et vartegn for Nuuk og et symbol for forfædre og religion, genfortolket som et erindringssted som i højere grad end tidligere kom til at stå for kolonisation og racisme. Dette kunne ske, fordi diskursen omkring HE er under forandring. Nogle ser statuen som et billede af en betydningsfuld historisk person, hvor andre ser ’endnu en hvid mand’, der indgik i koloniseringen. Som debatten har gjort tydelig, opfatter mennesker fænomener indenfor forskellige forståelsesrammer; derfor er det umuligt at nå frem til en endegyldig sandhed. Dog har holdningerne til HE og statuen ændret sig med tiden og vil blive ved med at ændre sig, netop fordi diskurserne er under forandring og vores opfattelse af virkeligheden sker gennem diskursive strukturer (op.cit.: 54).

Både HE- og SI-debatten blev ført ud fra bestemte diskursive forståelsesrammer, som gjorde at den bevægede sig inden for genkendelige kategorier og mønstre, som er svært at se ud over. Som Mills gør opmærksom på, er strukturer dog alligevel ikke (udelukkende) skabt af magtfulde institutioner, men bliver til gennem en kombination af institutionelt og kulturelt pres (ibid.). Set i dette lys er der ikke den ene debattør, journalist, magthaver eller aktivist der er fuldstændig herre over, hvordan debatten føres og fører hen. Debatten som den tager sig ud er en blanding af forskellige diskurser og forståelsesrammer, og dermed har det enkelte individ faktisk magt til at indvirke på diskursen og på den måde udvide (eller indskrænke) forståelsesrammen for, hvordan HE og aktionen imod hans statue opfattes og diskuteres og hvilken slags handlinger den har til følge.

²⁰⁵ Formulering inspireret af Naja Dyrendom Graugaard, ph.d. i arktiske studier, Aalborg Universitet, udtalelse til ”Debat om Identitet” i Det Grønlandske Hus i Aalborg, 30.09.2020.

Som analysen i afsnit 5.3 har vist, kan debattørerne kategoriseres ud fra den rolle de har indtaget i samfundet og hvad deres budskab er. Selve kategoriseringen kunne lade sig gøre ved at se på, hvad debattørerne har udeladt i deres udtalelser, da selve grænserne og eksklusionerne danner den vigtigste struktur i diskursen (op.cit.: 56). En udfordring for analysen har været, at HE-debatten i skrivende stund har kørt de sidste fire måneder og ikke er afsluttet endnu. Det kan forventes, at der vil komme nye vinkler når der er gået noget tid, fordi vi vil have bevæget os ind i en anden tid med nye forståelsesrammer. En hypotese er, at der i fremtiden opstår en aktivisme der primært vil foregå på grønlandsk (siden 68 procent af befolkningen har grønlandsk som første sprog)²⁰⁶, og på den måde vil fremtidige, lignende debatter kunne blive mere lokalt forankret blandt den grønlandsktalende del af befolkningen. Som set behandler diskursen blandt dansk- og engelsktalende kernebudskabet med nutidige oplevelser af racisme og diskrimination, mens den grønlandsksprogede debat primært havde fokus på historien. Det bliver dobbelt udfordrende, når centraladministrationen i Nuuk og redaktørerne i førende nyhedsmedier primært er dansktalende, siden, som det er argumenteret for i kapitel 3, det betyder noget hvilket sprog man bruger, også i forbindelse med en offentlig debat, da det er selve sproget hvorfra éns verdensforståelse udgår (Ngugi 1986). Når f.eks. de fleste informationer der cirkulerer i Grønland er oversatte fra dansk til grønlandsk, er det med en anden grundforståelse/målgruppe end hvis de lige fra starten udgik fra en grønlandsk kontekst og på grønlandske præmisser.

Overvægten af dansk- og engelsktalende der kommer til orde i debatten giver dermed en magtubalance, selv når de i deres udtalelser kritiserer magtinstitutioner som staten, Danmark, HE, kolonisering osv. Man kunne sætte spørgsmålstegn ved om befolkningens ret til at ytre sig frit virkeligt er implementeret, når der udover diskursens egne begrænsninger er en sproglig barriere eller prioritering. Alligevel er der sket den ændring, at der nu gennem udbredelsen af de sociale medier, kan høres flere meninger, især fra primært grønlandsktalende fra både byer og bygder, hvilket der bidrager til diskursens udvidelse. Ikke mindst derfor har det i dette speciale været vigtigt for mig at inkludere engagementet på de sociale medier i analyserne. Selvom der i kapitlet er inddraget forskellige meninger, hører de under samme diskursive ramme og er dermed underlagt de samme begrænsninger. Disse begrænsninger er svært at få blik for, medmindre man bliver sig bevidst om rammen og de systemer diskurserne bliver produceret under (Mills 1997: 75).

²⁰⁶ Tal fra HS ANALYSE, "Identitet, sprog og sociale udfordringer", 2015. Undersøgelse gennemført på foranledning af Forsoningskommissionen.

5.7 Delkonklusion

Hans Egede-debatten tydeliggjorde, at der set ud fra debattørernes synsvinkler, der er primært fra Nuuk, er forskellige måder at forholde sig til (koloni)historien og dens indvirkning på nutiden på. Afstemningen om statuens beliggenhed viste et flertal der ville beholde statuen på sin nuværende plads, men der var stadig en stor del af befolkningen der stemte for, at statuen skulle flyttes.

De kendte reaktionsmønstre fra forsoningsdebatten kunne også ses i forbindelse med HE-debatten men det blev tydeligt, at der i samfundet er et behov for en stillingtagen til koloniseringens eftervirkninger. 'De unge' der i forsoningsdebatten spillede en mindre rolle udløste HE-debatten og gav den det format den fik. Selvom debatten pga. statuens fysiske placering i Nuuk udspillede sig omkring en lokal begivenhed, var den tæt forbundet med den internationale *Black Lives Matter*-bevægelse og føjede sig således ind i en international diskurs omkring social retfærdighed, som udfoldede sig i sommeren 2020. Aktivisterne der italesatte oplevelsen af racisme, som forsoningskommissionens anbefalinger ikke havde fokuseret på, mødte så meget engagement fra samfundet, at Kommuneqarfik Sermersooq besluttede at holde en afstemning om statuens placering. Forsoningskommissionen og HE-debatten havde forskellige former og målgrupper, men de havde det tilfælles, at de på forskellige måder behandlede eftervirkninger af kolonitiden.

Både SI, finansieret af Naalakkersuisut, og aktivismen omkring HE-statuen udgjorde (ind)direkte opgør med den vedholdende fortælling om oprindelige folk der bliver "civiliseret"/"reddet". Faren ved ikke at vide hvad nutidens problemer udspringer af, er, at der kan ske en bagatellisering af koloniseringens eftervirkninger som igen kan resultere i internaliseret undertrykkelse, der bl.a. fører til *lateral violence* i form af mobning internt i befolkningen, et fænomen som vi har været vidner til i forbindelse med begge analyserede debatter.

For at forstå udformningen af diskursen har det vist sig at være relevant at analysere mediernes rolle i debatterne. For den canadiske TRC betød det meget at én af kommissionsmedlemmerne selv var journalist og kunne bruge sin faglige viden til at videreformidle resultaterne af kommissionens arbejde til medierne. Det forholdt sig anderledes i den grønlandske kontekst, hvor man kan se en udvikling i journalisternes måde at behandle SI på (jf. kap. 4). Med HE-debatten var det de unge der 'skubbede til' i medierne. De gjorde især brug af de sociale medier for at udvide diskursen omkring den koloniale arv og den oplevede racisme i dag. Det lader til at der har været behov for en markant aktion som overmalingen af statuen for at starte de diskussioner, som nu bliver ført. At der var tale om en lokal aktion

indenfor en global kontekst gjorde at debatten kom til at rumme forskellige diskurser, alt efter hvilket sprog den blev ført på og hvilken baggrund debattørerne havde.

HE-debatten viste, at store dele af den yngre generation i Grønland i dag gerne vil diskutere fortidens relevans for nutidens udfordringer, og ikke bare ”komme videre”, som der til tider gives udtryk for (jf. kap. 4). De mener at eftervirkninger af koloniseringen stadig mangler opmærksomhed og bearbejdning, en erkendelse som dog ikke nødvendigvis hænger sammen med at der har været en forsoningskommission. Der er sket meget i Nuuk i løbet af de snart 100 år siden statuen blev opført. Statuer siger noget om den tid og det samfund som de er opført i; aktionen mod statuen og den efterfølgende debat viser at værdierne i samfundet har ændret sig. Selv om nogle prøver at nægte historiens relevans for nutiden, f.eks. ved at fortie følelser og bestemte begivenheder, bliver historien ved med at dukke op i nutiden. Dermed former den aktivt den realitet vi lever i og den fremtid vi går i møde. Historien ændrer sig i takt med befolkningens mentale udvikling. HE-debatten viser en ungdom der presser på for at tale om behovet for afkolonisering. Om man vil det eller ej, må dette ses som en del af den grønlandske befolknings mentalitet i dag.

Kapitel 6. Afsluttende diskussion

Den første der tog op ideen om nødvendigheden af en forsoningsproces i Grønland, var psykiater Fatuma Ali i 2004. Ali kunne se at kolonitiden stadigvæk havde indflydelse på grønlænderne i dag, og hun mente at denne indflydelse skulle italesættes. Ali citerer en grønlandsk veninde der sagde, at *”der er mange tab og traumer, som et land der har været i borgerkrig”*, men at *”vi er i krig med os selv.”* En anden sagde, at den danske kolonialisme havde haft en venlig attitude, selvom den var undertrykkende, og at vreden derfor kommer ud på en ukonstruktiv måde.²⁰⁷ Ali foreslog forsoning som en konfliktløsningsmodel i Grønland.

SIs betænkning fra 2017 læner sig på mange måder tæt op ad det perspektiv som Ali gav udtryk for tilbage i 2004. Under overskriften ”En indre krig” hedder det i teksten, at forsoning bl.a. bruges i lande der har været tidligere krigszoner og at selvom Grønland ikke har været i krig, så har *”senfølgerne af kolonitiden betydet, at krigen foregår i det enkelte menneske på en selvdestruktiv måde”*. Ali skrev, at forsoning både skulle rumme et internt aspekt grønlænderne imellem, men at forsoning samtidigt skulle foregå eksternt i forhold til Danmark. Som et første skridt mod forsoning skulle det der var sket anerkendes. For Ali var det vigtigt,

²⁰⁷ Fatuma Ali: ”Traumer I Grønland”, *fatumaali.dk*, link: <http://www.fatumaali.dk/?Artikler> (åbnet 11.10.20).

at danskere skulle deltage i forsoningsprocessen, og på denne måde ikke få mulighed for at blokere den eller gå i forsvarsposition, fordi de ikke føler sig ansvarlige for hvad deres landsmænd har foretaget sig i Grønland.²⁰⁸ I modsætning til Alis forslag kom SI som bekendt kun til at arbejde med en intern grønlandsk forsoningsproces. Den interne proces endte dog med 'en elefant i rummet', da hverken den danske kolonialisme eller den mentale kolonisering der er sket gennem tiden, blev tilstrækkeligt italesat. Göran Collste har forsket i retfærdighed efter kolonialisme og foreslår en mere erkendelsesbaseret tilgang. Selve forsoning med fortiden handler ifølge Collste om at gøre det nemmere for de tidligere koloniserede, ikke for kolonisatorerne. Han mener, at det nogle gange ikke kan undgås at udpege skyldige for de konsekvenser tidligere koloniserede samfund lever med og henviser i den sammenhæng til deklARATIONEN vedtaget ved *World Conference Against Racism* i 2001:

"We acknowledge the suffering caused by colonialism and affirm that, wherever and whenever it occurred, it must be condemned and its reoccurrence prevented. We further regret that the effects and persistence of these structures and practices have been among the factors contributing to lasting social and economic inequalities in many parts of the world today... [We] call on those who have not yet contributed to *restoring the dignity of the victims* to find appropriate ways to do so."²⁰⁹

Erkendelsen ligger i, at kolonialismens konsekvenser stadigvæk gør sig gældende i dag, f.eks. i form af ulighed, og at det derfor er vigtigt at finde måder at genoprette ofrenes værdighed på. Som model anbefaler Collste *global rectificatory justice*, der rummer en forståelse af, at lande, hvis nutidige velstand er bygget på kolonialisme, har en moralsk forpligtelse til at give tilbage. Ifølge Collste baserer *global rectificatory justice* sig på præmisserne om at 1) der er en moralsk forpligtelse for at rette op på konsekvenserne af uretmæssige handlinger, 2) at kolonialisme var skadelig for kolonierne, 3) at nutidens uretfærdige globale struktur er kolonitidens arv, og 4) at der er forpligtelse om at gøre bod, så længe der er identificerbare 'beneficiaries' og ofre af fortidens uretfærdigheder i nutiden.²¹⁰ Ronald Niezen har påpeget, at ofre for historiske uretfærdigheder ofte først efter lang tid begynder at føle en vrede, nemlig når de begynder at blive sig bevidste om den uretfærdighed der er begået mod dem (Niezen 2017: 25). Han udfører videre, at officielle undskyldninger ofte er en forudsætning for at vidnesbyrdene begynder at dele deres historier (2017: 33), da det først er efter at den historiske uretfærdighed er anerkendt at det bliver acceptabelt at tale om traumatiske oplevelser. I kap. 4 og 5 har vi set hvordan en manglende anerkendelse kan føre i en blindgyde af apati og handlingslammelse. I situationer

²⁰⁸ (ibid.)

²⁰⁹ Göran Collste, professor emeritus fra Linköping University har i seminaren i DIIS i september 2019 holdt foredrag. Collstes foredrag kan ses i DIIS' *youtube* side. Link:

<https://www.youtube.com/watch?v=KsIKYspNbY0>

²¹⁰ Göran Collstes foredrag i DIIS, København, september 2019.

af fortielse og manglende erkendelse kan der opstå *lateral violence* indenfor den tidligere koloniserede befolkning, fordi der mangler en erkendelse af, at kolonisering og assimilering var og er voldelige processer, der sigter på at de oprindelige befolkninger kommer til at ligne kolonimagternes.

Forsoningskommissionens formål var ”at styrke den grønlandske befolkning”, en formulering som muligvis har fremkaldt modstand fra dele af befolkningen, som allerede opfatter sig selv som stærke. Ikke desto mindre blev Forsoningskommissionen oprettet ud fra overbevisningen om, at ’healing’ er en nødvendighed på vejen mod Grønlands selvstændighed, fordi der er ubearbejdede traumer i nutiden. Andre lande, som nedsatte sandheds- og forsoningskommissioner, har for det meste opnået selvstændighed, men ikke retfærdighed. I forbindelse med HE-debatten blev det dog tydeligt, at der også i Grønland i dag opleves racisme og diskriminering og at en voksende del af befolkningen ønsker sig en mere nuanceret diskussion af kolonisering og dens eftervirkninger. 2013-koalitionen ville ”lægge afstand til kolonitiden”. Hvad den overså var, at den koloniale arv ikke kan lægges bagved, uden at roden behandles først.

Hvad angår sociale problemer, er oprindelige folk blandt dem, der er blevet lavet mest forskning om. Denne forskning har dog hverken kunnet afføde tilstrækkelige tiltag eller ført til en reel erkendelse af selve roden til udfordringerne: nemlig at kolonialisme, selvom den bundes i en civilisatorisk ideologi og derfor kan udføres med gode intentioner, altid er tæt forbundet med racisme og diskrimination, der udløser en følelse af mindreværd hos de (tidligere) koloniserede. Som jeg har vist før (jf. kap. 4.7), er der for den dansk-grønlandske relations vedkommende flere faktorer der yderligere komplicerer vejen til denne erkendelse.

Nedsættelsen af SI var en del af et forsøg på at komme udfordringerne til livs, men at fremstå på den ene side som et folk med en aktiv rolle i udformningen af historien og således tage afstand til den i Grønland stærkt negativt associerede såkaldte ’offer-rolle’, og på den anden side anerkende, at der er mange i Grønland der faktisk føler at de har været og *er* ofre for kolonialisme, har ikke været en nem balancegang. Situationen kompliceredes yderligere med, at Danmark ikke ville være med i SI. Dog er der efter den nye statsminister Mette Frederiksen trådte til i 2019, tegn for en større villighed fra dansk side til at aktivt medvirke i en bearbejdelse af den grønlandsk-danske historie, hvilket bl.a. kom til udtryk gennem den officielle undskyldning statsministeren gav til de 21 såkaldte eksperimentbørn i december 2020. Havde anbefaling nr. 1 i SIs betænkning, ikke udelukkende handlet om at skrive egen historie, men ligeledes at anerkende koloniseringens og daniseringens komplikationer der er fulgt med i nutiden, og dermed stadig opleves, ville en bredere

bevidstgørelse om fortidens påvirkning på nutiden kunne have været igangsat – og de resterende anbefalinger muligvis have haft en større effekt.

Selve idéen om forsoning mellem to parter bunder imidlertid i en smuk tanke, som Spännar og Oberg formulerer således: “[*Reconciliation*] does not mean forgetting but remembering the past in order to live normally, more fully, in the future. We forgive because we cannot forget.”²¹¹ Ud fra et afkoloniseringsperspektiv kunne man dog indvende, at hele ideen om forsoning, hvis den først og fremmest handler om at et samfund skal ”komme videre”, i sig selv bunder i troen på ’udvikling’, et vestligt metanarrativ, som dannede et væsentligt grundlag for kolonimagternes legitimering af deres koloniale ekspansioner (Tuhiwai-Smith 2008[1999]). Dermed ville man endnu engang anvende vestlige præmisser på oprindelige folks samfund, præmisser som man ellers prøver at tage afstand fra i en mental afkoloniseringsproces. Som Tuck og Yang skriver, så er ’forsoning’ en nem måde at gøre afkolonisering til en metafor: “*The desire to reconcile is just as relentless as the desire to disappear the Native; it is a desire to not have to deal with this (Indian) problem anymore.*” (Tuck og Yang 2012: 9). Derfor er det altafgørende at forsoning indgår i en større mental afkoloniseringsproces med erkendelse og konkret handling som følge.

7. Konklusion

Efter at Grønlands Forsoningskommission (SI) (2014-2017) afleverede dens betænkning i december 2017 er der ingen direkte politiske tiltag taget, der henviser eller tager hensyn til de anbefalinger listet i betænkningen. Udfordringerne som SI har behandlet lever videre, og at de bliver ved med at dukke op i samfundsdebatter viser det fortsat store behov for en stillingtagen til nutidens udfordringer der er afstedkommet af koloniseringens eftervirkninger. SI blev nedsat for at italesætte kolonitidens eftervirkninger og for at komme med anbefalinger til videreudvikling. Selve forsoningsidéen og metoden er inspireret af andre landes sandheds- og forsoningskommissioner, der havde som formål at skabe retfærdighed og erkendelse. SI fik en lidt anderledes form end andre landes kommissioner, da den ikke inkluderede jurister og alene sigtede på en intern forsoningsproces. At SI vægtede anonymitet højt, skyldes de særlige grønlandske forhold (kap. 2), men kan, set udefra, også have ført til at den fik mindre effekt.

Kommissionens syv anbefalinger viser genkendelige ønsker fra andre post-koloniale lande, der møder udfordringer i nutiden, da der ved en fysisk kolonisering samtidig

²¹¹ Christina Spännar & Jan Oberg: ”Learning forgiveness and reconciliation”, link: <http://www.oldsite.transnational.org/SAJT/pressinf/pf83.html> (åbnet 12.10.20).

sker en mental kolonisering. Når tidligere koloniserede lande går over til en ny styrelsesform, opstår der behov for en re-centrering af deres tidligere egne epistemologier, som anbefalingerne viser også gælder for Grønland. Anbefalingerne udviser imidlertid en form for berøringsangst angående italesættelsen af dansk kolonialisme, som oprindeligt havde været grunden til kommissionens nedsættelse. Denne tilbageholdenhed kan være begrundet i den måde diskursen omkring SI har formet sig ud helt siden idéen om forsoning kom i pressen. Allerede inden den blev nedsat mødte SI skepsis, og diskursen har, set ud fra en analyse af den offentlige debat, fremhævet de forskellige ståsteder befolkningen i Grønland og i Danmark har, både internt med egen selvforståelse men også forholdene landene og befolkningerne imellem. Selvom landets største parti, Siumut, nedsatte og støttede SI, skete der ved formandsskiftet en ændring af partiets prioriteter og SIs anbefalinger blev ikke fulgt op om. Gennem analyse af den offentlige debat argumenterer specialet for, at selve diskursen omkring SI har påvirket dens potentiale. En mulig grund kunne være, at det underliggende budskab i SI, dvs. koloniseringens eftervirkninger, berører mange aspekter, der i behandlingen vil kræve en helt ny måde at se Grønland-Danmark forholdet på.

Som min analyse af debatten om Hans Egede-statuen i sommer 2020 har vist, tog unge grønlandske aktivister op, hvad SI tre år tidligere havde været tilbageholdende med at italesætte. Den yngre generation, især folk fra Nuuk og overvejende kvinder, kom frem i den offentlige debat og påpegede behovet for en (mental) afkolonisering og italesættelse af racisme. Debatten havde flere genkendelige elementer fra forsoningsdebatten, særligt når man ser på befolkningens reaktioner til overmalingen af statuen. Den store forskel ligger i, at aktivismen omkring statuen og den efterfølgende debat skete ud fra privat initiativ, samt at den yngre generation var mere aktiv og italesatte oplevelsen af racisme og diskrimination i nutiden. Diskursen i medierne fokuserede til gengæld på selve statuen, så nyhederne næppe gik ind på det underliggende budskab. SIs anbefaling om 'at skrive historie – set med vore egne øjne' blev nævnt af flere, hvilket måske er det vigtigste link mellem de to debatter.

Som diskuteret i det sidste kapitel, så kan vejen til retfærdighed være at erkende og anerkende, at mange af nutidens udfordringer har bund i kolonialismen, og at man derfor ikke skal være bange for at italesætte skyld. Netop dette kan til gengæld være et vigtigt skridt mod genoprettelsen af retfærdighed (kap. 6).

Debatterne som dette speciale handler om, er uafsluttede. Da emnerne, som SI tog op, stadigvæk er relevante, vil de blive ved med at dukke op i samfundsdebatten fremover, uafhængigt af kommissionen. SI talte om "en stillingtagen til kolonitidens eftervirkninger". I dette speciale har jeg argumenteret for, at der er et behov for en stillingtagen til koloniseringens

fortsatte påvirkning og dens konsekvenser i nutiden. Dette er i overensstemmelse med hvad der kan siges at have været både 2013-koalitionens og HE-statueaktivismens hovedbudskab: ønsket om at italesætte og handle i forhold til nutidens samfundsproblemer og at den grønlandske befolkning fortjener bedre behandling, for og mod sig selv.

På grund af kommissionens nedsættelse som et middel på vejen mod selvstændighed, argumenterer specialet for, at idéen om at skabe fællesskab og fællesværdier blev prioriteret højt. Dette skete evt. på bekostning af at komme den 'indre krig' til livs, som inter-generationelt trauma har givet, siden kommissionen manglede at få koloniseringens effekter på nutiden tilstrækkeligt belyst. Når SI i sit arbejde berørte kolonialismen, men ikke formåede at skabe en forståelse for og anerkendelse af det også er sket en mental kolonisering, som stadigvæk gør sig gældende den dag i dag, kan dette være en årsag til den skepsis som SI mødte og en forklaring for, hvorfor der hidtil næppe er fulgt op om SIs anbefalinger.

Grønlands Forsoningskommission var unik i sin udformning, og anbefalingerne ville kunne have affødt et større engement, hvis diskursen omkring nødvendigheden af en behandling af kolonitidens eftervirkninger var blevet modtaget med større forståelse. Dog har Hans Egede-debatten vist, at der findes en gruppe engagerede (især unge) mennesker i Nuuk og Danmark, der er klar til at tage de tabubelagte emner op. Uafhængig af forsoningskommissionen er problematiseringen af kolonialismen, dens eftervirkninger og stadige aftryk i nutiden flere gange blevet italesæt i Grønlands nyere historie, ofte gennem litteratur og kunst. Det er derfor forventeligt, at den igangsatte mentale afkoloniseringsproces bliver langvarig, men at den ikke vil stoppe indtil der kommer en generation, der ikke længere skal opleve diskrimination eller føle af at være mindre værd fordi de er grønlandere – hverken i Danmark eller Grønland.

Litteratur

Forsoningskommissionens materialer:

Forsoningskommissionen: *Årlig Statusrapport Juli 2015*, www.saammaatta.gl. Link til rapporten:

<https://saammaatta.gl/~ /media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Forsoningskommission/Statusrapporter/Statusrapport%202015%20DK.pdf>

Forsoningskommissionen: *Årlig Statusrapport Juli 2016*. I www.saammaatta.gl. Link til rapporten:

<https://saammaatta.gl/~ /media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Forsoningskommission/Statusrapporter/Statusrapport%202016%20DK.pdf>

Forsoningskommissionen: *Grundlaget for Forsoningskommissionens arbejde, AG*, udkommet 16. august 2017, s. 28. Link til artiklen:

<https://saammaatta.gl/~ /media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Forsoningskommission/Artikler/Selvstændighed%20DK.pdf>

Kommissorium for Forsoningskommissionen i Grønland, Naalakkersuisut. Link:

<https://naalakkersuisut.gl/~ /media/Nanoq/Files/Publications/Formandens%20Departement/Forsoningskommission/Kommissorium%20da.pdf>

Saammaateqatigiinnissaq. Den Grønlandske Forsoningskommissions facebook side: Link til siden: <https://www.facebook.com/Saammaateqatigiinnissaq-929885087061743/> Sidste opslag fra facebook siden er fra den 16. december 2017.

Skydsberg, Henrik: *Identitet, sprog og sociale udfordringer*, undersøgelse gennemført af HS Analyse, efterår 2015. Rapporten kan findes som bilag 2 i: Forsoningskommissionen: *Årlig Statusrapport Juli 2016*.

Therkildsen, Josef, Dorthe Katrine Olsen, Ida Mathiassen, Îsâvaraq Petrussen, og Karla Jessen Williamson

2017 *Qanga pisut paasivagut. Ullumi pisut akisussaaffigaavut. Siunissaq pitsaanerusoq sulissutigaarput / Vi forstår fortiden. Vi tager ansvar for nutiden. Vi arbejder for en bedre fremtid.* Tekst af Ivalo Egede.

Saammaateqatigiinnissamut Isumalioqatigiissitaq / Grønlands

Forsoningskommission, december 2017, Nuuk. Link (Grønlandsk version):

<https://saammaatta.gl/~ /media/Forsoningskommission/Diverse/Endelig%20bet%C3%A6nkning%20GL.pdf> (Dansk version):

<https://saammaatta.gl/~ /media/Forsoningskommission/Diverse/Endelig%20bet%C3%A6nkning%20DK.pdf>

Bøger og videnskabelige artikler/projekter/rapporter:

Adam, Heribert & Kanya Adams

2000 The Politics of Memory in Divided Societies. I: Wilmot James & Linda van de Vijver (red.), *After the TRC: Reflections on Truth and Reconciliation in South Africa*. Athens: Ohio University Press. 32-47.

Ahmed, Sara

2004 *The Cultural Politics of Emotion*, Edinburgh University Press, Edinburgh.

Andersen, Astrid Nonbo

2017 *Ingen undskyldning*. Gyldendal, Latvia.

Andersen, Astrid Nonbo

2019 *The Greenland Reconciliation Commission: Moving Away from a Legal Framework*. i: *The Yearbook of Polar Law*, Bind 11. 214-244.

Arvidsson, Malin

2020 "Retroactive Responsibility", i: *Scandinavian Journal of History*, vol. 45, nr. 2, s. 159-177. Routledge.

Assmann, Aleida

1999 "Memories of Post-Imperial Nations". I: Dietmar Rothermund (red.): *Memories of Post-Imperial Nations. The After-math of Decolonization 1945–2013*. Cambridge UP, Cambridge, s. 171-179.

Beukel, Erik, Frede P. Jensen, og Elo Rytter

2007 *Afvikling af Grønlands kolonistatus 1945-54*. København: Dansk Institut for Internationale Studier.

Bjørst, Lill Rastad

2008 *En anden verden: fordomme og stereotyper om Grønland og Arktis*. København.

Botofte, John & Lars Jensen

2006 *Edward Said*. Århus: Mt. Hopeless Products.

Brudholm, Thomas

2008 *Recentment's Virtue. Jean Améry and the Refusal to Forgive*. Temple University Press.

Bryld, Tine

1998 *I den bedste mening*. Nuuk: Atuakkiorfik.

Burton, Mary Ingouville

2016 *The Truth and Reconciliation Commission*, Ohio University Press. Athens, Ohio.

Chakrabarty, Dipesh
2007 "History and the Politics of Recognition", i: *Manifestos for History*, red.: Keith Jenkins, Sue Morgan & Alun Munslow, London & New York, s. 77-87.

Chikane, Rekgotsofetse
2018 *Breaking a rainbow, building a nation. The politics behind #MustFall movements*. Først publiceret af Picador Africa. Trykt af Pan Macmillan, Sydafrika.

Dahl, Jens
1986 *Arktisk Selvstyre - historien bag og rammerne for det grønlandske hjemmestyre*. Akademisk Forlag, København.

Et samlet land- Et samlet folk, Koalitionsaftale, 2013-2017, Siumut, Atassut og Partii Inuit-regering. Link til koalitionsaftalen:

<https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Naalakkersuisut/DK/Koalitionsaftaler/Koalitionsaftale%202013-2017%20endelig%20version%20dansk.pdf>

Fanon, Frantz
1952[1986] *Black Skin, White Mask*, Udgivet af Pluto Press, London, Finland.

Fienup-Riordan, Ann
1990 "Introduction: Eskimos, Real and Ideal" (s.1-34), & "Yup'ik Warfare and the Myth of the Peaceful Eskimo" (s.146-166). I: *Eskimo Essays: Yup'ik Lives and How we See Them*. Rutgers University Press.

Finanslov for 2014, Grønlands Selvstyre. Link:

<https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Finans/DK/Finanslov/2014/Finanslov%202014%20DK.pdf>

Frederiksen, Katti
2017 Det Grønlandske Sprog i dag: Rapport over det grønlandske sprog, standpunkt og anbefalinger, Saammaateqatigiinnissamut Isumalioqatigiissitaq, December 2017.

Focault, Michel
1972 [1969] *The Archaeology of Knowledge*, Tavistock, London.

Gad, Finn
1969 "Den kongelige grønlandske Handel og Fiskefangst", i: *Grønlands historie II: 1700-1782*. København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck. 519-711

Gulløv, Hans Christian et.al.
2017 *Grønland. Den arktiske koloni*. Hans Christian Gulløv (red.). København: Gads Forlag.

Gulløv, Hans Christian & Peter A. Toft

2017 ”Den førkoloniale tid”. I: Hans Christian Gulløv (red.). *Grønland, den arktiske koloni: Danmark og kolonierne*. København: Gads Forlag. 14-13.

Hansen, Klaus Georg

-2017 *Fra passiv iagttager til aktiv deltager*. Forlaget Atuagkat.

-2017a Bilag 4 i: *Fra passiv iagttager til aktiv deltager*. Forlaget Atuagkat.

Heinrich, Jens

- 2008 ”Selvstændighed i Grønland i første halvdel af det 20. århundrede”, i: *Grønlandsk Kultur- og Samfundsforskning 2006-07*. Nuuk, Ilisimatusarfik/Forlaget Atuagkat. 57-71.

-2012 *Eske Brun og det moderne Grønlands tilblivelse*. INUSSUK – Arktisk forskningsjournal (1). Århus: Forlaget Atuagkat.

-2016 *Koncentrationspolitik: Rapport over projekt om koncentrationspolitikken i Grønland 1940-2990*, i: Grønlands Forsoningskommission: Årlig Statusrapport juli. s. 93-108.

-2017 ”Krig og afkolonisering 1939-53.” I: Hans Christian Gulløv (red.). *Grønland, den arktiske koloni: Danmark og kolonierne*. København: Gads Forlag. 280-317.

ICTJ

2012 *Strengthening Indigenous Peoples' Rights through Truth Commissions*, International Center for Transitional Justice, ICTJ New York. Link til pdf-fil: <https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Truth-Seeking-Indigenous-Rights-2012-English.pdf>

Jansen, Jan C. & Jürgen Osterhammel

2017 [2013] *Decolonization: A short history*. Princeton University Press, USA.

Janussen, Jakob

2017 *Analyse af Fødestedskriteriet: Efterlysning af fuld ligestilling førte til diametralt modsat resultat* [Rapport]. Undersøgelse og analyse gennemført på foranledning af Forsoningskommissionen. Saammaateqatigiinnissamut Isumalioqatigiissitaq.

Jensen, Lars

2012 *Danmark - rigsfællesskab, tropekolonier og den postkoloniale arv*. København: Hans Reitzels Forlag.

- Jensen, Einar Lund,. Sniff Andersen Nexø & Daniel Thorleifsen
 2020 *Historisk udredning om de 22 grønlandske børn, der blev sendt til Danmark i 1951*. Afgivet 15. november 2020. Udredningen kan downloades i:
<https://www.stm.dk/presse/pressemeddelelser/undskyldning-til-de-22-gronlandske-boern-som-blev-sendt-til-danmark-i-1951/>
- Jensen, Marianne
 2020 *Postkoloniale spændinger eller selvforskyldte problemer? – beslutningsprocesser i anlægsvirksomheden 1950-60*. Specialeafhandling i Ilisimatusarfik, Institut for Kultur, Sprog og Historie.
- Langgård, Karen
 2011 ”Grønlandsk etnisk-national identitet.” I: Ole Høiris og Ole Marquardt (red.): *Fra vild til verdensborger*. Aarhus Universitetsforlag
- Leine, Marie
 2020 ”En undvigelse, et løfte og en udsættelse: Om statslige undskyldninger og senkulturel anerkendelse i den dansk-grønlandske relation.” I: Tidsskriftet Antropologi: Tema: Undskyld. 80: 145-167.
- Lynge, Aviâja Egede
 2010 ”Nunarsuarimi nunaasiaatitsialaanerpaq/Den bedste koloni i verden”. I: Iben Mondrup og Julie Edel Hardenberg (red.): *Kuuk: Kunst i omegnen af Grønland*. København: Hurricane.
- Mandela, Nelson
 2010 *Conversations with myself*. Farrar, Straus and Giroux, New York.
- Marcussen-Mølgaard, Eva-Luusi
 2016 *1930'erne belyst ved læserindlæg i Atuagagdliutit*, bacheloropgave i Kultur- og Samfundshistorie, v. Institut for Kultur, Sprog og Historie, Ilisimatusarfik Nuuk.
 Link: <https://uni.gl/media/3063487/eva-projekt.pdf>
- Mbembe, Achille
 2015 *Decolonizing Knowledge and the Question of the Archive*, Link:
<https://africaisacountry.atavist.com/decolonizing-knowledge-and-the-question-of-the-archive>
- McLeod, John
 2000 *Beginning Postcolonialism*. Manchester/New York: Manchester UP
- Mills, Sara
 1997 *Discourse*. London and New York: Routledge.

- Ngugi wa Thiong'o
1986 *Decolonize the Mind: The Politics of Language in African Literatures*. London: James Currey.
- Niezen, Ronald
2013 [2017] *Truth and Indignation: Canada's Truth and Reconciliation Commission on Indian Residential Schools*. 2. udg. Canada: University of Toronto Press.
- Noahsen, Vivi
2016 *Konsekvenser for de juridisk faderløse: Eksempler på sociale og menneskelige konsekvenser for de juridisk faderløse i Grønland*. Bachelorprojekt i Ilisimatusarfik under afdelingen for Kultur – og Samfundshistorie, Nuuk. Link: <https://uni.gl/media/1965270/vivi-noahsen.pdf>
- O'Brien, Jean M.
2017 Historical sources and methods in Indigenous Studies: Touching on the past, looking to the future. I: Chris Andersen & Jean M. O'Brien (red.). *Sources and Methods in Indigenous Studies*. New York: Routledge. 15-22.
- Olsen, Tupaarnaq Rosing
2002 *Qaannat alannguanni. Kalaallit Nunaanni naalakkersuinikkut oqaluttuarisaanermi 1939-79*. Nuuk: Atuagkat. (Dansk oversættelse: I Skyggen af Kajakerne (2005)).
- Pedersen, Amalia Lyng
2018 "Forsoning med fortiden", i: *Magasinet P*, Nr. 01, Dansk Psykolog Forening, hjemmeside: <https://www.dp.dk>, link til artiklen: <http://infolink2019.elbo.dk/PsyNyt/Dokumenter/doc/19031.pdf>
- Petersen, Robert
1992 Kolonialisme set fra en tidligere koloniseret. I: *Grønlandsk Kultur- og Samfundsforskning*. 183-194.
- Quijano, Anibal
2000 "Coloniality of Power, Eurocentrism, and Latin America." I: *Nepantla: Views from the South*. Bind 1 (3): 533–580.
- Rice, Joanna
2011 "Indigenous Rights and Truth Commissions", i: *Cultural Survival Quarterly*, marts 2011. Link: <https://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/indigenous-rights-and-truth-commissions>
- Rothermund, Dietmar
2015 "Introduction". I: Dietmar Rothermund (red.): *Memories of Post-Imperial Nations: The Aftermath of Decolonization 1945–2013*. Cambridge: Cambridge UP.

Rud, Søren

-2017 *Colonialism in Greenland. Tradition, Governance and Legacy*. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.

-2017a Grønland til debat: 1905-1939, i: Hans Christian Gulløv (red.). *Grønland. Den arktiske koloni*, s. 236-279. Gads Forlag.

Said, Edward W.

-1978 *Orientalism*. New York: Pantheon Books.

-1994 [1993] *Culture and Imperialism*. New York: Vintage Books.

Schwartz, Joan M. & Terry Cook

2002 Archives, Records, and Power: The making of Modern Memory. I: *Archival Science*. 2: 1-19.

Seils, Paul

2017 *The Place of Reconciliation in Transitional Justice*, ICTJ briefing juni 2017. (Selvstændig publikation).

Social Justice Report 2010, Australian Human Rights Commission (2011). Link til pdf-fil: https://humanrights.gov.au/sites/default/files/content/social_justice/sj_report/sjreport10/pdf/sjr2010_full.pdf

Sørensen, Axel Kjær

2007 Denmark-Greenland in the twentieth Century. I: *Meddelelser om Grønland, Man & Society* vol. 34, København.

Thisted, Kirsten

-2006 Eskimoeksotisme – et kritisk essay om repræsentationsanalyse. I: *KULT 3: Jagten på det eksotiske*. RUC: Institut for Kultur og Identitet. 61-77.

-2014 Kolonialisme og Forsoning: dansk-grønlandske relationer i en selvstyretid. I: *Tidsskriftet Grønland*. 3: 161-171.

Truth and Reconciliation Commission of Canada

-2015 *Honoring the Truth, Reconciling for the Future: Summary of the Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Canada*, Link: http://www.trc.ca/websites/trcinstitutions/File/2015/Findings/Exec_Summary_2015_05_31_web_o.pdf.

-2016 *Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Canada*, Link til denne og andre rapporter: <http://nctr.ca/reports.php>.

- Tuck, Eve & Wayne Yang, K.
2012 Decolonization is not a Metaphor, I: *Decolonization: Indigeneity, Education & Society*. 1 (1): 1-40.
- Tuhiwai-Smith, Linda
2008 [1999] *Decolonizing Methodologies*. London & New York: Zed Books Ltd.
- Vindeløv, Vibeke
2013 *Konfliktmægling: En reflektiv model*. (3.udg.). Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Vowel, Chelsea
2016 *Indigenous writes : a guide to First Nations, Métis, and Inuit issues in Canada*. Winnipeg, Manitoba: HighWater Press.
- Wehmeier, Sally
2005 *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. Oxford: Oxford University Press.
- West, Hallbera og Heinesen, Maria Amalia
2004 *Kilder til Færøernes og Grønlands historie*. Thorshavn: Føroya Fróðskaparfelag.
- Zinn, Howard
1993 "Objections to Objectivity". I: Howard Zinn (red): *Failure to Quit: Reflections of an Optimistic Historian*. Monroe, Maine: Common Courage Press. 29-42.